

ІВАН ДЗЮБА

**ПРОКИСЛІ "ЩІ"
ВІД ТАБАЧНИКА**

**ГАЛИЧАНОФОБІЯ -
ОТРУЙНЕ ВІСТРА
УКРАЇНОФОБІЇ**

Іван Дзюба

**ПРОКИСЛІ «ЩІ»
ВІД ТАБАЧНИКА**

**ГАЛИЧАНОФОБІЯ –
ОТРУЙНЕ ВІСТРЯ
УКРАЇНОФОБІЇ**

СКАНУВАННЯ
ANDRIYDM

Дрогобич * Коло * 2010

УДК 327
ББК 66.3 (4 УКР)
Д 43

Дзюба І.М.

Д 43 Прокислі «щі» від Табачника. Галичанофобія – отруйне вістря українофобії. – Дрогобич: Коло, 2010. – 112 с.

У двох статтях Іван Дзюба розглядає на прикладі публікацій Д. Табачника політиканські інсинуації, типові для галичаноненависництва як маскувальної форми україноненависництва.

Видання буде цікавим та корисним не лише для тих громадян України, які вболівають за її майбутнє, а й особливо – для тих, хто досі залишається байдужим.

УДК 327
ББК 66.3 (4 УКР)

*Видавництво висловлює подяку
громадянській партії ПОРА за підтримку
у виданні книжки.*

ПРОКИСЛІ «ЩІ» ВІД ТАБАЧНИКА

Дмитро Табачник відомий не лише як людина, яка багато років перебувала на високих державних посадах в Україні, але і як автор та співавтор низки книжок. З-поміж них багатством матеріалу, ґрунтовністю й порівняною об'єктивністю (попри спірність оцінок деяких історичних ситуацій та окремих діячів) вирізняється «Історія української дипломатії» (Київ – Харків, 2009) – навчальний посібник для студентів вишів. На жаль, це виняток у творчому доробку Дмитра Табачника (про довідники та деякі інші книжки, написані у співавторстві, я, природно, тут не говорю). На посаді віце-прем'єр-міністра з гуманітарних питань Табачник не відзначався адекватним розумінням спектра проблем української культури. Утративши цю посаду, він у 2007–2009 роках занурюється в політичну суєту відомої якості; не шкодуючи часу й сил, виступає на різних телешоу як борець з «режимом» Президента Ющенка та публікує численні статті в газетах «2000», «Киевский телеграф», «Сегодня» та ін. Ці статті переходять з книжок у книжки, які своїм рівнем і войовничою тенденційністю різко відрізняються від найвдалішої, на мій погляд, його праці – «Історії української дипломатії». Особисто я, знаючи характер публіцистики Табачника, нічого нового від них не чекав і ними не цікавився, попри доволі скандальний «успіх» головної з них – «Утиный суп по-украински».

Та ось Табачник знову повернувся до влади, заживши слави головного ерудита, головного ідеолога і мало не філософа

Партії регіонів. Призначення Табачника, який виразно виявив свою войовничість у ставленні до того, що він довільно називав українським націоналізмом, його, м'яко кажучи, вузький підхід до питань української культури і нетерпимість до інакодумців, – призначення його керівником вирішального в гуманітарній сфері Міністерства освіти і науки викликало бурю протестів серед освітян і культурних діячів. Але Табачник стояв незламним перед шквалом дошкульних звинувачень, що виразно засвідчило: йому доручено важливу місію, і він її здійснюватиме за будь-яку ціну. Це вже серйозно (серйозно з погляду загрозовості цієї місії). Тому, на мою думку, є необхідність звернутися до цих «знакових» Табачникових видань уже не порядком окремих реплік і відгуків, яких не бракувало, а під кутом зору «системи» його поглядів та способу їх висловлення. Здебільше посилатимусь на 4-те видання «Утиного супа...», вказуючи лише сторінки, а в решті випадків джерело називатиму.

ТАБАЧНИКОВІ «НОУ-ХАУ»

Табачнику випала роль «наступального» ідеолога, який готує ґрунт для політики партії (або запускає спробні повітряні кулі), – а це стимулювало його до постійних відкриттів у сферах історії, політології, культурології, мовознавства. Ось лише деякі з них.

Чи знаєте ви, чому впала Російська імперія (царська)? Ви почнете пригадувати відоме: політична система прогнила, бо консервувала соціальну і національну несправедливість; суспільство вимагало демократичного ладу і свобод; робітництво і селянство, та й інтелігенція, і частина буржуазії були незадоволені своїм становищем; все це вилилось у революцію 1905–1907 років, яка підірвала віру в царя й легітимність царизму (згадаймо розстріл 300-тисячного походу робітників і жителів Петербурга до царя 9 січня 1905 року, згадаймо ще «распутінщину»); була поразка

в Російсько-японській війні і назрівала поразка в Першій світовій війні, солдати вже не хотіли воювати; криза набрала системного характеру... Ви ще хочете називати й називати причини й обставини?

Та не треба! Все це вигадки «твердолобих марксистів». Краще почитайте Табачника (також недавнього марксиста, але з деяких пір уже іншолобого). Зі сторінок «Утиного супа...» він вам пояснить: усе сталося через те, що «обществу внушили, что царь неспособен довести войну до победного конца, что Петроград находится на грани голода, что необходимо “правительство народного доверия”» (с. 87–88). Державна дума (насамперед партії конституційних демократів – кадетів – і «октябристів» – прихильників царського Маніфесту 17 жовтня 1905 року) та ряд «изменивших присяге» генералів зрадили Миколу II, добилися його зречення. Так, з доброго дива, ні сіло ні впало. А можна ж було простісінько «подавить бунт толпы и Государственной думы» – це вже слова не самого Табачника, а генерала Рузьського, одного із учасників «государственной измены», і ці слова Табачник цитує з явним задоволенням, солідарно (див. с. 89–90).

Я не буду говорити тут про те, як інтерпретували впад царської Росії вітчизняна і світова історична та політична наука, як ставилася до революційних подій у Росії демократична російська інтелігенція. Не наводитиму і гірких оцінок багатьох мислителів навіть з білої еміграції. Але ось, для прикладу, думка дуже відомої людини з далеко не «лівого» табору – письменника, публіциста і релігійного мислителя («реакціонера», за словами В.Леніна) Васілія Розанова:

«Поляки, татары, армяне – со своим прошлым, со своими ожиданиями и воспоминаниями, со своей исключительнейшей историей, которая, казалось, никогда не касалась ничего всемирного, с той или иной стороны, открыто или затаённо, связались с русскою революцією и положили сюда же, в одно место, в сущности – в руки русских революционеров, свою “ставку”. Таким образом замотался впервые в русской истории моток такой огромности и сложности, такой толщины и разноцветности, что, конечно, его нет никакой возможности

отнести на лопате куда-нибудь в сторону и выбросить в нечистое место. Невозможно и залить его из пожарного рукава. Я говорю о надеждах администрации и правительства, об ожиданиях части прессы. Если она тянется от Хабаровска до Вислы, и от одиннадцатилетнего до семидесятилетнего возраста, то значит она охватила всё, значит “загорелась” Россия, а не кое-что в России» (Розанов В. Ослабнувший фетиш: психологические основы русской революции. – СПб, 1906. С. 6–7).

А ось що він говорив про об’єктивний і суб’єктивний чинники революції:

«Настоящие двигатели революции – не один голод чёрных фабрик, нужда в земле народа, “безобразия”, вскрывшиеся в войне. Всё это есть, всё это движет, всё это фундамент. Но всё это – не архитектура. “Архитекторы” революции – совершенно обеспеченные, во всяком случае достаточно обеспеченные люди, но со “священным безумием” в себе, – испортившие, безнадежно испортившие свою биографию, сломавшие свой быт, семью, вышедшие из своего сословия “фантасты”, – ну вот как кн. Кропоткин, переехавший в Париж, как идеалист Кравчинский, живший в Лондоне, как Дебогорий-Мокриевич, – написавший свои удивительные мемуары. Я сказал – “изломавшие свою биографию”: но ведь уже Мудрейший на земле сказал: “нельзя воскреснуть, не умерев”, “ничто не может принести плода, что не похоронило себя в землю”. Эти “высочившие из своей биографии люди” суть в то же время “герои, вошедшие в историю”, – о, в ненаписанные, тёмные её страницы, которые, может быть, и есть самые священные. Где-нибудь схвачен, расстрелян “карательной командой”. Только имя осталось, голый звук, через день и оно пропадёт. А сколько быть может было здесь энтузиазма, – этот энтузиазм скольких зажёл! и, вообще, в какое состояние психологий вплёлся. В теперешние дни “усмирения мятежа” и закладываются все зёрна событий 1907 года, которых может быть и не наступило бы, была бы пустыня на их месте, выплыл бы “утопленник” и уже распорядился действительностью: но “не быть бы счастьем, да

несчастье помогло”. 1907 год уже получил себе “должность, жалованье и мундир” в этих вот “карательных командах”, которые, можно сказать, расправляются с провиденциальной жестокостью и являют какой-то “пир во время чумы”, дабы “пирующие” через год-два увидели настоящую “чуму” у себя в гостях» (там само, с. 5–6).

Це – про революцію 1905–1907. Тоді, за версією Васілія Шульгіна, прем’єр Горемікін брався придушити революцію: «...Революция и баррикады – вздор, войска всюду действуют прекрасно», але його не послухались «слабые, измученные... правители России» і схилили царя до маніфесту 17 жовтня... (див.: Шульгин В. Недавние дни. – Харьков, 1910. С. 2–5).

У 1917 році становище було ще грізніше (це і прийшла та «чума» в дім «пируючих», яку пророкував В.Розанов, – він тільки трохи помилився в строках): фактично назривала ще грандіозніша поразка, ніж у Російсько-японській війні, і вона виявила всі болячки режиму, трон геть захитався. А Табачник жалкує за варіантом царського генерала Рузьського, який думав, що можна було «подавить». І з цього злочинного «неподавления» Табачник виводить усе наступне. Отож далі, за його версією історії, сталося таке.

Оскільки генерали (деякі) та думці зрадили царя-батюшку, то солдати почали зраджувати їх. І от владу захопили «никому дотоле неизвестные эмигранты-большевики», які застосовували «самые недостойные методы для захвата и удержания власти» (Утиный суп... С. 88) і створили країну, «законы которой пишутся торжествующим быдлом» (с. 167). Он яке презирство барича до небарів! Спроба «образованного класа» повернути історію назад чомусь не вдалася, хоча «уже к середине 1918-го, 5/6 территории Российской империи было очищено от большевиков...» (с. 167). Для цілковитої ясності він ще повторить про «бидло» як рушія історії: саме «желание закомплексованного быдла посчитаться с бывшими господами» (с. 167–168) і було одним із двох вирішальних факторів перемоги більшовиків (другий фактор – неготовність кадетсько-есерівської влади до рішучого «подавления»). Щодо «быдла», то так

про повсталий народ висловлювалися, крім «бывших господ» (втім, Василій Шульгін говорив про «хамів» – див. однойменну його «казку»), хіба що їхні лакеї та ще жандармські ротмістри, яких посилали придушувати «бунти» («патронов не жалеть!»), а тепер подібне можна чути і від різного «неоаристократичного» жлоб'я. Мабуть, його намножилося чимало, раз Табачник дозволяє собі такий тон: є своя солідарна аудиторія, певно, з числа снобів, що підсипаються до «партий крупного капітала».

Слова Табачника я цитую спеціально для його політичних союзників – лідера КПУ Петра Миколайовича Симоненка та Георгія Корнійовича Крючкова, який у співавторстві з Табачником видав книжку «Фашизм в Україні: угроза или реальность?». Дивне співавторство: адже Г.Крючков своєю принциповістю в обстоюванні комуністичних поглядів заслуговував поваги і далеких від нього людей. Чого не скажеш про Табачника. А таких його «мыслей», як вищецацитовані, я міг би навести для читачів з КПУ чимало, – та хай самі читають свого колегу. Чи вони теж поділяють ненависть орди самопроголошених жлобствуючих «аристократів» і випірнулих з підпілля сумнівних «дворян» до «бидла»? А цікаво: на заводах і будовах у правлячих олігархів теж «бидло» працює? Чи їм усе-таки ця лексика не з руки?

До речі, варто послухати голос самого «бидла» (тогочасного), яке 9 січня 1905 року йшло з петицією до Царя в кількості 300 000 осіб:

«Государь!

Мы, рабочие и жители гор. Петербурга, наши жёны, дети и беспомощные старцы-родители пришли к тебе, Государь, искать правды и защиты.

Мы обнищали, нас угнетают, обременяют непосильным трудом, над нами надругаются, в нас не признают людей, к нам относятся как к рабам.

Мы терпели, но нас толкают всё дальше и дальше в омут нищеты, бесправия и невежества; нас душат деспотизм и произвол, и мы задыхаемся. Нет больше сил, Государь, настал предел терпению.

Для нас пришёл тот страшный момент, когда лучше смерть, чем продолжение невыносимых мук <...>

Государь, нас здесь больше 300 000, и всё это люди только по виду, только по наружности. В действительности же за нами, как и за всем русским народом, не признают ни одного человеческого права, даже говорить и думать, собираться, обсуждать наши нужды, принимать меры к улучшению нашего положения.

Всякого из нас, кто осмелится поднять голос в защиту интересов рабочего класса, бросают в тюрьму, отправляют в ссылку, карают, как за преступление, – за доброе сердце и отзывчивую душу. Пожалеть рабочего, бесправного, измученного человека, – значит совершить тяжкое преступление. Весь народ рабочий и крестьяне отданы на произвол чиновничьего правительства, состоящего из казнокрадов, не только совершенно не заботящихся об интересах народа, но попирающих эти интересы. Чиновниче правительство довело страну до полного разорения, навлекло на неё позорную войну и всё дальше и дальше ведёт Россию к гибели» (Кандидов БП. Церковь и 1905 год. – М., 1926. С. 20–21).

Це лише кілька абзаців з петиції, що займає три сторінки щільного друкованого тексту і докладно описує страждання й невідкладні життєві потреби трудового люду. Цей люд ніс із собою хрести, корогви, ікони, царські портрети... Відповідь відома – розстріл без попередження бойовими патронами, добивання нагаями. Розправи тривали ще й 10 та 11 лютого. Так діяв любий Табачнику царизм, викликавши обурення в усьому світі. Після цього «быдло» остаточно втратило надію на цареву ласку і вдалося до загальних страйків та збройної боротьби.

...Для чого ж знадобилася Табачнику його вбога, воістину карикатурна і вкрай цинічна схема великих історичних процесів, про які написано стільки досліджень, стільки є творів літератури й мистецтва, видано томи документів і т.д.? А все пояснюється дуже просто. Табачнику треба було будь-що затаврувати ненависний йому «оранжевий мятеж», що на деякий час позбавив його влади, – от він

і сконструював «історичну аналогію». Там зрадили царя-батюшку, а тут, мовляв, – Конституцію і демократію. Там «быдло» і тут «быдло». Там не вистачило патронів і волі поставити «быдло» на належне йому місце, і тут не вистачило духу. Не спрацювали «защищающие власть от произвола толпы барьеры (будто Божье помазание или конституция)» (Утиный суп... С. 92).

Уявляєте: «Божье помазание» як захист від народу – в устах політичного мислителя ХХІ століття! Далі він ще досить прозоро дорікатиме Президентові Кучмі за те, що той не вдався до збройної сили для придушення «оранжевого мятежа»! Оце істинний цивілізатор (слово *цивілізація* – улюблене в його лексиконі)!

«Но почему политики, уничтожающие конституционные основы украинской государственности (!), считают, что они будут более удачливы и более изворотливы, чем царские генералы-изменники...» – запитує Табачник. Але це не запитання, а погроза: погроза розплатою за «измену», погроза розколом України, погроза непослухом регіональних влад, непослухом підпорядкованої їм міліції, погроза паралічем армії, якій Табачник кидає зовсім уже нахабне звинувачення в «бесчестии»: «Украинская армия повторила путь российской имперской (яка зрадила помазаника Божого і не придушила народ! – *І.Дз.*), и после того, как в 1991 году командовавшие расквартированными в Украине частями советские генералы в карьерных интересах переприсягнули новой власти, деморализованное бесчестием (каковым является вторая присяга) (до речі, Табачник теж у деякому сенсі «переприсягнув»: був громадянином СРСР і механічно став громадянином України. І ще питання: чому він так добивався – використовуючи службове становище – звання полковника цієї обезчещеної армії?! – *І.Дз.*) войско наше готово только на безоговорочную капитуляцию» (с. 96). Чи не провокаційна заява?!

Думається, що тепер, коли міністром оборони стала своя партійна людина, Табачник змилюється і зніме анафему з української армії. Заспокойтеся, генерали, пол-

ковники, сержанти, рядові й відставники всіх родів військ і всіх звань!

Тут треба сказати, що фантазія Табачника, нестримна в своєму розгоні, – одначе вкрай убога в своїй одноманітній формі: довільні історичні паралелі. Ними забитий не тільки «Утиный суп...», а й варіація його – книжка «Мир без Украины?». Мало того що майданні бузувіри – «оранжевые» – діяли методами всіляких, які тільки були, фашистів, – вони ще встигли скористатися й досвідом мерзенних детронізаторів богопомазаного Миколи II: «Организаторы Майдана действовали по старым лекалам Родзянко – Гучкова – Керенского», а після перемоги «путча» всі силові відомства «оранжевых» використовували «опыт демократических чекистов» – так Табачник відгукується про створену Тимчасовим урядом Росії ЧСК – «Чрезвычайную следственную комиссию для расследования противозаконных по должности действий бывших министров, главноуправляющих и прочих высших должностных лиц как гражданских, так и военного и морского ведомств». Ні «демократические чекисты» Родзянка – Гучкова – Керенского, ні майданні «чекісти» так ніяких зловживань попердньої влади, мовляв, і не виявили.

Ще одна блискуча паралель: Табачник бере фейлетон Михайла Булгакова «Грядущие перспективы» і прямісінько переносить ці «перспективи» з 1919 року... в 2009-й! Його не бентежить те, що Булгаков пише в обстановці кривавої громадянської війни, в час наступу денікінців і надіється на «расплату». Яке це має значення? Важливо висловитися якомога крикливіше і безконтрольніше. «...Исход локального украинского Армагеддона будет таким, каким его описал Булгаков» (див.: Табачник Д. Мир без Украины? – Харьков: Фолио, 2009. С. 279; 280; 284). Слухайте, Табачнику, ви що – зовсім забули факти історії, які вчили і в школі, і в університеті, і ще в комсомолі та партії, і які нагадують про те, що «исход» був зовсім не таким, яким його уявляв Булгаков 1919 року? («Мы будем завоёвывать собственные столицы. И мы завоюем их... Негодяи и безумцы будут изгнаны, рассеяны, уничтожены», – солідарно цитує Табачник),

а зовсім протилежним – аж до того, що 1940 року Михаїлу Булгакову довелося писати п'єсу про найбільшого з тих, кого називав «негодзями и безумцами», – великого Сталіна. П'єса зветься «Батум». Не читали? Почитайте. Цікаво (знову побачите придуркуватого Миколу II і героїчного молодика Сосо Джугашвілі – Сталіна). Тоді і «Белая гвардия», яка для Табачника є мало не політичним євангелієм, трохи по-іншому читатиметься. До речі, правду про білу гвардію можна доповнити спогадами того, хто вірив у неї, як Булгаков, але більше бачив її у дії, – милого серцю Табачника монархіста і українофоба Васілія Шульгіна («1920 год»).

І хай читач не подумає, що має справу з таким уже непоступливим моралістом-максималістом. Коли треба, Табачник що завгодно виправдає і обґрунтує.

Ось один із прикладів. На початку 1942 року гестапо в Києві заарештувало і розстріляло групу українських націоналістів, у тому числі керівництво колабораційної мерії. Про те, як описує Табачник діяльність цих націоналістів, хай судять історики. Я ж тут звертаю увагу на інше. «... Советской разведке удалось провести удачную оперативную комбинацию», – морально-елегантно пояснює він акцію гестапо (в ході якої, до речі, в Бабиному Яру розстріляно видатну українську поетесу Олену Телігу), «... в гестапо была подброшена дезинформация о связи Багалия с резидентурой НКВД, во что немцы поверили». І після цього наша людина честі переходить до своєї улюбленої теми – «осанни» помаранчевим недолюдкам, методом специфічних «аналогій»: «Казнь других известных националистов объясняется конкуренцией различных группировок тогдашней “демократической коалиции”, вожди которых писали друг на друга бесконечные доносы в Ровно и в Берлин, как сейчас они бегают в американское посольство для принесения ганнибаловых клятв верности Вашингтону и очернения конкурентов» (с. 291).

Про неукраїнців і, відповідно, ненаціоналістів Табачник пише набагато спокійніше, але теж морально-елегантно: «Британский премьер Уинстон Черчилль за свою полити-

ческую карьеру дважды перебежал из партийных окопов: от тори к вигам и обратно. При этом он одинаково уютно чувствовал себя и в рядах консерваторов, и среди либералов, да и товарищи по партии не слишком сурово судили его за его поступок...» (с. 110). Потім ще про лейбориста Тоні Блера, «формально левого», чия політика «была не менее жесткой и агрессивной, чем политика «железной леди» – консерваторки Маргарет Тетчер; про альянс у ФРН соціал-демократів і правоконсервативних ХДС-ХСС...

До чого б це? – подумає читач. На виправдання партпереможців і власної політичної «уютности»? Та ні, тут стратегічніший підхід. Читаємо далі.

«Дело в том, что современная демократия – это государство крупного капитала, созданное крупным капиталом в интересах крупного капитала. Поэтому партии, сменяющие друг друга в современном демократическом государстве, являются партиями крупного капитала. Другие политические силы по определению не могут собрать достаточно средств на активную политическую деятельность» (с. 111). Зрозуміло: гроші – влада – гроші... Демократія – не результат століть розвитку людської думки і суспільної боротьби, а витвір «крупного капитала в интересах крупного капитала» (мали рацію нині зневажені Табачником «твердолобые марксисты», що говорили про фальш «буржуазної демократії!»). Тепер і «нашим бизнесменам нужна поддержка сильного государства». Теж зрозуміло... Отже, іншого шляху, як жити під благословенною владою «партий крупного капитала» (Партії регіонів, скажімо), історія нам не залишила, треба змиритися. Але саме в цьому ж і наше щастя! Бо, виявляється, якраз партії великого капіталу (в тому числі ПР, звісно) дбають про інтереси ВСІХ (правда, «в той или иной мере»), будучи здатними «выступать в качестве общенациональной политической силы». А далі взагалі політологічний шедевр: «Ведь миллиардер и рабочий с его завода в равной степени (!!!) заинтересованы в сильном государстве, способном отстоять их интересы за рубежом. Когда США, Британия или Россия отправляют военные корабли и самолёты спасать

своих граждан в горячих точках, спасаемые, как правило, самые что ни на есть рядовые граждане. Когда же военная сила (или угроза её применения) используется для установления контроля над источниками энергоносителей или путями их доставки, для получения льготных условий на иностранных рынках и т.д., то речь идёт уже об интересах крупных корпораций, тогда свою долю – в виде дешёвых электроэнергетики, газа, бензина, сельскохозяйственных продуктов, рабочих мест – может получить и получает каждый гражданин» (с. 111).

«Умри, Денис, лучше не скажешь!» – вигукнув колось класик. Одверта апологія імперіалістичних хижаків – зі спробою поставити благополуччя «каждого гражданина» у прямий зв'язок з їхніми грабунками, здебільше кривавими, й міжнародним бандитизмом! Такого «історіософського» цинізму ще пошукати!

Табачник назвав три країни, які застосовують військову силу «для установления контроля», «получения льготных условий» і т.д. А як же решта людства? Ті, над ким «устанавливают контроль» і в кого здобувають «льготные условия»? А як ті, хто не використовує військової сили для «контроля» і т.д. – скажімо, Швеція, Фінляндія, Данія, Австрія, Швейцарія, власне, всі, за винятком отих кількох могутніх і агресивних? Як живе там «каждый гражданин», не дістаючи своєї законної крихти з імперського розбою? І чому профспілки в усіх європейських і не тільки європейських країнах не вважають владу «партий крупного капитала» благодаттю для трудівників, чому скрізь і всюди відбуваються страйки і демонстрації проти того, що ці партії свою владу рятують, перекладаючи труднощі на плечі трудового люду?

Для чого ж Табачникові знадобилися ці «теоретичні» хитрощі? А для того, щоб виправдати політичний союз Партії регіонів – партії великого капіталу – з симоненківською КПУ, яка все ще називає себе партією трудящих. Їй і прийшов на допомогу колишній комуніст, але цікаво, чи задоволена вона такою досить пікантною (за характером аргументації) допомогою? (Хай не подумає читач, що я сподіваюся розсварити

Табачника з керівництвом симоненківської КПУ. Їх ніхто і ніщо не розсварить, бо те, що їх об'єднує, сильніше за те, що могло б їх роз'єднати.)

ЛЮБОВ ТАБАЧНИКА ДО ЦАРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ТА ЦАРІВ

Якщо вірити Табачнику (а як йому не вірити!), Російська імперія була справжнім раєм для народів. Щодо росіян, українців і білорусів – це само собою зрозуміло. Але «інородцям» було ще краще: «...Ограничения, накладывавшиеся на имперских “иностранцев” (неправославных), имели скорее характер предпочтений. Так, их не призывали в армию, вместо налогов они платили ясак натурой (преимущественно пушниной), ими управляли их собственные “князья”, одновременно получавшие и российское дворянство и т.д.» (с. 162–163).

Читаєш і очам своїм не віриш: невже можна отак писати, зневаживши всякий самоконтроль думки, отак уважати за дурнів і невігласів усіх своїх читачів? Невже не існує величезної літератури – джерельної, науково-дослідної, мемуарної, зрештою белетристики – про райське життя в царській імперії і «інородцев», і «единокровных»? Причому літератури не лише радянських часів, якій экс-комуніст, природно, не вірить, а й значною мірою російської дореволюційної?

А які гімни російським царям! У Табачника що не цар, то не тільки помазанник Божий, а й казковий подарунок людству! Ну, Петро Великий – це зрозуміло. Катерина Велика, крім усього, «создала комиссию по разработке конституции» (с. 81), – але чим скінчився цей маневр, Табачник воліє не згадувати. Натомість жалкує, що російська традиція виявилася скупюю щодо возвеличення – великими можна було б назвати й інших, підстава дуже поважна: «Александр Благословенный и Александр Освободитель присоединили к империи никак не меньшие территории». Отже, «Александр

Благословенный»; «Александр Освободитель» (з власної доброти визволив християнські душі з рабства у християнських поміщиків «раньше, чем получили свободу негры в США и разноцветные рабы в Бразилии» – с. 81; ви бачите, як далеко довелося шукати історичного прецедента і якого – чого б це?!); «Александр Миротворец» («...он умел не только обеспечить России мир на внешних рубежах в течение всего своего правления, но и быстро и эффективно разгромил тогдашних “передовых демократов” – революционеров-народовольцев...» – с. 101). Це ж як треба зневажати всю російську визвольну традицію – від Герцена до Кропоткіна, щоб отак у ХХІ столітті писати про царів мовою придворних поетів далекого минулого (не Пушкіна і не Блока!) і кидати вірнопідданчим брудом у світлу пам'ять Лизогубів, Кибальчичів, Желябових і Перовських, перед якими навіть дехто з їхніх вимушених суддів схилявся шанобливо!

Зате які гімни Потьомкіну! «К моменту его смерти провинции, за два десятка лет бывшие “Диким полем”, процветали. Потёмкин, между прочим, имел состояние, которое, в пересчёте на нынешние деньги, превышало состояния всех нынешних украинских олигархов, вместе взятых, и мог жить в Таврическом дворце в своё удовольствие, а захотел бы поработать, ему б и в Петербурге место нашлось» (с. 142).

Щодо «процветающих провинций» – це окрема розмова, а от конкретніше питання: з яких небес Потьомкіну раптом упало багатoolігархічне «состояние». Може, пояснить Табачник? А заодно хай і таке пояснить: чому це «неймётся» деяким його колегам по партії, які теж мають немале «состояние» і могли б спокійнісінько його проїдати, а натомість ідуть на тяжку й невдячну працю задля щастя народу?

Не буду коментувати Табачникові «восторги» надзвичайною етичною висотою російських царів та панівної еліти взагалі – про це є достатньо свідчень їхніх сучасників (а все-таки не утримаюсь від маленької цитати з іронічного пасажу того ж таки В.Розанова: «...о сущей и наглядной, очевидной и реальной монархии никто однако не формулирует, что “монарх ездит на парады”, а формулируют: “печётся о подданных”,

не говорять: “имели любовниц и любовниц”, не казывают, что это – хорошие казематы, и десятка 2–3 или сотни 2–3, смотря по году, удавленных и застреленных» – див.: Розанов В. Ослабнувший фетиш: психологические основы русской революции. – СПб, 1906. С. 10–11). Пропоную інше: хай Табачник та решта залюблених в царську імперію уявлять собі, що вони живуть у ній – у XVIII, XIX столітті чи на початку XX. Чому вони думають, що неодмінно були б дворянами, або флігель-ад’ютантами височеств, або й самими височествами? Ану б випало бути кантоністом у аракчєєвських поселеннях, або кріпаком у якої-небудь Салтичихи, або «преференційованим» «инородцем» у «черте оседлости»; чи в пограбованій Башкирії, або «Казахії», або в Сибіру чи Приамур’ї, радісно платячи «ясак пушниной», і не тільки ясак – збуваючись усього добра на користь російських купців за пляшку «горючої води» (Табачник цього не знає?); або й робітником якогось Санкт-Петербурзького заводу, який 9 січня 1905 року в багатотисячному натовпі під проводом попа Гапона пішов просити в царя кращого життя і потрапив під кулі й нагайки... Може б тоді «восторгов» поменшало, подивилися б на благословенну імперію з іншого боку, а то й, гляди, дехто приєднався б до того «закомплексованного быдла», яке повставало проти «господ» і зрештою розвалило імперію аж ніяк не за німецькі гроші...

«С УЧЁНЫМ ВИДОМ ЗНАТОКА»

Ми вже бачили несхитність Табачника у доведенні того, що йому треба довести. Аргументів йому ніколи не бракує, бо він їх не потребує. Сказати б, «не вживає». Зате рясно демонструє комп’ютерну «ерудицію», що має підмінити аналіз конкретної ситуації. Ось, скажімо, його стаття «Созидание государства». Починає він з обивательської легенди про те, що «современное украинское государство – во многом историческая случайность, рождённая разломом цивилизаций,

противоборством сверхдержав и экономических систем, сытым отупением советской безвольной номенклатуры. Судьба независимости решалась не упорной борьбой народа (кровавой, как в Ирландии, или ненасильственной, как в Индии под предводительством великого Ганди), но дворцовыми играми в Кремле и вокруг него, усилиями Вашингтона и европейских столиц» (с. 35).

Отже, немає потреби читати наукові дослідження про національний рух кінця ХІХ – початку ХХ століть, про національні вимоги українців у революції 1905–1907 років, про гасла РУПу (Революційної української партії); про національну революцію 1918–1920 років та УНР, про Західно-Українську Народну Республіку. Не треба задумуватись над тим, чому царський уряд увесь час боровся не лише з українською мовою та культурою, а й із сепаратизмом та «мазепинством» (і ніякі анафеми не допомагали), а більшовики – з «українським буржуазним націоналізмом», «петлюрівщиною», «укапізмом», «націонал-ухильництвом» у лавах КП(б)У і т. д. – без кінця. Це давнє? Ну, яке ж давнє, коли й Табачник тієї самої співає: зрада... Мазепа, Петлюра, Хвильовий, Скрипник... Націоналізм... Американська рука... Ще чиясь... (Цьому, певно, ніколи не буде кінця – доки хоч один українець живе на планеті Земля.) А хочете ближче – поцікавтеся, який процент українців був у сталінсько-беріївських концтаборах. Або: ось недавно СБУ розсекретило документи спецоперації КДБ під кодовою назвою «БЛОК» – там сотні й сотні документів про національний рух в Україні 60-х – 80-х років. Масштаби його приховувалися від публіки, але історик і політичний мислитель мав би це уявляти. Я вже не нагадую про Народний рух України, який мав широку електоральну базу і позиція якого швидко еволюціонувала від підтримки перебудови до вимоги незалежності. Це звичайна еволюція політичних рухів, які виходять з реальних обставин; тому фальшиві й фарисейські оті закиди, що, скажімо, Центральна Рада не зразу стала на позицію державної незалежності. А хіба зовсім уже забулося, що Західна Європа і США, дбаючи над усе про

«стабільність», не радили Україні поспішати з виходом із складу СРСР, хіба забулися поради Маргарет Тетчер або виступи Президента США в Києві?

Табачник не хоче знати нічого з реальної історії України. Вдавано «дивується», наприклад, з того, що УНР проти наступу червоних військ Муравйова під Крути могла послати лише 300 студентів та учнів. А де ж, мовляв, українізовані дивізії царської армії? Розбіглися, мовляв, непотрібна їм була та незалежність. Так, безмежно вимордувані чотирирічною кривавою війною солдати – селяни й робітники – кидали армію та поспішали додому, до своїх сімей. Щоб проганяти поміщиків і брати землю. І уряд УНР, залежний від селянства, намагався насамперед розв'язати земельне питання (хоч і дуже мляво та суперечливо) – і не готувався до війни з братньою Росією. Але вийшло не так, як хотілося. У всякому разі, тлумачити цю ситуацію в контексті нинішньої політичної кон'юнктури, коли одні шукають браку патріотизму, а інші йому радіють, – принаймні недоречно.

Так само довільно інтерпретує Табачник і ближчі до нас пізньорадянські часи. Із задоволенням нагадує «забытое определение Украины как заповедника застоя» (с. 37), замовчуючи або не розуміючи, хто і чому той заповідник утримував і що в цьому заповіднику квасили. Табачник мислить вибірково. Тож неважко уявити, яке «государство» він буде «созидать»...

Зате він пропонує «с учёным видом затока» еkleктичний набір відомостей з давньоримської історії, з французького й іспанського середньовіччя тощо. Розказує про Швейцарію й Бельгію як «современные империи» (с. 41). І потроху розмиває поняття імперії. Неспроста. Виходить, що імперії – не конче плід завоювань чи колонізації, а й просто співіснування кількох народів в одній державі, все одно що федерація чи конфедерація. (Класичну бінарну опозицію: метрополія – колонія, видно, вже скасовано.) Мовляв, від великої Римської імперії відколювалися або відкраювалися міні-імперії «не по этническому, а по территориальному признаку». (А які імперії створювано за етнічною ознакою?)

Так і з Україною. «Отколовшись от империи, украинская часть имперской нации не утратила своей имперскости» (с. 39). Отже: не було і немає української нації, а є «украинская часть имперской нации»! Говорить про «народы, составляющие лоскутную имперскую нацию» – нашу (с. 45). Які це «народы» і скільки їх – не пояснює. Бо багатонаціональний склад населення якоїсь держави – це не те, що держава кількох народів, «багатонародна». Щоб бути «багатонародною», держава має включати до свого складу повністю відповідні народи або, принаймні, основну їхню масу і серцевину їхньої території. В Україні це кримськотатарський народ та ще караїми. Всі інші національності є частиною народів, які мають свої держави поруч із Україною. Але як громадяни України вони є чи можуть бути складниками української політичної нації, її чинниками. Особисто і як національні групи, чи меншості, чи більшості, чи як тільки хочете, – але не як «народи». Бо «російський народ України», як і «угорський народ України» чи «польський народ України» тощо – це вже нонсенс. Бо народ – ціле, а не фрагмент.

Вершиною Табачникового суемудрія є формула про «имперскость украинского народного сознания» (с. 40). Що сіє означає? Якщо те, що в Україні живуть люди різних національностей і український народ має досвід позитивного співжиття з ними, – то при чому тут «имперскость»? Якщо говорити про мозаїку традицій, мов, культур, етнічних груп, конфесій – є поняття політичної нації, це загальноприйняте, на відміну від «імперії», поняття в Україні, хоче чи не хоче Табачник, тягне за собою далеко не позитивні спогади й асоціюється з двома імперіями, які її гнобили (дарма що в одну з цих імперій Табачник сліпо залюблений). У сьогоднішній Росії поняття «імперія» глорифікується і підсолоджується на «ліберальний» манер, Табачник не пасе задніх, але кривавого кольору імперії і він не змиє.

Та головне, зрештою, не в цьому. Головне в тому, що Табачник послідовно прагне розчинити українську національність у «полиэтничности и поликонфессиональности». Це нібито для того, щоб застерегти від «подавления и ассимиляции»,

оскільки жодна з «етноконфесійних груп не может претендовать на то, что её взгляды, язык, идеология станут господствующими» (с. 40). Наче й правильно. Але неважко здогадатися, що Табачник має на увазі, нібито в Україні всьому населенню нав'язується українська мова і українська культура, українські цінності взагалі. Про це він говорить постійно і прямо, здебільше не так закрутисто. І, як завжди, все ставить з ніг на голову: досить подивитися на реальне життя – і побачимо, що життєвий простір української культури звужується, як шагренева шкіра, що українська культура і мова – в стані глухої оборони від мовно-культурної експансії сильнішої держави, саме імперської. Експансії, – а не співпраці, взаємообміну, взаємозбагачення, які, звичайно ж, культурам не шкодили б.

Окремо – про улюблений аргумент відомого роду політиків, яким оперує і Табачник. Швейцарія. Так, там три державні мови. Але там німці, французи й італійці (та ще ретроромани) споконвіку живуть кожен на своїй території, не асимілювали й не асимілюють одні одних, не нав'язували одні одним своїх мов, не забороняли мову сусіда, ніхто нікого не затискав у братні обійми. Чи не правда: дуже схоже на українську ситуацію?! І Швейцарія – не спільна держава французького, німецького та італійського народів, а держава швейцарців. Швейцарія.

Що ж до Бельгії, то останні події показують, яка там «ідилія» в мовній сфері...

Думка Табачника про те, що державотворчими чинниками в Україні є або мають стати всі етноконфесійні групи, і жодна з них «не может претендовать на то, что её взгляды, язык, идеология станут господствующими» (с. 40) могла би бути плідною, якби не підпорядковувалася його непозбутній пристрасності – м'яко кажучи, нігілістичному запереченню українства. (До речі, доводилося чути, що поняття «українство» придумали сучасні націоналісти на подив усьому світові, бо аналогічного не знає жоден народ і жодна мова. Це ще один вияв невігластва українофобів. Термін «українство» існує від середини XIX століття. В Німеччині від XVIII

століття існує термін *Deutchtum* – дослівно «німецтво», у сербів – «србство», у чехів – «чехизна», у поляків – «польщизна», у росіян – «русскість». Терміни ці виникли в період європейського романтизму і національних відроджень, фіксували національні ознаки відповідного народу, активно живляються вони й нині – почитайте, наприклад, російську публіцистику). Залишаю тут осторонь ту обставину, що Україна живе не ізольовано, а в оточенні сусідів, і деякі з цих сусідів досить потужно і цілеспрямовано впливають на «взгляди, язык, идеологию» українського суспільства – кому, як не Табачнику, це знати? Але хочу сказати про інше. Оті «государствообразующие» чинники – на якому фундаменті будуть «образовывать государство»? На порожньому місці, на піску, в риторичному повітрі – чи, може, все-таки на фундаменті історичного життя українського народу? Коли так, то ставмося з повагою, інтересом до цього життя в усіх його виявах – політичному, господарському, громадському, релігійному, звичаєвому, культурному, мовному. Поки що цього не видно ні з боку Табачника, ні з боку його однодумців. Може, їм вистачає бути «частью русского мира», «минимперией» – уламком «большой империи», в якій владарі прокидаються з незмінною думкою: «Что ты сегодня сделал для Украины»?

Зрештою, в питання про те, яку Україну він має намір «созидать», Табачник сам не раз вносить цілковиту ясність. «В России, до 1917 года, русские, украинцы и белоруссы считались единым православным народом, что было тем более верно, что этнографические отличия между Минском, Полтавой и Москвой значительно менее заметны, чем между Архангельском и Астраханью» (с. 162). Залишається тільки розвести руками. Справді, «считались». Але ким? Царською владою, офіційною церквою і адептами «единой и неделимой». Від цього «считання» давним-давно нічого не лишилося, і тільки тепер новітні московські єдинонеделімці знову беруться за старе, не шкодуючи сил. І разом з ними Табачник «считает». Так само, як «считает», що для існування української держави «после 2004 года» немає підстав: «Нет

ни одного из необходимых элементов его [украинского государства] существования» (Мир без Украины?. С. 337, – ще й виділено жирним шрифтом). Оце державотворець!

А про «этнографические отличия» – ну що ж полемізувати з людиною, яка пише так, наче не читала (чи вдає, що не читала?) ні М.Костомарова («Две русские народности»), ні М.Максимовича, ні І.Прижова, ні М.Маркевича, ні М.Драгоманова, ні Ф.Вовка, ні О.Потебні, ні М.Грушевського, ні Б.Грінченка, ні М.Сумцова, ні... ні... – ні навіть дорожніх нотаток російських літераторів та вчених, які мандрували Україною наприкінці XVIII – на початку XIX століть: В.Ізмайлова, О.Левшина, В.Зуєва, К.Шалікова та ін. (не кажучи вже про мандрівників-чужоземців). Звичайно, цієї літератури – і старої, і нової, стільки, що не гріх її і не знати, але гріх – не знаючи, робити категоричні висновки, та ще з такою далекою метою.

ТАБАЧНИК У РОЛІ КУЛЬТУРТРЕГЕРА

Як тільки Табачнику треба щось сказати про українську культуру, так у нього зразу гримаса сноба, а на вустах одне й те ж саме: «шароварщина». Особливо гірко йому за донецького «шахтєра» – просить принаймні не «принуждать» його «млеть от вышиванки и шаровар». А таким «принуждением» тільки й займався «оранжевий» режим, нав'язуючи бідолашньому шахтареві «в качестве обязательных и общегосударственных этнографические особенности отдельного, маленького, культурно и исторически чуждого ему региона». А це, грізно застерігає Табачник, «прямой путь к развалу государства» (с. 46).

Справді, шаровари й вишиванка допікають «шахтєру» гірше гіркої редьки та багатомісячних невиклад заробітної платні й постійних трагічних аварій у регіоні, економічно, політично й адміністративно підвладному політичним друзям Табачника. А якщо той шахтар і аплодує, скажімо, виступу

якогось українського ансамблю з «чуждого ему регіона», так це хіба тому, що й сам він або його предки часто-густо родом з того «чуждого». Щоправда, нагоду виявити таку безпринципність «шахтёру» дають не щедро – частують його іншим продуктом. Та й не тільки «шахтёру». По всій Україні «править бал» на естраді російська попса (не культура – попса, і то часто сумнівного гатунку). Українські ж естрадні колективи (яскраві з них) гастролюють більше в Росії, ніж в Україні. Здавалося б, так безпечніше для КОЛЕКТИВНОГО ТАБАЧНИКА. Але конкретний Табачник і тут бачить небезпеку. Закликає російську владу покласти край цьому неподобству, як і публікації в Росії перекладів творів негодних йому українських письменників тощо. «Достаточно было бы России, которую представители украинской “творческой элиты” и так непрерывно обвиняют в создании препон на пути развития украинской культуры, просто прекратить издавать книги украинских авторов, отметившихся русофобскими “трудами”, прекратить снимать в своих фильмах русофобствующих украинских актёров, блокировать гастролы в России “этнически озабоченных” украинских попсовиков, и как минимум половина “оранжевых” властителей дум исчезла бы с медиа-горизонта, поскольку именно они получают в России свои основные дивиденды и основной, если не единственный, доход, а вторая половина хорошо бы думала, прежде чем говорить» (с. 372). Ну, невичерпні чесноти в людини честі! Що тут скажеш?.. Хіба одне: любить Табачник історичні аналогії, особливо дуже віддалені, то ось йому одна, пушкінська:

«Донос на гетьмата-злодея
Царю Петру от Кочубея».

Поки що реакції на приватне кочубейство Табачника з боку російських фіскальних органів не було. Але тепер Табачник може звернутися, як міністр українського Уряду, офіційно, попередньо давши доручення відповідним спецслужбам навести довідки щодо бюджету тих самих «этнически озабоченных»...

А чи є в українській культурі ще щось, крім попси, шароварів і вишиванок? Важко сказати. Раз чи два мелькнуло в його текстах прізвище Шевченко, але це для ерудиції, один раз – Франко – не без іронії. Принагідно назвав кілька прізвищ класиків радянської доби – тих, хто пережив сталінський терор. Хто не пережив – не варті згадки. І на тому спасибі. Втім, є ще (чи справді є?) «трипільська культура». Вона так надокучила Табачнику (а отже, й українському народові), – ще більше, ніж шаровари й вишиванки, – що він сформулював свого роду «декларацію прав людини і громадянина», з якою я особисто цілком погоджуюсь: «Любой гражданин Украины имеет право не носить вышиванки и шаровары и не впадать в экстаз от трипольской культуры» (с. 158; це трохи нагадує укази щедрінських градоначальників: «Каждый обыватель да будет...»). Досі таке право людини і громадянина, як і решта прав за диктатури «оранжевих», було хіба що віртуальним, але тепер, за нової влади, воно, як і всі інші права, нарешті стане реальністю. «Над страной весенний ветер веет, с каждым днём всё радостнее жить <...> Я другой такой страны не знаю, где так вольно дышет человек...» – це пісня недалекого майбутнього. У Табачниковій декларації прав людини і громадянина є ще один важливий і безсумнівний пункт (щедрінськоградоначальницький): «Каждый, кто хочет на свои деньги, уплаченные в виде налогов, читать Марину Цветаеву (в оригинале, разумеется), должен иметь такое право, как не должно ущемляться и право на знакомство с творчеством любимой поэтессы Олены Пчилки» (с. 158). Когось може здивувати така альтернатива (і чому альтернатива взагалі?): Марина Цветаєва або Олена Пчілка. Чому не Леся Українка, Ліна Костенко чи, скажімо, Ірина Жиленко, Наталія Лівницька-Холодна, Марта Тарнавська, Емма Андієвська, Лада Могилянська або Олена Теліга? Градоначальницьке? «Маленькие хитрости»? Ні, це підсвідомо: ну не може чоловік слівця сказати, щоб не «в'їсти» остогидле йому «українство», хоча б дрібненькою каверзою. Що ж, мовляв, «ви» можете протиставити «нам»? А чому «ми» зобов'язані щось протиставляти «вам»? «Ми»

читаємо і Марину Цвєтаєву та Анну Ахматову (і багатьох інших, уявіть – в оригіналі), і Олену Пчілку, і Лєсю Українку, і Ліну Костенко, і Олену Тєлігу, і всіх названих вище та не-названих (теж в оригіналі). На відміну від «вас».

Не вірите, що цей Табачників казус – на рівні його щедрінськоградоначальницького рефлексу любові до української літератури? Ось ще приклад: «Если жителям Юго-Востока не мешать читать и чтить Пушкина и Булгакова, то им не будет дела до того, что львовяне будут зачитываться Лубкивским или дневниками Лєся Танюка в восьми томах» (с. 149). Ну, нарешті з весни 2010 року «жителі Юго-Востока» зможуть цілком легально «читати и чтить» Пушкіна і Булгакова, ніхто не заважатиме. А «вони» не заважатимуть львів'янам «зачитываться» не лише Лубківським і Танюком, а й Шевченком, Франком, Коцюбинським, Стефаником і т.д. (див. хоча б шкільний курс історії української літератури). От тільки як бути з монополією «Юго-Востока» на Пушкіна і Булгакова, яких і за оранжевої кривавої диктатури незаконно читали культурні львів'яни, наражаючись на небезпеку репресій?

А як вам подобається таке означення: «...претендовавшие на интеллектуализм и либеральные взгляды Владимир Винниченко и Михаил Грушевский» (с. 296). Ви уявляєте: він, Табачник, – інтелектуал і ліберал, а вони, Винниченко і Грушевський, – тільки «претендовавшие»!

І як по-єзуїтському викручується він, щоб принизити нашу культуру, нашу мову. Ось, скажімо, є дві безсумнівні обставини, одна з яких відома з часів класиків української літератури ХІХ ст., а особливо виявилася в урбанізаційних процесах ХХ ст., друга – з нашого нинішнього суспільного життя. Перша: багато сільських мешканців-українців, переселяючись у русифіковані міста, страждали від мовної дискримінації, відчували свою вторинність і поспішали пристосуватися до панівної мови. Плодом цього пристосування ставав так званий суржик (залишаю тут осторонь інший бік цього процесу – природне змішування лексики

при спілкуванні людей різної мовної приналежності й практики). Обставина друга: багато хто із сучасних українських політиків далекий від досконалого володіння українською мовою. По-своєму описавши ці обставини і по-своєму їх зіставивши, Табачник робить висновок: «Теперь этот накопленный годами комплекс неполноценности выливается в агрессию: “Мы учили «москальську мову», теперь вы учите наш суржик”» (с. 166). Ви коли-небудь, де-небудь від когонебудь таке чули? А підтекст ясний: У «нас» є «великий і могучий русский язык», а у «вас» – суржик. Але ж, крім суржика, є українська мова – високорозвинена й шанована в культурному світі мова народу з великою історією, багатою культурою. Чому б не знати її тим, які живуть в Україні, вважають себе її громадянами, а тим більше ще й коли бажають урядувати в ній?

І ще про «суржик». Послухайте краще, якою мовою говорять наші «русскоязычные» депутати, політики, бізнесмени і т. д. Невже це справді російська мова? Свят, свят!!!

ТАБАЧНИК ЛЮТУЄ

Мені трохи ніяково за таке означення, але навіть воно не відповідає мірі насиченості Табачникових текстів невисницькою лексикою. У кожного, звісно, може бути емоційний зрив, але тут – якийсь постійний стан скаламученого кипіння. Особливість пуліцистичного жанру? Ні, справжня публіцистика передбачає і аналіз явищ, і широку стилістичну палітру, і багатство лексики, і спектр барв та інтонацій. А тут – одноманітне довбання застрашливими термінами. Посудіть самі: «Пещерный национализм», «пещерная идеология», «пещерные представления», «дикари», «лживые подлецы», «торжествующее быдло», «оранжевые монголы», «оранжевый мятеж», «организованный иностранными спецслужбами мятеж», «государственный переворот», «майданные властители», «назначенные США демократы»,

«свезённые в столицу погромщики», «героическое вырезание москалей», «националистическая диктатура», «патологическая русофобия», «националистический тоталитаризм», «националистический “оранжизм”» і т.д. і т.п. – і відповідно «всё более явная фашизация государства» – і це без кінця. Так характеризує Табачник своїх політичних опонентів, а втім – вони для нього не політичні опоненти, а «закомплексованное быдло» (див. с. 168 «Утиногу супа...»), іншим разом – «вражеская армия». Не дуже винахідливо, але дуже хитро – можна не полемізувати, а просто «інтелектуально» матюкатися. Що доктор наук і робить. Дарма ви шукатимете в нього хоч якогось розгляду питань по суті. Наприклад: що таке націоналізм і чим печерний націоналізм відрізняється від непечерних (скажімо, від того, яким Путін похвалив Медведєва, благословляючи його на посаду президента Росії: «Он такой же националист, как и я», – знамениті слова, що обійшли увесь світ; про них Табачник не згадує, натомість, навпаки, пише про «борьбу русского правительства с русским национализмом и чеченским сепаратизмом»; останню порівнює з «борьбой китайского правительства с уйгурским и тибетским сепаратизмами» (с. 73): симпатичне порівняння!); які реальні ознаки націоналістичної диктатури в Україні; який є соціологічний аналіз складу і поглядів учасників «оранжевого мятежа» та які погроми вчинили «свезённые в столицу погромщики», «галичанские повстанцы» і т.д. на очах паралізованих їхньою нахабністю киян. І так далі – по всіх пунктах. Можливо, через кілька десятків років ТАБАЧНИКИ так облагородять національну пам'ять, що майбутнім поколінням ніяких доказів не треба буде... можливо. Але нині ще живі не лише свідки, а й учасники тих подій. І самою лайкою та образами Табачник не обійдеться. Потрібна думка, потрібні докази, хоча б цитати з якихось документів, з політичних програм, з урядових постанов тощо. Хто конкретно з відомих політичних або громадських діячів, з діячів української культури висловлював погляди, які дають підставу говорити про «пещерную идеологию», «пещерный национализм» «оранжевого мятежа»?

Прочитуйте! Може, ми з вами й погодимося. Але прочитуйте дослівно, а не як заманеться. Які закони приймала Верховна Рада України задля встановлення фашистського режиму? Прочитуйте! Як «оранжевые монголы» монополізували засоби масової інформації, припинивши передачілюбих Табачникові олігархічних телеканалів та випуск відповідних газет (назвіть їх, заборонених: «Сегодня», «2000», «Киевский телеграф», телеканал «Інтер»? чи ще щось?) – бо який же без цього фашизм чи націоналістичний тоталітаризм? Мовчить глухий Табачник. Зате без кінця повторює якусь фольклорну версію про «безграмотных политиков», які нібито стверджують, «что украинской государственности 140 000 лет (то есть Украина появилась раньше, чем homo sapiens)» (с. 177). Табачнику, назвіть, будь ласка, цих політиків поіменно – ми їх висміємо і навіть затавруємо разом з вами як носіїв нестерпної безглузді. Назвіть і «істориков “трипольско-голодоморской школы”» (це ж треба так паскудно висловитися!). Назвіть і тих, кому належить «версия о том, что Иисус Христос говорил по-украински...» (с. 191). Є такі маргінали, що компрометують своєю примітивністю саме ім'я українське (є подібні в кожному народі). Тож назвіть їх або до них адресуйтеся, а не змішуйте все до купи, не кидайте брудом в усе «українство», в усю українську інтелігенцію. Вона сьогодні, коли говорити лише про гуманітарну сферу, – це (кілька прикладів): Сергій Кримський, Ярослав Ісаєвич*, Мирослав Попович, Ліна Костенко, В'ячеслав Брюховецький, Валерій Шевчук, Богдан Ступка, Євген Сверстюк, Вадим Скуратівський, Юрій Щербак, Дмитро Горбачов, Євген Станкович, Мирослав Маринович, Григорій Гусейнов, Ада Роговцева, Оксана Пахльовська, Тарас Возняк, Мойсей Фішбейн, Володимир Брюгген, Ігор Лосєв, Сергій Грабовський, Олег Хома, Володимир Базилевський, Микола Рябчук, Мирослав Скорик, Оксана Забужко, Ярослав Грицак, Наталя Яковенко, Микола Ільницький, Андрій Содомора,

* Статтю написано, коли Сергій Борисович Кримський та Ярослав Дмитрович Ісаєвич були живі.

Володимир Литвинов, Костянтин Сігов, Леонід Фінберг, Петро Рихло, Володимир Войтенко, Сергій Тримбач, Володимир Панченко, Євген Головаха, Леонід Череватенко, Лесь Герасимчук, Олександр Майборода, Сергій Буковський, Віталій Портников, Рефат Чубаров, Оля Гнатюк, Євген Захаров, Едуард Митницький, Андрій Портнов (не той, що урядовець!), Михайло Степаненко, Володимир Губа, Ольга Петрова, Віталій Нахманович, Марина Новикова, Мирон Петровський, Юрій Макаров, Олег Вергеліс, Станіслав Кульчицький, Юрій Шаповал, Сергій Проскурня і багато-багато інших (прошу вибачення в тих, кого не назвав, – літераторів і мистців, істориків, філософів, соціологів, видатних науковців з діаспори, активно присутніх – своїми працями, своєю лекторською діяльністю – в інтелектуальному житті України). Це велика плеяда талановитих трудівників на ниві культури і велика сила, яку табачники навряд чи паралізують попри всі свої владні можливості; це люди різних національностей і різних поглядів, вони можуть не погоджуватися одні з одними в багатьох питаннях, але їх об'єднує одне: для них Україна є Україна, а не уламок «большой імперії», «русского мира» и не цеглина в реанімовані московські проекти «православної цивілізації», ціню яким історія вже показала. Зрозуміло, що ці люди Табачнику «не по духу». Але чи він чув від них щось подібне до того, що закидає всій українській інтелігенції? То про кого ж він говорить, не називаючи прізвищ і не цитуючи? Або називаючи тих, хто українську інтелігенцію репрезентує хіба тією сумнівною мірою, якою він, скажімо, російську, – тобто мірою чиновницької посади?

(До речі, давним-давно, задовго-задовго до Табачника, мені довелося розглядати такі версії про Ісуса Христа як одну із компенсацій комплексу національної меншовартості – ці версії траплялися в історії багатьох народів, мають навіть свою літературу. Але тут є й інший аспект, метафоричний, а саме: Христос говорив мовою всіх народів, бо адресував своє вчення всім народам, і апостоли, як відомо, спілкувалися мовою тих народів, до яких вони йшли. На відміну від деяких пізніших церков.)

Усе сіяння адекватності Табачникового мислення, а водночас і палахкотіння його інтелектуальної та моральної безстрашності можна побачити на прикладі його «викриттів» Президента Ющенка. Зразу скажу: я не належав і не належу до безумовних прихильників Віктора Андрійовича в усьому. Бачу багато доброго в його діях. І багато не дуже доброго. Найгірше: він не виконав найважливіших зі своїх передвиборних обіцянок і тим об'єктивно сприяв компрометації України та української ідеї взагалі. Патріотичні проповіді не змогли замінити соціально-економічних реформ, яких ждало суспільство. За час його президентства впала до нуля виконавча дисципліна, і суспільство ще більше, ніж будь-коли, звикло до того, що ні укази, ні постанови, ні розпорядження, навіть дуже добрі й дуже потрібні, не виконуються, – отож і виникла в багатьох туга за «сильною рукою». Звичайно ж, не тільки сам він у цьому винен – тут справа і в якості нашого суспільства. Та то окрема розмова. А от у чому він сам, особисто (разом із частиною своїх некритичних апологетів) винен і чому немає виправдання, так це те, що, зазнавши приголомшливої поразки в першому турі виборів, він не зробив висновків і, благословивши фатальну українську біду – «противсіхство», схилив шальки майже рівноважних терезів на користь КОЛЕКТИВНОГО ТАБАЧНИКА – нинішньої правлячої більшості. КОЛЕКТИВНИЙ ТАБАЧНИК, напевне ж, оцінить немало послугу. Але конкретний Табачник писав свої вчені агітки в 2008–2009 роках, коли на порядку денному була боротьба з Ющенком. І він боровся як міг. Як саме? Пригадуйте його виступи на телешоу. Читайте чудово видані книжки. Основний (і, власне, єдиний) спосіб компрометації тоді ще діючого Президента – риторика фальшивих історичних аналогій. Які це аналогії? Кого без кінця згадує він у контексті паплюження Ющенка? Гітлер, Гімлер, Розенберг, Борман, Гейдріх, Кох... Навіть Дювальє і... Распутіна згадує! (Для порівняння: Юлії Тимошенко, ще однієї американської креатури, він теж дуже не любить, але тут його асоціації бідніші: згадує тільки угорського фашиста Салаші – «наша Салаші».) Певно, Табачник всерйоз вирішив,

що, оголосивши себе «антифашистом», тим самим здобув право верзти що завгодно на політблатняцькому жаргоні. Нормального читача може знудити від такого цинізму. Доводиться тільки дивуватися: як це Табачник не подумав про те, де б він опинився, якби Ющенко справді був «фюрер України» (с. 293). І що б він пописував, якби не та, хоч і відносна, свобода слова, яка запанувала в часи президентства Ющенка і яку тепер доводиться, не без проблем, укорочувати КОЛЕКТИВНОМУ ТАБАЧНИКУ. «Изымите мои книги из библиотек!» – волає Табачник в «Утином супе...» (а потім і в «Мире без України?»), всіляко розхвалюючи сам свої «монографії», як він називає збірки газетних статей. Але хитрі фашисти не «изымают» – маскують свою фашистську сутність. А так йому хотілося, щоб його книжки публічно спалювали і щоб дим від спалювання став йому фіміамом, якого йому явно бракує, незважаючи на постійні перевидання, самохвальство і покровительство «партий крупного капитала»...

У 2007 році экс-віце-прем'єр Табачник лякав нас тим, що нам доведеться «голосовать в условиях чрезвычайного положения на выборах в парламент, который ничего не решает без воли “его милости Гетмана Всея Украины”» (с. 144). Тепер 2010-й, відбулися і парламентські, і президентські вибори. І можна належно оцінити міру адекватності оцінок Табачника і ціну його кривословія.

Єдина реальна політична обставина з усього, що накидає Табачник Ющенку, – це, мовляв, реабілітація ОУН-УПА та присвоєння звання Героя України спочатку Роману Шухевичу, а потім Степанові Бандері. Але й тут Табачник усього лиш розкошує у своїй політичній тріскотні, не виходячи за межі пропагандистських стереотипів радянського часу. Чи варто нагадувати йому, що ОУН, УПА і «СС-Галичина» – це все-таки різні явища; що 20–50-ті роки в історії Західної України – надто трагічні сторінки, щоб збуватися їх кількома стереотипами; що політичне життя в Галичині 20–30-х років було дуже багатобарвним, сповненим боротьби між

різними партіями, а націоналістична ідеологія здобула великий шанс тільки після того, як Сталін за допомогою Комінтерну підірвав, а потім і зовсім ліквідував Комуністичну партію Західної України – складову частину Комуністичної партії Польщі – і тим самим знищив надзвичайно сильний до 30-х років комуністичний і робсельськооперативний рух у Західній Україні. (Зламними моментами стали, до речі, сталінський голодомор 1932–1933 року в Україні та політичні репресії, які поклали край ілюзіям тих, хто був «зачарований на Схід». Ті з їх числа, що емігрували з Польщі в СРСР будувати соціалістичну Україну, потрапили – хто на Соловки, а хто просто під кулю чекістів.) Чи знає Табачник про ЦЮ Галичину? Чи знає, що після «золотого вересня» 1939 року арештовано й депортовано тисячі людей, розгромлено господарську й культурну інфраструктуру Західної України, а під час відступу 1941 року НКВС розстріляв прямо на подвір'ях тюрем ще багато тисяч людей (чи це «фашистська провокація», як і Катинь?). Чи розуміє, що не можна називати зрадниками тих, хто фактично й не були радянськими громадянами, не можна оголошувати бандитами й різунами десятки тисяч людей, які здебільше до бандитизму й різанини, що супроводжують війни, відношення не мали, а з ідейних мотивів жертвували своїм життям, протистоячи неймовірній силі радянської армії та спецслужб, – навіть якщо деякі керівники руху були пов'язані спершу з німецькою, а потім з англійською та американською розвідками. Все це має бути предметом серйозних і багатобічних досліджень, а не конфронтації гасел. Тим більше, що жорстокості й дурості було достатньо з обох боків, і могутня держава не виявила більшої мудрості й розбірливості в засобах боротьби. Якщо Табачник нічого цього не знає, можна подати йому відповідні джерела й документи, в тому числі й радянського ж походження. Але він знає, проте йому не вигідно знати.

Що ж до власне Бандери, то, звичайно, акт Президента Ющенка, проголошений вже після того, як український народ на виборах висловив йому недовіру, викликає багато запитань. По-перше, чи можна йти на такі кроки, маючи

за собою п'ять процентів виборців? Щоб залишити наступникам головокрутну задачу? Чому не зробити було це, мавши принаймні п'ятдесят процентів довіри і хоч якось підготувавши громадську думку? По-друге, постать Бандери навіть самих націоналістів не об'єднувала, а роз'єднувала – і в самій Галичині, і в еміграції. Принаймні коли не більшість, то значна частина української інтелігенції і в Галичині 30-х років, і на еміграції після Другої світової війни пеанів йому не складала. Але сталося так, що для багатьох українців саме він став символом боротьби за національну незалежність, і з цим доводиться рахуватися й новій владі. Мені ж особисто здається, що краще було б, якби не стільки про Бандеру говорили (чи не тільки про нього), як досліджували долі тих тисяч молодих хлопців та дівчат, які в неймовірно важких умовах, живучи в лісових криївках, роками, в зиму, в холод і безхліб'я, помираючи від ран без елементарної медичної допомоги, протистояли величезній і добре навченій силі НКВС з усією його підступністю, – НКВС, який Табачник тут глорифікує, а проклинає в інших випадках, коли йому вигідно (у виданні «По стандартным обвинениям», у співавторстві.К., 1990). Але ж державний терор і державні тортури – завжди терор і тортури – чи стосуються вони маршала Тухачевського (який, до речі, криваво придушив селянське повстання проти більшовиків на Тамбощині), чи хлопця-вівчаря з полонин (втім, люди «с полонын» – це для Табачника нижча раса, про це ще піде мова далі. Хай би Табачник хоч подивився фільм Сергія Параджанова «Тіні забутих предків» і побачив недосягну для нього етичну і естетичну висоту життя людей «с полонын»). Їх виправдати не можна, як не можна виправдати і жорстокостей упівської Служби безпеки, і справді бандитських убивств голів колгоспів та вчительок, – «патріотичне» замовчування цього теж до істини не веде. Потрібна правда і про одне, і про друге – правда фактів, не підпорядкована політичній кон'юктурі.

Але вернімося до Табачникової ющенкіани. Він, звичайно ж, не міг не присмачити свою малоїстівну, хоч і бруталъну

політичну жуйку, особливими «спеціями» – пікантними натяками на обставини родинного життя Президента. І, звичайно ж, натяки ці відгонять специфічним табачниківським запахом: тут, мовляв, не обійшлося без ЦРУ. Згадує навіть Єву Браун у недвозначному контексті – і знов-таки віддаючи перевагу Гітлеру перед Ющенком... Ось така мораль самопроголошеного аристократа духу, знавця рицарсько-дворянсько-імперсько-самурайської етики (про це його хобі буде далі)!

МАЛЕНЬКІ Й ВЕЛИКІ «НЕТОЧНОСТІ»

...Читаємо: з приходом до влади Віктора Ющенка «на государственном уровне возобладали пещерно-националистические концепции “украинской Украины” и “Украины для украинцев”. Вместо строительства государства, в котором, по словам первого президента Украины Леонида Кравчука, “русскому должно было быть лучше, чем в России, а еврею лучше, чем в Израиле”, нас стали призывать “думать по-украински”, а для тех, кто откликнулся на призыв недостаточно быстро, вводились ограничения на русскую печатную продукцию, запреты на фильмы на русском языке» (Утиный суп... С. 163).

Почнемо з того, що гасло про Україну, в якій росіянам має житися краще, ніж у Росії, а євреям – ніж у Ізраїлі, висунув на з'їзді РУХу тодішній «печерний націоналюга» й пізніший «оранжевіст» поет Іван Драч. Помилка «маленька», але знаменна, суто табачниківська. А маленькі помилки дають йому можливість плавно і красиво переходити до великих і дуже потрібних. Що злочинного у формулі «думати по-українському»? Якщо це означає думати про інтереси свого народу, своєї держави, то це принцип, якого дотримуються всі політичні лідери у світі, його і Партія регіонів декларує. А якщо це щось інше, то мав би Табачник розкрити приховану злочинність формули. Заборона російськомовних фільмів? Де, коли, яка? Наведіть хоч

один приклад. Навіть на українських кіностудіях майже всі фільми знімаються російською мовою. Дубляж (дуже зрідка), субтитри – це і є заборона? Чи українець не має навіть права хоч інколи почути в кінотеатрі свою мову або почитати дрібненьким шрифтом приторочені діалоги? (Чи стане вчитуватися і чи не є це профанація «державності мови» – то вже інше питання, не про це тут ідеться, а про «запреты на фильмы на русском языке» від Табачника.) Обмеження на російську друковану продукцію... Знову: де, коли, які? Дайте факти. Або загляньте на книжкові ринки, у книгарні, підійдіть до газетних кіосків (хоча б у Києві, я вже не кажу в Донецьку, Одесі, Харкові, Луганську, Криму і т.д.). Чи людські права на українськомовних українців не поширюються – і то нормально, що вони не знайдуть української газети чи журналу або не побачать українських телепрограм? Так у Табачника маленькі «помилки» постійно перетікають у, скажімо, чималенькі – і не те щоб зовсім-таки «помилки»...

Тепер прошу читача помітити «помилки» в такому ось пасажі:

«Если мы хотим, чтобы Украина пережила века и в четвёртом тысячелетии государство с таким названием всё ещё присутствовало на политической карте, нам следует помнить, что неумеренные амбиции, враждебность по отношению к соседям, претензии на собственную исключительность, попытки “гордиться” только тем, что “родился украинцем”, ведут к национальной катастрофе, подобной той, которую пережили Польша и Прибалтика в 1939–1940 годах и которые они же переживали ранее» (Табачник Д. Мир без Украины? – Харьков: Фолио, 2009. С. 21, а також: Утиный суп по-украински. – Харьков: Фолио, 2009. С. 74).

Доктор історичних наук «забув», що названі ним країни пережили трагедію 1939–1940 (і пізніших!) років через таємну угоду Гітлера зі Сталінім, який допоміг зруйнувати Польщу, і з волі якого в 1944 році радянська армія мовчки стояла на правому березі Вісли, ждучи, поки гітлерівці придушуть повстання у Варшаві; ця ж таємна угода віддала Литву,

Латвію й Естонію під радянську окупацію – з масовими депортаціями населення в 1940 і 1944 та наступних роках. Ось такі невеличкі табачниківські неточності. Після цього вже не дуже й хочеться просити його уточнити, про які і чий непомірні амбіції, про яку і до яких сусідів ворожість він говорить тощо. А гордитися тим, що народився українцем, – це, може, й дурне діло (і не кожному воно личить, тим більше – гордитися «тільки» цим: це вже, мабуть, полемічний прийом Табачника), – але ж і не злочин, хіба що може бути комічною зарозумілістю. Чи це тільки росіянин, хоч який би він був, може гордитися тим, що він росіянин – гордитися скрізь і всюди? Зрештою, це справа індивідуальна. А щоб уся нація, українська або російська, мала такого роду гордість, – цього, здається, ніхто з нас не бачив, і Табачник цього не доведе.

Але читаємо продовження тиради.

«Можно быть “маленькими, но гордыми” (нагадую: йшлося про «Польшу и Прибалтику». – *І.Дз.*) и некоторое непродолжительное время дёргать за усы соседних тигров, но в конце концов “маленькими, но гордыми” тигры обедают, а именно выигравший, выживший, уцелевший напишет историю, из которой “правду” узнают и наши потомки в том числе. Как пел Высоцкий: “И кто кого переживёт, тот и расскажет, кто был прав...”» (*Утиный суп... С. 74*).

Дуже цікаве уявлення про історію – не так про історію, як про її написання. Це правда, що історію пишуть та переписують усе нові й нові переможці. Ось і зараз не хто інший, як Табачник, заходився переписувати нам нашу історію з позицій тимчасового переможця. Скільки тих переможців уже було і скільки ще буде! Але є такі «дрібнички», як фонд пам'яті реальної історії та *сумління істориків*, – тож справа не така безнадійна. (Вальтер Бенджамін: «Історія досі писалася з позицій переможця, і має бути написана з позицій переможеного»). І з *маленькими та гордими* не все так безнадійно: вже не один сусідній *тигр* ними подавився. Це ми бачимо на прикладі тих же нелюбих Табачнику Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Грузії. Ну, не милує він їх, особливо отих «маленьких, но гордых производителей шпротов» а не ядерних бомб,

усіляких «восточноевропейских лимитрофов» («Утиный суп...», с. 71), які, не зважаючи на тигряче ревисько, існують собі поруч із тиграми, живуть краще за нас із вами і навіть вступають до ЄС). А от з *немалими і негордими* справа гірша: це ми бачимо на власному прикладі.

Коли ж говорити про *четверте тисячоліття*, в яке зопалу зазирнув Табачник, то там уже історію писатимуть інші, ніж досі, й зовсім... ну зовсім іншою, далекою мовою. Так що можна заспокоїтися. Ні тобі «пещерного націоналізма», ні націоналізму сакрального, монорелігійного, від нібито «святої Русі», ні навіть непечерного регіоналізму чи, пак, грабіоналізму... Буде *інше*. З інших довгот і широт. І це *інше*, очевидно, не чекатиме *четвертого тисячоліття*...

Тимчасом мене хвилює ось що. Як Табачник уклонятиметься Президентові Грузії Михаїлу Саакашвілі під час його майбутнього візиту до Києва чи під час візиту Президента України Віктора Януковича до Тбілісі (Табачник же має бути у складі урядової делегації). А чому цікавить? Загляньте на сторінки 134, 141, 143, 252, 388 «Утиного супа...» – там дізнаєтесь багато чого про «Мишу Саакашвили», «Михо». Виявляється, «по своим взглядам и методам государственного управления Саакашвили ближе даже не к Пиночету, а к Гитлеру», режим його – «издыхающий» (як і режим Ющенко). «Грузинскому диктатору» наш знавець аристократичного етикету нагадує, що «в Китае и Японии государственный деятель или просто человек, уважающий себя, совершив (даже вынужденно) неблагоприятный поступок, немедленно кончал с собой». Розумієте, не собі нагадує, а Президентові Грузії! (Що робили в таких випадках політичні фарисеї – не каже.) Але на такому розв'язанні грузинської проблеми Табачник, слава Богу, не наполягає: «Сомневаюсь, что Саакашвили сможет совершить сеппуку, даже если император Акихито пришлёт ему вакидзаси». Тепер ви розмієте, чому я з нетерпінням жду зустрічі Президента Грузії – «взбесившейся марионетки» (див. с. 388 «Утиного супа...») з нашим суворим міністром, взірцем адекватного мислення й аристократичних манер? Адже не так давно, у листопаді 2007-го, він зі сторінок

«Киевского телеграфа» пропонував нам: «...Попытайтесь с двух раз угадать, многие ли украинские политики после преступления против собственного народа, совершённого режимом кавказского наполеончика, откажутся ходить на приёмы в грузинское посольство, от визитов в Тбилиси, от переписки с грузинским диктатором, который за четыре года создал из революционной страны полицейское государство?» (с. 143). Тепер угадаймо з одного разу: як поведеться Табачник за нових обставин – коли Президент Янукович поставив за мету зміцнення стосунків України з Грузією? Коли допустять до зустрічі, то і вклониться, і сфотографується на пам'ять (з ким тільки не фотографувався – див. той же «Утиный суп...»). Хіба що Президент Грузії, дізнавшись, що то за пташка Табачник, попросить порятувати його від честі спілкування з ним...

Не менше, ніж Грузію, не любить Табачник і всіх східно-європейських «сателлитів США» (пам'ятає чесну лексику добрих старих часів!) – «новобранцев ЄС і НАТО» (с. 29). От тільки не каже, чому всі ці новобранці – не лише Польща й країни Балтії, а й Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія, Болгарія – так просилися під крило ЄС і НАТО. Досить над цим трохи задуматися, і стане зрозумілим, чому Табачник не жаліє чорних фарб і ритуальних проклять на адресу ЄС і НАТО, надолужуючи ними брак аргументів.

За доброю старою традицією (звісно, чією) Табачник особливо «симпатизує» Польщі. То нас залякує поляками, то поляків нами, то Польщу і країни Балтії тим, що в разі чого (чого – зрозуміло) їм і НАТО не допоможе: «Далеко не факт, что в случае нападения ядерной сверхдержавы (це якої, питається? Наймиролюбнішої в світі? – *І.Дз.*) на Польшу или Эстонию США или Англия рискнут подставить свои города под ракетный удар» (с. 70). Такі-от версії гуманітарія. І принагідно робить одне зі своїх численних історичних відкриттів (про які ще будемо говорити далі). А саме: виявляється, це Польща спровокувала Другу світову війну. Не вірите? Послухайте: «...Катастрофа 1939 года была вызвана откровенным желанием польского руководства

вв'язаться в войну, в которой Варшава необоснованно рассчитывала на быструю победу при помощи западных союзников и соответствующие территориальные приобретения» (с. 69). (А в «Мире без Украины?», с. 425–429, він навіть вдається до «моделирования в рамках альтернативной истории», щоб показати можливі загарбання агресивної Польщі, яку не любить майже так само, що й Галичину: бо ж однолюб, довічний бранець любові до Російської імперії будь-якої масті).

А тепер вдумайтесь ще і в такий пасаж: «Находясь в составе СССР, который подписал в августе 1939 г. договоры “О ненападении”, а также “О дружбе и границах” и секретные протоколы к ним, Украина на первом этапе войны оказалась невоюющей союзницей Германии» (Утиный суп... С. 64–65). Це ж треба так казуїстично написати! Договір уклав СРСР, а союзницею Німеччини була Україна. Самостійна держава? Суб'єкт міжнародної політики і мілітарних дій?

Але читаємо далі, там само: «Более того, из всех республик Советского Союза именно Украина получила от данной ситуации наибольшие дивиденды <...> В результате раздела Польши между СССР и Германией к Украине были присоединены земли западнее Збруча, сегодняшняя электоральная база профессиональных “патриотов”». Ви відчуваєте ставлення до людності «земель западнее Збруча»? Чиї то землі і звідки там узялися кілька мільйонів «професіональних “патриотов”»? НАТОвський десант? Чи, може, це етнічні українські землі? Може, це на них утворилася Західно-Українська Народна Республіка, що об'єдналася з Українською Народною Республікою – за 20 років до Пакту Молотова – Ріббентропа і до «золотого вересня»? Тож дарма Табачник шантажує нас тим, що «Польша вполне может потребовать возвращения своих восточных территорий» (с. 67). І нібито «на Востоке» України є така думка: хай би Польща «потребовала». Такі от братерські поради полякам, та й своїм. Але польські відповідальні політики знають те, чого не хоче знати Табачник, і шантажем не займаються. Їх зовсім не пече Табачників клопіт з нелюбою йому «електоральной базой».

Потаємне бажання позбутися її прохопилося в Табачника й іншого разу: «Не исключено, что если бы независимость в 1991 году получили только области западнее украинской границы 1939 года, их население сравнительно легко и бесконфликтно построило бы небольшое моноэтническое европейское государство, сопоставимое с Бельгией, Хорватией или Словакией. Они имели для этого все составляющие: единство языка, религии, культуры и идеологию украинского национализма в качестве государствообразующей идеи» (с. 38–39).

Може б воно й так, коли б не багатівікова етнічна єдність українського народу, коли б не глибоко закорінене тяжіння українців з «областей западнее» штучної «границы 1939 года» (тобто до 1939-го) до «Великої України». Табачник десь уживає цей вираз «Велика Україна», але чи знає, як зворушливо він звучав не лише для галицького інтелігента, а й для галицького селянина, який відвідував читальню так само часто, як і церкву? Що ж до мови й культури, то... «От берегов тихого Дона до кремнистых берегов быстротекущего Днестра – одна почва земли, одна речь, один быт, одна физиономия народа; даже и песни одни и те же». Це – Шевченко, «Прогулка с удовольствием и не без морали». Але таке говорять і всі серйозні історики та етнографи, відзначаючи, звичайно, і особливе в кожній українській землі. Так що наврояд чи вдасться комусь відлучити галичан, чи буковинців, чи гуцулів, чи волинян, чи закарпатців, чи ще когось від великого українського роду.

ТАБАЧНИК ПОГРОЖУЄ І ПРОВОКУЄ

Табачнику нічого не вартує написати, наприклад, таке: «Политики высшего ранга без тени сомнения утверждают, что если мы все переоденемся в “вышиванки”, полюбим УПА и признаем Мазепу национальным героем, все реки в стране немедленно потекут мёдом и молоком» (Утиный суп... С. 123).

За добрим звичаєм адекватного мислителя він розраховує на того читача, який повірить йому на слово. Тому марно закликає його триматися ближче до реальності. Краще подамо продовження цієї тиради – якраз у ньому перчинка (або, як тепер заповзялися говорити й писати у ЗМІ, «гродзинка»). Отже: «В ответ на Востоке приобретает популярность лозунг возвращения границы по Збручу, “денонсации” пакта Молотова – Риббентропа и “восстановления исторической справедливости” путём возвращения западных областей Польше» (там само).

Дозвольте назвати цю нафантазовану тираду гідним іменем: ПРОВОКАЦІЯ! Але це провокація, так би мовити, назовні, міжнародна. А ось провокація для внутрішнього споживання: у 2004 році «на волне протистояння, поднятой президентскими выборами, вначале западные области отказались подчиняться законной власти в Киеве (насправді на той момент виборчий процес ще не був закінчений, і йшлося не про непокору законній владі, а про невизнання фальсифікації, пізніше підтвердженої в судовому розгляді. – *І.Дз.*), фактично створив сепаратистське квазігосударство (!), управляемое с “майдана”, а затем и на Востоке прошёл Северодонецкий съезд депутатов всех уровней, КОТОРЫЙ ВПОЛНЕ МОГ ПЕРЕРАСТИ В УЧРЕДИТЕЛЬНОЕ СОБРАНИЕ НЕЗАВИСИМОЙ ВОСТОЧНОЙ УКРАИНЫ» (с. 123; підкреслення моє. – *І.Дз.*). Ви бачите, як порівнюються зовсім непорівнянні речі: реакція на фальсифікацію підрахунку голосів – і зазіхання на територіальну цілісність держави.

Або ось ще один зразок суто провокаційної логіки. «Шухевич не считал Советскую Украину своей страной. А все ли граждане Украины считают своей Украиной Ющенко – Украину Шухевича и Мазепы?» (Утиный суп... С. 185). Пробачте: Шухевич ніколи не жив у Радянській Україні, не те що не був її громадянином. Тому можете говорити про нього що завгодно, про будь-які його справжні чи йому приписувані злочини, тільки не про «предательство и переход на службу к агрессору». Це по-перше. А по-друге, хоч би як хто в Україні

ставився до Мазепи чи Шухевича, вона не зробилася від того «Украиной Шухевича и Мазепы», так само, як ніколи не стане й Україною Табачника, хоч би які посади він обіймав і хоч би як переписував історію України. Україна є Україна і з ніякими смертними особами не ідентифікується. Тому верхом блюзнірства є наступні фрази цієї Табачникової тиради: «Насколько боеспособной окажется украинская армия, если её личный состав будет с детства воспитан в убеждении, что несогласие с политикой действующего законного правительства своей страны оправдывает предательство и переход на службу к агрессору? Знают ли националисты, чьи войска перейдут границу Украины в будущем и как к ним отнесётся население приграничных районов? А вдруг как к освободителям. А если примеру Шухевича захотят последовать миллионы?» (там само).

Ні, таки правда, що ненависть засліплює... Це ж треба – з ненависті до «оранжевых» спокійнісінько (щоб не сказати солідарно) припускати такий розвиток подій! Навіть мазнути дьогтем наймиролюбнішу в світі країну – братню Росію (див.також с. 70)! І при цьому проголошувати: «Мы – патриоты Украины». Не «вони» – «ми». А хіба це не провокація: «...впервые за всё время украинской независимости на Юго-Востоке воспринимают киевское правительство как оккупационную власть. Партизанские отряды пока не создают, но уже поговаривают о необходимости на силу отвечать силой» (с. 164). Або таке: «...Если идеи националистов настолько “святы”, что позволяют предавать Родину, садистски убивать невинных детей или взрослых представителей “не той” национальности... то почему в иных условиях борцы за иные идеи не могут той же мерой измерить Ющенко, Тарасюка, Кириленко или Драча, Павлычко, Жулинского? Только потому, что они украинцы, и значит: “Тю, куме, а нас за що?”» (с 303).

Дарма питати в Табачника, яке відношення всі названі мають до «предательства», садизму та інших жахів, – тільки мірою Табачникової ненависті до них? І ненависть ця є достатньою підставою для того, щоб накликати на них «ту же

меру»? Хай буде це на совісті (?) Табачника. Я лиш хочу звернути увагу на оте стилізоване «тю, куме» – скільки в ньому отого «аристократично»-жлобського уявлення про те, що всякий українець – це, мовляв, придуркуватий Стецько...

Не раз і не два Табачник доходить просто до маячні. Ось приклади. «...Захватившие власть многократные путчисты» готують Україні «роль собаки-мінєра, готовой по команде натовского дрессировщика броситься с миной под российский танк» (с. 305). Це що – сценарій майбутніх далеко не зоряних воєн? Або інше «правлящая галичанская элита», – запевняє Табачник, «отдаёт ОБЯЗАТЕЛЬНЫЕ к ИСПОЛНЕНИЮ ПРИКАЗЫ (виділення мос. – *І.Дз.*) – какой язык родной, в какую церковь ходит, кого считать национальными героями и как пламенно любит НАТО» (с. 334).

Он як ми живемо під галичанськими шпіцрутенами...

Втім, фатальна любов Табачника до Галичини – це окрема велика тема, до неї звернемося в окремій статті...

УКРАЇНА – БАТЬКІВЩИНА ГІТЛЕРА?

Таке враження складається з бурхливих Табачникових інвектив. Ну, якщо не особисто Адольфа Шикльгрубера, то гітлеризму. Почалося, звісно, з «предателя Мазепы», про якого Табачник пише в такому ж ключі, як і про Гітлера, власне – з більшою ненавистю. (Цікаво, чи наші теперішні борці з Мазепою, – а їх до біса, – читали хоч щось із усього того багатющого, що написано про Мазепу в різних країнах, різними мовами і в різних жанрах? Або хоча би порівняли свою блатняцько-«анафемську» лексику з лексикою пушкінської «Полтави»: «Но независимой державой Украине быть уже пора. И знамя вольности кровавой Я поднимаю на Петра».)

Богдана Хмельницького, – всупереч відомій «українофільській» традиції з нього починати світову юдофобію, – Табачник оминув: бо ж той на пам'ятнику показує булавою в бік

Москви, та й є Всесоюзний орден Богдана Хмельницького. Зате вже Петлюра – не просто попередник, а й навчитель Гітлера, зокрема і в «политике уничтожения традиционной церкви» (с. 270); «действия Директории повторил Гитлер» (там само); нацисти, виявляється, використали досвід УНР і в оскверненні святинь (див. с. 266). Але не тільки все це стало «образцом для подражания будущих фашистских режимов», але «стал объектом изучения гитлеровских специалистов по “окончательному решению еврейского вопроса” и погромный опыт Директории» (с. 262).

Читаю уже, сподіваюся, розуміє, що дарма допитуватися в Табачника, коли і як гітлерівці вивчали досвід Директорії. І чи не було в них ближчих «досвідів»? Ну, хоча б «досвід» Лютера з його заклик до нещадної релігійної війни з євреями (а Лютера ерудит Табачник називає серед світочів німецької культури, поряд з Кантом і Гете). Або «досвід» німецьких теоретиків антисемітизму ХІХ століття (і першої, і другої половини). Або досвід французького антисемітизму (вельми інтелектуального!) кінця ХІХ початку ХХ ст. Або досвід – величезний досвід! – чорносотенного «Союза русского народа», який організовував криваві єврейські погроми на початку ХХ століття в Кишиневі, Києві, Білостоку, Могильові, Вільні та інших містах Російської імперії, про що Табачник міг би прочитати, наприклад, у протоколах засідань І, ІІ та інших Державних дум та в численних історичних дослідженнях. Або досвід знуцання над євреями у царській армії під час Першої світової війни, про що є стільки документальних свідчень, у тому числі й видатних людей російської культури. Або погромний досвід любої Табачнику Білої гвардії, тих же денікінців (свідчень теж вистачає). Або й Червоної армії часів Громадянської війни. Я міг би підказати джерельну літературу. Але хай підкаже Табачнику його апарат. (А Васілія Шульгіна, класика українофобії й антисемітизму, автора евангелія «інтелектуального» антисемітизму – книжки «Что НАМ в НИХ не нравится» – Табачник, певно, й сам багато читав, судячи із шанобливих згадок про нього). Що ж до Петлюри, то не був він погромником. Є відгуки про нього євреїв-

міністрів в урядах УНР, розробників закону про єврейську культурну автономію, самого Володимира Жаботинського. Ніхто з них його в антисемітизмі й не підозрював. Він як міг боровся з погромниками – видавав накази по армії, організовував антипогромницьку пропаганду; на його пряме замовлення видатний український письменник Степан Васильченко написав зворушливе оповідання «Про жидка Марчика, бідного кравчика», яке спеціально поширювали, щоб викликати співчуття і симпатію до єврейської бідноти.

Але за умов деморалізації воєнних і повоєнних часів, розгулу отаманщини і бандитизму Петлюрі не вдалося зупинити стихію, і вина за все впала на нього. Хоч цю вину з ним міг би поділити багато хто – з різних протиборних таборів.

Та, зрештою, й не Петлюра сам собою важливий для Табачника. Він йому потрібен для того, щоб провести пряму лінію: Петлюра – Гітлер – Ющенко (і «оранжевые» взагалі). І в цій тріаді унікальний «антифашист» Табачник віддає перевагу Гітлеру. Читайте – і не кажіть, що ви не читали! Гітлер «не только значительно более брезгливый, но и несравненно более умный...» (Мир без Украины? С. 292); «Даже Гитлер, нацифицируя Германию, вначале не позволял такого демонстративного презрения к закону, какое любитель галичанских эсэсовцев сделал нормой государственного управления» (там само, с. 304); «...от украинского вождя фюрер германский отличался тем, что вместо сбора горшков строил автобаны, поднял из руин промышленность, ликвидировал безработицу, заставив богатых поделиться с бедными на деле, а не на словах» (Утиный суп... С. 304). А принагідно винищив суперників, і не тільки комуністів. І голокост придумав принагідно, між іншим. І між іншим розпочав Другу світову війну. Прямо взірець для внутрішньої політики, а відтак і для зовнішньої: «Наверное, поэтому у Гитлера в прихлебателях состояло практически всё сегодняшнее НАТО, а Ющенко сам никак не может набиться в натовские прихлебатели» (там само). Хоч і домагається з усіх своїх «оранжевых» сил «окончательного превращения Украины в сателлитное образование

заокеанського геополітичного преемника рейха» (с. 323). (Пікантна подробиця: як запобігливо Табачник вітає Президента країни – «заокеанського геополітичного преемника рейха» Білла Клінтона в Києві, – хто зможе, подивіться фото на вклейці між сторінками 224 і 225.)

Тут уже, як кажуть, слів немає. Тобто, вони є, але хай їх сам читач подумки промовить.

ТАБАЧНИК ПОВЧАЄ

Повчає Європу – вона не так ставиться до «фашистських» режимів в Україні й Грузії, як йому хотілося б. Повчає Партію регіонів, докоряє їй за «склонность к компромиссу» і вимагає «радикалізувати позицію» (с. 124). Помітивши за «оранжевими» звичку кожного разу, коли їм не сподобається «результат волеизъявления граждан», «проводить государственный переворот, переписывать Конституцию, разгонять парламент», – він подає рецепт: «Если вражеская армия перешла границу – надо не апеллировать к вечным ценностям, а воевать. На войне же – как на войне, и вы никогда не остановите танки врага, если выступите против них со сводом норм международного права. Силе можно противопоставить только силу» (с. 199). Або ще: «Хватит обманывать самих себя и бессмысленными заклинаниями о “единстве Украины”, для разрушения которого сам националистический режим сделал всё возможное и невозможное» (с. 208). І в «Мире без Украины?»: «Даже коллаборационистская (!!!) концепция “объединения Украины”, выдвинутая частью “идеологов” Партии регионов, так и не привела к сколько-нибудь заметному росту рейтинга Виктора Януковича в традиционно “оранжевых” областях запада и центра Украины, зато существенно снизила его поддержку на юго-востоке» (с. 483).

Більше того, як для «бывших либералов и демократов» у російській білій еміграції «идея тысячелетней монархии оказалась наиболее адекватным противопоставлением идее

мировой революции», так «сегодня идея раскола страны может стать наиболее адекватным ответом идее галицизации, а скорее ожлобления Украины» (Утиный суп... С. 167). Он якого ідеолога надбала Партія регіонів в особі колишнього комуніста!

Тонем «яструба»-новобранця у своїй партії він звертається до її лідера, намагається тиснути на нього, шантажувати – все тим же примітивним методом доведених до абсурду «історичних паралелей»: «...Свято место пусто не бывает. Не справился Керенский, появились Корнилов, Деникин, Колчак, Врангель, Юденич, Миллер. Им не повезло, они проиграли гражданскую войну, но были близки к победе. Если Виктор Янукович (добрю компанію придумав Табачник Януковичу, керуючись своїми білогвардійськими симпатіями! – *І.Дз.*) окажется недостаточно твёрдым лидером или Партия регионов будет недостаточно активно и последовательно отстаивать интересы своих избирателей на Юго-Востоке – появятся другие партии и другие лидеры. Кушнарёв убит, но идеи его востребованы» (Утиный суп... С. 168). До речі, ким і як «убит» Кушнарёв? Зі снайперської гвинтівки – натовськими найманцями «оранжевими»? Бандерівцями з обрізу? Чи може, все-таки, загинув на веселому полюванні, від своїх? Навіть у таких делікатних моментах не може Табачник стриматися від невинного пересмикування – такий уже нестримний потік гнівного слововиверження. І знову погрожує: «Новые лидеры будут радикальнее предшественников» (там само).

При всьому цьому він без труднощів змінює свій підхід – залежно від ситуації чи взятого на себе зобов'язання. Так, він то докоряє своїй партії за недостатню агресивність і нібито схильність до компромісів, то жалкує за її «отказ от коалиции с БЮТ, которая навсегда положила бы конец ющенковскому национал-маргинальному безумию»; то говорить про «предательство формально оппозиционных партий (тобто й своєї. – *І.Дз.*) интересов миллионов поддерживающих их людей...» (Мир без Украины? С. 290; 295). (В іншому випадку: «Нельзя не отдать должное мужеству, с которым Юлия

Тимошенко протистоїть кримінально-компрадорському ющенковському режиму, не дає йому добити країну і провести чергової державної переворот» (там само, с. 404). А хто ж назвав її: «местная Салаша» (див. с. 314 «Утиного супа...»)?! Цікаво, чи «отдаст должное» він нині?

Не менш цікаво й те, як йому співпрацює із секретарем Ради національної безпеки Раїсою Богатирьовою. Це ж так недавно написано: «Когда-то генерал Лавр Корнилов сказал своему преемнику на посту Верховного главнокомандующего (назначенному министром-председателем Временного правительства Керенским после провокации августовского “мятежа” 1917-го): “Вы идёте по черте, отделяющей честного человека от бесчестного”. Радящиеся в тогу оппозиционеров политики и бизнесмены, на мой взгляд, давно и без колебаний эту черту переступили. Подобным образом поступила, например, экс-глава парламентской фракции ПР, которая действовала совершенно в духе украинского политикума – получить всё от партии, а потом, когда ситуация изменилась, изменились и с жаром защищаемые идеалы» (Мир без Украины? С. 292).

А «СИТУАЦІЯ» постійно змінюється – і насамперед для Табачника... Щоправда, його наділено від природи рідкісним талантом – у кожній «ситуації» відповідно акробатично перевертеться і знайти тих, кому він у своїй черговій акробатичній перевертеності потрібен. На деякий час, звісно. І без того, щоб він претендував на якусь самотійну роль. Це не для нього, і він це сам розуміє. А коли не розуміє, то йому виразно підказують.

«ФЕДЕРАЛИЗМ – МЕЧТА ЛУЧШИХ ИЗ НАС»

Так зветься стаття Табачника, опублікована в газеті «2000» за 18–24 січня 2008 р. й передрукована в «Утином супе...». Зверніть увагу, як ненав'язливо-граціозно вкарбував себе Табачник у бестірій «лучших». Це було 2008-го. Тепер

«лучшие из нас» (тобто «из них») при владі. Будуть здійснювати «мечту»? Є деякі сумніви. Певно, треба їм модифікувати «мечту», бо ж доведеться підпорядковувати «федералізм» волі «сильного президента». Унітарна федерація?

ГОЛОВНИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ УКРАЇНИ?

З усіх українських політиків Табачник чи не найбільше бідкається про «веру наших предков», про православ'є як духовний фундамент відомої триєдності. Так і ждеш – ось-ось вигукне: «Вперёд! За Святую Русь!»

Воно і зрозуміло: комуністичні ідеї втратили колишню владу над мільйонами людей; «партии большого капитала» продукують не ідеї, а щось інше. Яка сила може повернути Табачникову «міні-імперію» в лоно справжньої, «великої імперії»? Треба «уніфікувати» православ'є, погасити «єресь», воздвигнути в Києві кафедральний собор Московського Патріарха і рухатись далі.

Але є невеличка «заковика». В Україні живуть не тільки православні Московського патріархату (та й вони не всі змішують віру з політикою). Є православні Київського патріархату (і будуть, скільки б не кричали про «розкольників» політруки в рясах). Є вірні різних реформістських течій. Є греко-католики, є католики римського обряду. Є мусульмани, є іудеї, навіть буддисти є. І є – який жах! – індиферентні до релігії, або й атеїсти, стихійні чи переконані. І їх досі не поставлено поза законом! Усі вони – громадяни України. України, а не вашої, Табачнику, «мини-империи», «отколовшейся» од великої імперії. Так що віруйте, як вам вірується, але не нав'язуйте своєї віри всім нам, громадянам України. І не заганяйте нас у декоровану російськими шовіністами «Святую Русь» чи в запозичену з позаминулого століття «православно-славянскую цивилизацию» М.Данилевського, якого ви з великим історичним запізненням, але все одно захоплено повторюєте...

ТАБАЧНИК «ХОХМИТЬ»

«Хохма» – ще щось причетне до гумористичного жанру. Як ви розумієте, людина, яка постійно перебуває у стані ненависницького екстазу, на почуття гумору не страждає. Але ненависництво саме собою, через свою очевидну надмірність, може мимовільно обертатися хохмацтвом. Правда, хохми Табачника пахнуть, м'яко кажучи, дуже погано. Ось кілька прикладів, без коментарів.

«...Сегодня практически запрещено изучение украинской истории последних трехсот лет» (Утиный суп... С. 193); «Избирателям “оранжевые” не дают читать книги, смотреть фильмы и получать образование на русском языке» (с. 201); «запреты на инакомыслие» (с. 153); «...наши оппоненты прикладывают огромные усилия по проведению насильственной украинизации Юго-Востока, по вытеснению русского языка не только из политики, административной сферы, судопроизводства, но и из области культуры и быта» (с. 190–191); «Им крайне важно уничтожить даже память о русском языке как части единой двуязычной культуры Украины» (с. 210); «на удивление хорошо усвоены традиции Ежова и Берии» (в СБУ. – с. 205); «бандеровские нацисты, запрещающие русский язык» (с. 385); «негласные указания органам власти комплектовать аппарат “идеологически выдержанными” кадрами из Галиции и не принимать на работу ненадёжных выходцев с Юго-Востока» (с. 214); «Без завоевания его (Киева. – *И.Дз.*) невозможно окончательно завоевать Украину, сделать её протекторатом нового заокеанского рейха» (с. 281); «Намерение ввести уголовную ответственность даже за выражение собственной позиции в научной дискуссии весьма показательно» (с. 216); «...зачем людям государство, в котором заправляют псевдоинтеллигенты и сервильные псевдоинтеллектуалы, до 1991 года стучавшие в КГБ на “буржуазных националистов”, а ныне публично, в прессе, требующие от СБУ пересажать по тюрьмам всех, кто не разделяет заплесневевшие воззрения Донцова и не

считает героями ни эсэсовских убийц из “Галичины”, ни их сегодняшних последователей» (с. 149). До останнього: не маю статистики «пересаженних», але, видно, дехто лишився на свободі. Зокрема, й Табачникові пощастило...

Не менше хохм і в його «Мире без України?». Ось лише деякі (лише деякі!) із них. «Даже новая топонимика наших городов создана как будто не национальной, а оккупационной властью» (с. 418). «В массовом порядке оформляются льготы галичанским абитуриентам, которыми целенаправленно заполняются вузы Юго-Востока, а местная русскоязычная молодёжь вынуждена оформлять контракт или вообще лишается возможности получить высшее образование» (с. 432).

А це – чи не вершина Табачникового політхохмацтва? – «Когда наступит общая выстраданная победа, мы начнём вместе строить новую полиэтническую и поликонфессиональную Украину, неотъемлемую составную часть православно-славянской цивилизации» (с. 284). Ви уявляєте: «полиетничность», помножена на «поликонфессиональність», у результаті дає... «православно-славянську цивілізацію», заповідану майже півстоліття тому адептом ультра націоналістичного варіанту запізнілого слов'янофільства М.Данилевським й збанкрутілу ще в ХІХ столітті через свою очевидну підпорядкованість агресивним планам російського імперіалізму дзвонити «царь-колоколом» з Константинополя на весь «Восток» (про це – окремо). Що ж то тоді таке – «полиетничность» і «поликонфессиональність»? Певно, мовою Табачника це щось зовсім інше, ніж мовою політології...

ФОКУСИ: З НІГ НА ГОЛОВУ

Книжка Табачника «Утиный суп по-украински» має гоноровитий підзаголовок: «Беседы с украинским политикомом: диалоги с глухими». «Беседы» – це прямо як у садах Академа. Хоч насправді – швидше у стилістиці любих Табачнику телешоу, де він почувається, як риба, з немирних порід, у воді.

А що це за жанр: «диалоги с глухими»? Розрахунок не те, що ніхто не почує і не озветься? Але вже багато хто озвався, по всій Україні «гомін». Тож розпочніть діалог, Табачнику! Інакше ж вийде, що ви – сліпо-глухо-німий: не бачите життя навколо себе, нікого не чуєте і нікому не можете відповісти по суті аргументів, лиш політиканськими децибелами.

Табачник увесь час кричить про злобу й ненависництво «оранжевых», не навівши в «Утином супе...» на підтвердження жодної дослівної цитати з їхніх «трудов», як він іронічно висловлюється, чи статей, або промов. Яким стилем володіє він сам і якою лексикою оперує – це видно з безлічі цитат, які я наводив (а це лише незначна частина, бо Табачник під цим оглядом невичерпний і незглибимий).

Певна річ, у будь-якому політичному таборі вистачить людей зі словарним запасом Елочки-людожерки і могутнім рефлексом лайливості. Та чи вони виражають суть ідеї, яку ти хочеш спростувати? І чи варто з ними змагатися?

Табачник кричить про репресії, які нібито запровадили «оранжевые», натомість сам погрожує їм мало не новим Нюрнберзьким процесом.

Дорікає розколом України, тоді як насправді сам увесь час погрожує розколом, «распадом», послідовно й настирливо протиставляє Схід Заходу, «шахтёра» – пастуху з «полонин» і, як ми бачили, в розколі України ладен навіть бачити «адекватную альтернативу» її небажаному для нього характеру...

«Национализм не может существовать без врага» (с. 130) – це пише людина, яка скрізь і всюди шукає, знаходить і громить «врагов», від Галичини до США, від Польщі до Грузії, – і лише один відомий геополітичний напрям устеляє нев'яжучими (може, й з пластмаси) трояндами любові й відданості.

Говорить про «ампутацию исторической памяти» «оранжевыми националистами», тоді як сам ампутує Україну до уламка Російської імперії. Звинувачує Україну «оранжевых» у втручанні у внутрішні справи Росії – це у зв'язку зі слабенькими спробами обговорити питання про україномовні школи для дітей української діаспори в Росії!

Говорить про повагу до релігії, але, видно, тільки до однієї відомої конфесії, бо називає «чёрными мессами» спільні богослужіння представників усіх наявних в Україні конфесій у Софії Київській (правда, прямо про богослужіння не наважується так висловитися, а нібито про президентські прийняття).

Але вершиною цинічного фокусництва є проголошення себе істинним патріотом України, який героїчно протистоїть «оранжевым» ворогам, зрадникам, агентам і т. д., мета яких – за продати і знищити Україну. «...Курс Ющенко – Тимошенко – это построение Украины без Украины» (с. 279). Це пише Табачник! Табачник! Табачник!

А втім, з чого дивуватися в країні, де фашисти декламують: «Фашизм не пройде́т», де окупанти називають «окупантами» автохтонів, де захребетники-товстосуми з «партий крупного капитала» виступають від імені трудящих, і т.д., і т.п.

ЕФЕКТ БУМЕРАНГА

Не так і давно, 20 січня 2009 року, в газеті «2000» з'явилася стаття під промовистою назвою «Право на бесчестие». У назві цієї оптимально закладено енергію і маршрут бумеранга безчестя: він, як побаче читач, невблаганно сягає її автора.

Ось він проголошує, що за Катерини II «украинские земли достигли экономического и культурного расцвета» – це мова про ту імператрицю, яка остаточно уярмила Україну, ліквідувавши українське шкільництво, знищивши Запорозьку Січ, закріпачивши і «подарувавши» своїм фаворитам українських селян, сотнями тисяч, – імператрицю, яку народ проклинав у пісні: «Катерино, вража бабо, що ти наробила – степ широкий, край веселий ти занастила», імператрицю, яка, словами Шевченка, «доконала» Україну, імператрицю, про лицемірство і розпусту якої так багато сказано в російській літературі та історіографії?! Хіба не безчестя?!

А ось він, ні сіло ні впало, називає один із кращих університетів України – Львівський – «разваленим», маючи для цього лише один аргумент – ненависть до його ректора, видатного українського вченого Івана Олексійовича Вакарчука, який на короткий час став міністром науки і освіти і, за голосливим, знов-таки без жодного доказу, твердженням його ненависника, «своей главной задачей сделал тотальную националистическую пропаганду», – з тим, щоб «окончательно уничтожить качественное и неидеологизированное образование» шляхом «полного запрета русского языка в высших учебных заведениях». Що тут скажеш? Хіба: «МЕЛИ, ЕМЕЛЯ, ТВОЯ НЕДЕЛЯ», – так ні ж, після лютого 2010 року його «неделя» розганяється на роки...

Але поки що стежимо далі за летом бумеранга безчестя. «Приказы Минобразования и Минздрава о полном переходе медиков на украинский язык обучения заставляют уходить лучших преподавателей, отсекают студентов от русскоязычной научной литературы и десятилетиями разрабатывавшейся терминологии, делают главным критерием профессионализма владение галичанским диалектом». Фу, жах який... Але стійте, стійте... Наведіть факти: де, коли і скільки «лучших преподавателей» змушені були «уйти» – і чому. І де критерій їхньої «лучшести»? Тільки небажання викладати українською? (Підміна поняття «українська мова» політиканською вигадкою «галичанский диалект» – дрібне шахраювання у великій стратегії безчестя.) Наскільки зменшилися замовлення на російськомовну наукову літературу в наукових бібліотеках? Яким чином навчання українською мовою (коли б навіть воно було сповна введене) «отсекало студентов от русскоязычной научной литературы» – що, наказом двох міністерств їм силоміць паралізовано мовний апарат? І з якого часу традиційно латиномовні медична термінологія й номенклатура стали російськомовними і недоступними при гіпотетичному навчанні українською мовою? Але Табачник, запустивши саморобний бумеранг безчестя, вже так розігнався, що йде далі без усякого стриму: «современная пародия на Третий рейх» (це про Україну тих

кількох літ, коли незмінний можновладець Табачник не був – о горе! – при владі: за два чи три роки вона, тільки-но Табачник її недопильнував, устигла обернутися «пародией на Третий рейх»!); «“оранжевые” руководствуются установками Петра Верховенского, чьи слова можно считать программой “оранжевого” Минобразования: “Не надо образования, довольно науки...”»; «последователь геббельсовской педагогики», «министр дебилизации» (це про того ж шанованого в наукових колах І.Вакарчука – тут уже навіть не лютий хрип безчестя, а жовта слина «оголтелости»). Я маю право назвати речі своїми іменами, тому що, на відміну від голослівного Табачника, достатньо продемонстрував предмет оцінки в усій його красі.

Зрозуміло, що після цієї шокової звукової атаки вже непотрібні ніякі докази і можна сміливо писати, буцімто «Вакарчук своей главной задачей сделал тотальную националистическую пропаганду», а «окончательно уничтожит качественное и неидеологизированное образование должен полный запрет русского языка в высших учебных заведениях». Зрозуміла річ: оскільки мрія націоналістів – геть знищити якісну освіту, то без цілковитої заборони російської мови їм не обійтися. Українська ж мова освіти – це і є спосіб її нищення. «Методика уже апробирована на медицинских вузах ...» Біда, треба рятувати Україну, усунувши український мовний атавізм. Гадаємо, нове міністерство на чолі з паном Табачником це зробить. А поки що маємо в Україні «пародію на Третий рейх» (тобто – мали, поки не повернувся Табачник).

Унаслідок геббельсизації України «русская литература сразу после “майдана” оказалась под запретом, только самые бесстрашные директора осмелились сохранить (пусть и в самом урезанном виде) её преподавание». Але Табачник – що б ви думали! – співчуває й українській літературі: «...и украинская литература преподаётся так, чтобы вырастить близких по духу “оранжевых” невежд».

Звичайно, вивчення літератури – і української, і російської, і інших народів – потребує поліпшення, як і гуманітарних дисциплін узагалі. На них відводиться неприпустимо мало

часу. Узгодження шкільних програм з вивчення літератур, мов, природничих, точних наук і оптимальний розподіл бюджету шкільного часу між ними – це непроста проблема. Але змінити справу на краще можуть тільки люди компетентні, а не ті, які, маючи дуже приблизне уявлення про неї, зате безмежний апломб і чітку настанову, збираються власноруч цензурувати підручники, для роботи над якими існують авторські й педагогічні колективи. Проекти підручників, скажімо, з української літератури обговорювалися в Інституті літератури ім. Т.Шевченка Національної академії наук України. Українські історики нещодавно провели широку наукову дискусію про підручники з історії, вимогливу й неупереджену. Це, мабуть, кращий шлях, ніж ідеологічний нагляд «политически озабоченого» міністра.

Але особливої доказовості сягає Табачник, зазираючи в історію, а робить це часто – доктор же історії. Так, Миколу Скрипника він запросто називає «одним из самых страшных палачей советского периода», «патологическим садистом с Лубянки», «убийцей». Певно, Табачник напише ще в такому ж дусі про Дзержинського, Менжинського, Воровського, Троцького, Балицького, Постишева, зрештою про Бухаріна та Леніна (в яких є, зокрема, немало цікавих теоретичних установок на тему розстрілів). Та навряд чи напише (про декого писав як про «видатних діячів партії» – про Менжинського, Архарова, Лаціса – див.: Табачник Д., Сидоренко О. За стандартними звинуваченнями. – К., 1990. С. 254), бо не вони ж були «отцами политики украинизации», а в цьому й уся сіль. (До речі, в «Історії української дипломатії» Табачник пише про Скрипника набагато спокійніше, навіть відзначає його заслуги в боротьбі з криміналом.)

На тему українізації є величезна література – і радянських часів, і післярадянських, і зарубіжна. І не дивно – це був історично зумовлений соціально-культурний процес емансипації віками пригнічуваної української мови, який дав мільйонам українців можливість здобувати освіту рідною мовою, заспокоїв національні пристрасті, якоюсь мірою, бодай тимчасово, розкував творчі сили народу, сприяв піднесенню

української культури, що в 20-ті роки породила високі явища літератури, музики, живопису, театру.

Політика українізації (ширше – коренізації – в інших республіках) була вимушеним стратегічним ходом більшовиків, які таким чином опанували стихію національних рухів. Серед більшовицьких лідерів було (хоч, певно, і не в усіх) розуміння масштабів кривд, яких царизм завдав народам Російської імперії, і розуміння необхідності подолати наслідки колонізації. Почитайте матеріали партійних з'їздів початку 20-х років – нинішнім апологетам «ліберальної імперії», як і керівникам КПУ, мало б стати соромно...

Як доктор історичних наук, Табачник мав би це знати. Але навіть? Йому хочеться бачити в діяльності Скрипника на посаді наркома освіти «гуманитарное ГПУ», головним завданням якого було «уничтожение» російської культури і мови, рідної «десяткам миллионов жителей Украины» (вже в 20-ті роки, виявляється, рахунок ішов на десятки мільйонів тих, кому рідною була не українська, а російська мова!). Як «доказ» – цитата: «Для того, чтобы осуществитъ свои классовые, пролетарские, коммунистические задачи, рабочему классу на Украине нужно, обязательно нужно не отождествлять себя с русским языком и русской культурой».

Невже докторові історичних наук справді не зрозуміло, що йдеться не про заборону чи «уничтожение» російської культури й мови, а про життєву необхідність для більшовицької влади виглядати як влада «своя», а не окупаційна (це тепер можна про це не дбати, а за тих умов – пригадуєте – В.Ленін вимагав, щоб червоні війська, що йдуть в Україну, по можливості, користувалися українською мовою і мали деяку українську атрибутику – «червоне козацтво»). А вже в часи «будівництва соціалізму» треба було зближувати робітництво (здебільше русифіковане) з українськомовним селянством. Не забуваймо, що більшовицька партія – це все-таки не Партія регіонів і керувалася не «поняттями» на щодень, а націленою в майбутнє стратегією, хоч нею невдовзі й пожертвували заради злочинної практики. Але це вже інше питання.

Дісталось від Табачника і Миколі Хвильовому. Втім, від кого тільки йому не діставалось! І від Сталіна та інших борців з українським буржуазним націоналізмом – для них він прямо фашист. (До речі, постійна боротьба партії, в тому числі й того ж таки Скрипника, з українським буржуазним націоналізмом зайвий раз показує злісну надуманість твердження про спрямованість українізації проти російської культури, яку наша інтелігенція завжди знала й високо цінувала.) І навіть від української націоналістичної еміграції – він і чекіст, і один із «гробокopatелів України» – підпомагачів більшовиків. Нині про Хвильового є велика наукова та фактографічна література, матеріали з архівів ЧК-ГПУ. Якими ж даними може Табачник підтвердити «палаческое прошлое» Хвильового, який, мовляв, «являясь во время гражданской войны зампределателя Богодуховской уездной ЧК», «занимался массовыми казнями заложников и проведением в жизнь политики красного террора»? Хвильовий був у антигетьманських загонах та в загонах радянських, до Богодухова повернувся всього на кілька місяців. «Палаческое прошлое»? Дайте докази, покажіть документи. Вибачайте, Табачнику, – Хвильовий не вашого масштабу постать, не така величина в українській історії та літературі, щоб можна було отак простісінько плести про нього що завгодно. Навіть у публіцистиці голослівні звинувачення неприпустимі, тим більше такі. Подавайте докази, ваше благородіє...

Маленький відступ. Напевне, наш ім'ярек знає про видатного російського письменника Ісаака Бабеля. Ось що писав про нього його сучасник, авторитетний літературний критик, – писав не з почуття ненависті, а як об'єктивний дослідник, писав не з чуток і здогадів, а знаючи справу: «Бабель работал не только в Конной. Он работал в Чеке. Его жадность к крови, к смерти, к убийствам, ко всему страшному, его почти садистическая страсть к страданиям – ограничила его материал.

Он присутствовал при смертных казнях, он наблюдал расстрелы, он собрал огромный материал о жестокости революции. Слезы и кровь – вот его материал. Он не может работать

на обычном материале. Ему нужен особый, острый, пряный, смертельный. Ведь вся “Конармия” такова. А всё, что у него есть теперь, – это, вероятно, про Чека» (Вячеслав Полонский. Моя борьба на литературном фронте [Дневник]. Май 1920 – январь 1932 // Новый мир. – 2008. № 3. С. 147).

Попри все, Ісаак Бабель увійшов в історію російської літератури як один із найяскравіших її представників ранньорадянської доби, що залишив унікальні художні свідчення про цю добу. І ніхто в Росії не дозволяє собі перекреслювати його і говорити про нього в такому тоні, як оце Табачник про Хвильового. Легенда про Хвильового як нібито професійного чекіста виникла з поверхового прочитання новели «Я (Романтика)» й ототожнення оповідача з автором (що злостиво використовувала проти нього частина націоналістичної еміграції). А до персонажів із чекістським минулим і взагалі до теми чекізму він звертався через надзвичайну концентрацію навколо неї ідеологічних, етичних, психологічних комплексів. Він ішов у напрямку розвінчання «романтики» чекізму й революційного терору. Але йшов як художник, а не так, як це бачиться тепер запізнілим дипломованим «антирадянщикам». І він сам собі, можна сказати, «зашкодив» тим, що в неймовірної емоційної сили новелі «Я (Романтика)» створив, у абсолюті саморозкриття, такий трагічний образ героя-оповідача, який важко було відособити від автора. Хоч відособити треба – таких колізій в історії світової літератури багато. Насправді ця новела – «великоформатна» метафора, в якій закодовано вибір, що невблаганно поставав перед кожним українським комуністом, – вибір між вірністю фанатичній догмі і синівською любов'ю до матері, яку догма вимагає власноруч убити, – до матері-України...

...З галичанофобії почавши, Табачник нею ж і закінчує свою статтю. Виявляється, вже намічено «точную дату искоренения русского языка в высшем образовании – до начала 2012 года. Для этого решено использовать галичанских ландскнехтов. Предлагается в западноукраинские вузы посылать стажироваться преподавателей и студентов юго-востока, а на юго-восток – “пьемонтских” проверяющих». Уявляєте, який

жах! Це ж тобі не обмін досвідом між педагогами України та Росії, не лужковська ідея створення філіалів російських університетів в Україні. Тепер зрозуміло, чому галицькі націоналістичні монстри заохочували поїздки дітей зі Східної України в табори відпочинку в Карпати: щоб викоренити російську мову в Україні! З цією ж метою вони пропонують активізувати і т. зв. «зелений туризм» (насправді – «оранжевий»). А прикриваються ідеєю взаємоознайомлення, зближення різних регіонів України. Яка підступність! Адже відомо, що є лише один спосіб єднати Україну: всюди насаджувати чиновників з Партії регіонів і послідовно викорінювати створений австріяками, поляками і німцями штучний «галичанський діалект», хибно іменованій «українською мовою».

За відомими законами риторики і поетики, Табачник закінчує свій гнівний монолог на найвищій ноті. Він закликає «проявить решимість и твёрдость» в «ИЗГНАНИИ “БЕСОВ НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКОЙ НЕНАВИСТИ”» – певно, з чималої частини української людності. Про яку людність ідеться – неважко здогадатися. Не лише про «галичанских ландскнехтов». На «історичному» засіданні Верховної Ради з ратифікації «Харківських угод» союзниця регіоналів «комуністка» Алла Александровская пішла ще далі, заявивши, що в Україні не місце б'ютівцям, нашоукраїнцям та іншим націоналістам. Тільки регіоналам та комуністам? Справді, час уже. Відповідні посади в потрібних руках.

Але торік, пишучи свій полум'яний маніфест, Табачник ще не мав влади і мусив задовольнитися віртуальним «изгнанием бесов». А ще вимагав запровадити «неподавание руки» своїм опонентам.

Пропоную читачеві, врахувавши сказане вище, вирішити, *хто кому* має не подавати руки, і в кого вселився «*легион бесов*», вигнати яких і переселити у свиней сам Ісус Христос, мабуть, не спромігся б. А може, просто пожалів би невинних свиней.

Тепер повернімося до назви статті Табачника – «Право на бесчестие». Чи не є це мужнє маніфестування його власного принципу?..

ГАЛИЧАНОФОБІЯ – ОТРУЙНЕ ВІСТРЯ УКРАЇНОФОБІЇ

«Об'єднались усі українські землі. Буде єдине стадо і єдин пастир. Усі тепера будем однакі. Не будемо вже польським бидлом, ні румунським, ні чесько-угорським. НЕ БУДЕМО ЗНЕВАЖАТИ ГАЛИЧАН ЗА ТЕ, ЩО ВОНИ ДОБРИШІ І КУЛЬТУРНІШІ ЗА НАС (виділено мною. – І.Дз.).

Галичани не будуть боятися нас за те, що ми великі і жорстокосердні “несамостоятельні” люде, не європейські й не азійські, “отдельні”, як казав той дядько.

Узнаємо Закарпатську Україну, про яку у нас не було написано ні однієї книжечки, ні одного малюночка, ні однієї вісточки. Жили ми поруч тисячу літ, не сказавши один одному слова, ми принаймні “великі українці”.

*Одягнемо прекрасну Буковину, мальовничу слов'янку, в церобкопівський** бушлат землянистий».*

Довженко О. Щоденник // Довженко О. Україна в огні. – К., 1990. – С. 270

«Написати главу для оповідання, як ми, звільнивши Київ, забирали для себе квартири у нещасних людей. Як похватали енкаведисти всі кращі будинки міста...»

Там само, с. 225

** Від Церобкоп (Центральний робочий кооператив), так називали великі магазини. Отже, церобкопівський бушлат – бушлат, придбаний там. – Прим. ред.

*«Написати новелу чи оповідання про трагедію
Західної України останніх часів.
Наше визволення, радість, і пафос,
і розчарування, і біль, і неоднаковість цілей...»*

Там само, с. 132

*«Чи зберуться наші люди знову на Україні?
Чи повернуться вони з усіх нетрів,
далеких далекостей нашого Союзу
і заповнять її замість померлих од ворога,
од мору, од кулі і петлі? Чи так і лишаться там,
а на наші руїни наїдуть чужі люде
і утворять на ній мішанину. І буде вона не Росія,
не Україна, а щось таке, що й подумати сумно»*

Там само, с. 134

*«Чи подивлюсь на пустелі, на кладовища,
чи поплачу на руїнах і перелічу мільйони втрат?
А потім умру од горя, щоб не бачити,
як заселятимуть тебе, мати моя Україно,
чужими людьми, як каратимуть
твоїх недобитків синів і дочок за німецьке ярмо,
за німецьких байстрюків, за каторжну працю
в Німеччині, за те, що не вмерли вони
з голоду і діждалися нашого приходу»*

Там само, с. 205

Це – кілька цитат із Довженка, бо ж Довженка тепер щось не видають і не показують... Довженкові тоді була Україна в огні... Нині – Україна в диму (так назвав свою нову книжку поет Ігор Павлюк). У політиканському диму, крізь який не кожному видно реальність, у чаду, від якого багатьом паморочиться голова. І серед найпродуктивніших задимлювачів і чадотворців – персонаж нашої розмови – він, сумнозвісний

Дмитро Табачник. Його, на відміну від Довженка, видають і перевидають, показують і перепоказують. Він – притча во язицех. Отже, йому слово.

«Ни для кого не секрет, что последние пять лет Украину ведут по пути насильственного навязывания неприемлемой для подавляющего большинства её населения идеологии пещерного галицийского национализма. Подчеркну, именно галицийского, поскольку в другом виде украинский национализм существовать не может. Практически во всех остальных регионах компактно проживают крупные инонациональные, иноязычные и иноконфессиональные общности, отношения которых с местным украинским населением складывались веками: образовался симбиоз, когда преимущественно сельское украинское население столетиями активно и взаимовыгодно взаимодействовало с русско-греко-польско-еврейско-армянским (в зависимости от региона) населением городов. В части регионов Украины этнические украинцы и вовсе составляют национальное меньшинство. Только в Галичине, заботливо зачищенной в 1941–1944 годах эсэсовцами и их подручными из ОУН-УПА от “неукраинского элемента”, многовековой толерантный симбиоз сельского и городского населения был разрушен. На смену польской культурной элите Львова ПРИШЛИ СКАЗОЧНЫЕ “УКРЫ” с ПОЛОНЬИ, в наше время умудрившиеся даже записать себя в казаки. Только в этом регионе, где ЛИШЬ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ ДВАДЦАТОГО ВЕКА ВЧЕРАШНИЕ ЛАКЕИ НАУЧИЛИСЬ МЫТЬ РУКИ (виділено мною. – І.Дз.) и пить “господский напиток” – кофе, до сих пор не знают, что русские соседи познакомились и с этим напитком,

и с прочими благами европейской цивилизации примерно тогда же, когда и сами европейцы, – в эпоху Михаила и Петра Романовых, намного раньше
ОТИРАВШИХСЯ НА ЗАДВОРКАХ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ КАРПАТСКИХ ПАСТУХОВ
(виділено мною. – І.Дз.). Только здесь, на Галичине, могут думать, что Австро-Венгерская империя, отменившая крепостное право всего на четырнадцать лет раньше Российской, а пытку при следствии – на пятьдесят лет позже, была более развитым государством, чем Санкт-Петербургская монархия»

Табачник Д. Мир без Украины? –
Харьков: Фолио, 2009.
С. 439–440

«Взаимная несовместимость менталитетов разных частей формально единого украинского этноса настолько велика, что можно смело утверждать о формировании в нём нескольких наций. Запись “украинец” в документах и переписях ни о чём не говорит, для большинства это просто признак наличия украинского паспорта. Никак нельзя назвать представителями единой нации украинца юго-востока (чьи предки служили в Русской и Советской армиях), считающего родной общую русско-украинскую культуру, и того, кто радостно приветствует открытие памятников СС “Галичине” и жаждет дальнейшего ограничения прав русскокультурных сограждан. Если даже ограничиться узкоэтническим фактором, то украинец юго-востока не имеет почти ничего общего с галичанами, этногенез которых происходил в других государствах»

Там само, с. 336–337

Дуже не хочеться витратити час, та ще й затикаючи носа, на розгрібання цієї та подібної галичаноненависницької маячні, за якою – не лише неучтво, а й заперечення України взагалі, попри маскувальну риторіку. Але доводиться. Був би Табачник тільки успішним ділком у різних сферах – хай собі. Але він – найбільший «інтелектуал» Партії регіонів та центральна постать у гуманітарній політиці нинішньої влади. Не обізнаних з фактами читачів і слухачів Табачника вводить в оману його «ерудиція», і дехто схильний вірити такому «знавцеві», тим більше, що декому й хочеться вірити, бо ж дуже до душі політична орієнтація його тирад.

Тож звернімося спершу до фактів. І тоді хай читач сам побачить, хто криється за пещеною маскою самопроголошеного «аристократа» і «антифашиста».

ЛІКНЕП ДЛЯ МІНІСТРА ОСВІТИ І НАУКИ ДМИТРА ТАБАЧНИКА ТА ДЛЯ ТАБАЧНИКІВ УСІХ РАНГІВ, ЗВАНЬ І ПОСАД

Читачі молодшого покоління можуть не знати, що таке ЛІКНЕП. Нагадую: у 20-ті роки минулого століття в Україні для неписьменних були запроваджені курси з ліквідації неписьменності. Вони і звалися: ЛІКНЕП. Завдяки їм, мільйони селян і робітників навчилися грамоти, дістали елементарні знання з культури. Нині начебто й немає неписьменних, але насправді серед «української» правлячої еліти панує страхітлива неосвіченість, коли йдеться про історію України взагалі, а про Галичину зокрема і особливо. Тому й доводиться нагадувати цій еліті про речі, які мав би знати перший-ліпший школяр.

Не про Галичину Франка і Стефаніка, Францоza і Захер-Мазоха, Вінченза і Бруно Шульца – це було б для еліти зтяжко, а про справді найелементарніше.

Про те, що Володимир Великий приєднав до Київської Русі землі та городи (включно з Перемишлем) між Бугом, Сяном і Дністром, а Ярослав Осмомисл поширив свої володіння аж по Дунай. Що 1141 року місто Галич стало столичним, і відтоді ця земля звалася Галицькою. Що волинський князь Роман Мстиславович об'єднав Галичину з Волинню в Галицько-Волинське князівство. Що Данило Романович був одним із наймогутніших володарів у Європі, і за його часу Галицько-Волинське князівство зупинило просування татаро-монгол у Європу. Що українська людність із Подніпров'я масово тікала на Галичину від татаро-монгольської навали, як пізніше галичани й волиняни тікали на Наддніпрянщину від утисків польської шляхти. «Слободская Украина, с 1835 года Харьковская губерния, заселялась в 17 столетии беглыми днепровскими казаками и другими жителями западной Малороссии, в новых условиях шукавших спасения от тогдашних польских смут» (Данилевский Г. Киевская Старина // Собр. соч. Т. XXI. С. 3.)

І цей процес міграції населення то в один, то в другий бік України тривав усі минулі століття, набравши в радянські часи ще й організованого характеру (насичення Галичини урядовцями, військовими та іншим контингентом, почасти й інтелігенцією, з радянської України та Росії, починаючи з року 1944-го; рекрутування галичан на шахти Донбасу, на промислові будівництва; «похід» галицької молоді в науку – скільки від того часу знайдемо в усіх містах України вчених або діячів культури родом з Галичини; та й тепер «взаємообмін» триває, хоч і мав (та й має) «несиметричний» характер, будучи у великій мірі складовою частиною процесів русифікації).

Це – до тверджень про якусь не те що етнічну, а мало не расову відмінність між галичанами і взагалі «західняками» – та «східняками». Твердження ці, звичайно ж, мають глибокий і недобрий політичний підтекст, – як і проминання або зневаження теми злуки українських земель, об'єднання ЗУНР і УНР, задовго до «золотого вересня» 1939-го. Але про це далі.

Тепер кілька слів про культурні виміри спільності Галичини та «Великої України».

Чи знають табачники про галицькі міщанські братства (найдавніше з них – Львівське, з 1463 року, потім Рогатинівське, Кам'янець-Подільське, Луцьке, Немирівське та інші), які ще до запорізького козацтва, а потім разом із ним стали в обороні релігійних та національних прав «руського» (тобто українського, за тодішнім слововжитком) народу? Що з Львівського братства вийшли Петро Конашевич-Сагайдачний, київський митрополит Йов Борецький, учені й організатори Київського Богоявленського братства, запрошені Гальшкою Гулевичівною, – Єлісей Плетенецький, Захарія Копистенський, Лаврентій Зизаній, Касіян Сакович – ціле сузір'я ідеологів козацького руху і творців барокової культури в Україні? І що саме у Львові в Успенській церкві був посвячений у митрополити Петро Могила? Що львів'яни, дрогобичани та інші галичани (і не тільки галичани) ще в XV – XVI століттях навчалися в європейських університетах – Краківському, Празькому, Болонському (от вам і «Болонський процес»!)..

Може, прочитали би працю Михайла Грушевського «Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII віці», що вийшла майже сто років тому (1912, і де: «Львів – Київ» – це вам щось говорить: Львів – Київ!). Або щось із новішого. Наприклад: Мицько І. «Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636)» (Київ, «Наукова думка», 1990). Повірте: цікаво. І трохи, може, вгамувало б вашу «антизахідняцьку» й антигаличанську «прыть». А втім, наврод. Така «прыть» неосудна і нестримна. Давно (і слушно) сказано: невігластво («невежество») вже відіграло і ще відіграватиме фатальну роль в історії.

Західноукраїнські міщанські братства ґрунтувалися на демократичних (висловлюючись сучасною мовою) засадах, що відбивалося і на їхній освітній, педагогічній діяльності.

«Ідея рівності знайшла відображення і в статуті Львівської братської школи, який гласив, що багатий над убогими в школі нічим вище не може бути, крім самої науки. Ідея

загальноприступного навчання в школі дістала своє відображення не тільки в статутах братських шкіл, а й в Окружних листах. В Окружному листі від 15 січня 1586 р. патріарх Іоаким, звертаючись до всього українського народу за допомогою на побудову Львівської школи, писав, що у Львові закладається школа для навчання дітей “вшелякого стану”» (Мітюрів Б. Педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського на Україні. – К., 1971. С. 48–49).

Прощу табачників порівняти це з тим, що було в той час у Російській монархії.

А на доказ невігластва провідного галичаноборця пошлюся ще на добре аргументовану статтю львівського знавця історії й культурного життя Галичини та України Василя Глинчака «А доктор наук – неук» (газета «Львівська пошта», № 38, 8 квітня 2010). Далі – уривок з неї. Починає Глинчак з відповіді на претензійну статтю якогось читача в газеті «2000», що обурювався: чого це галичани пхаються до проблеми голодомору, про який вони нічого не знали. Глинчак на історичних фактах показує: «Отож галичани про голодомор знали (як і українці в усьому світі.– *І.Дз.*), уболівали за долю своїх братів і сестер, збирали для них допомогу, але ешелони з нею були повернуті з-під Волочиська назад: “никакого голода у нас нет!”»

І далі: «Ось така правда історії, якої, на жаль, примітивний совок не знає. Гірша справа, коли таке ж “розуміння” історії виявляє особа, наділена титулом доктора історичних наук, а тепер ще й міністра. І ось ця особа теж верзе про “границю”, яка нібито шість століть відділяла Галичину від решти України, а тому, мовляв, з кінця XIV століття Галичина була відірвана від етногенезу, історичного і культурного розвитку українського народу. Чуєте, галичани? Виявляється, то не ваші предки ще в XVI столітті започаткували братські школи, які поширились по всій Україні, перерісши в академії в Острозі, Києві, в колегіуми в Чернігові, Переяславі, забезпечивши масову освіченість козацької країни, що дивувала Павла Алепського. Виявляється, шановні львів’яни, то не в нашому “бандерівському” місті в церкві на вулиці Руській спомогли

колись наші міщани-русини “Івана Федоровича, друкаря москвитина” своєю лептою на спорудження друкарні, на друк першого в Україні “Букваря” й “Апостола”, а згодом – в Острозі і першої Біблії. Виявляється, шановні самбірчани, це не ваш земляк Павло Конашевич-Сагайдачний став знаменитим гетьманом козацького війська, оспіваним у піснях і віршах київських піітів!

Виявляється, то не в Коломиї постановкою Квітчиного “Сватання на Гончарівці” ще за життя автора було започатковано український театр в Галичині? То не в Галичині було створено Наукове товариство імені Шевченка – коштом шляхетних меценатів з Великої України? Виявляється, то не з Галичини йшли переселенці на Слобожанщину – засновуючи слободи й містечка з назвами, винесеними з рідних місць – як Золочів на Харківщині? І не в Галичині знайшов притулок слобожанець Гнат Хоткевич – письменник, музикант, творець унікального Гуцульського театру? І то не з Галичини вийшов великий реформатор українського театру Лесь Курбас?

Але досить прикладів, щоб зрозуміти, яку нісенітницю впоров неук з докторським дипломом: “Роль Галичини, вошедшей в состав Украинской ССР только в 1939 году, а до этого – с конца XIV века оторванной от этногенеза, исторического и культурного развития украинского народа, в современной Украине совершенно абсурдна”» (Глинчак В. А доктор наук – неук // Львівська пошта. № 38, 8.04.2010).

Ще один Табачників конфуз. З неабияким сарказмом заперечує він «міф» про участь галичан у козацькому русі, їхні, мовляв, претензії на причетність до козацтва. Тут дозволю собі зачитувати частину листа, що мені надіслав як відгук на мою статтю «Прокислі “ці” від Табачника», опубліковану в газеті «День», читач з Києва Б.Савків, «не-історик, гірничий інженер», як він підписався, назвавши свої нотатки: «Про “Качиний послід” Д.Табачника». Не-історик нагадує історика про видатних козацьких ватажків із Західної України, про гетьмана Сагайдачного та інших: «Продовжуючи розповідь про видатний внесок ненависних Д.Табачнику галичан

у розвиток та становлення козацтва, нагадаємо, що прославилися також молодші односельчани П.Сагайдачного, а саме гетьман Марко Жмайло, що очолив повстання запорожців у 1625 році, а гетьман Павлюк (Павло Бут) очолив таку боротьбу в 1637 році <...> Перші козацько-селянські повстання проти польсько-шляхетського поневолення в кінці XVI століття теж очолювали вихідці з Західної України: повстання в 1591–1592 роках очолював волинянин Криштоф Косинський і національно-визвольну війну в 1594–1595 роках галичанин (родом з Гусятина – нині Тернопільщина) Северин Наливайко. Після цього протягом півстоліття, до Хмельниччини, борців за волю України називали наливайківцями, як і в пізніші часи – мазепинцями, петлюрівцями, махновцями, бандерівцями <...> Багато вихідців з Галичини та інших західноукраїнських земель прославились у роки Визвольної війни під проводом Б.Хмельницького. Зокрема перший київський полковник тих часів Михайло Кричевський вів свій родовід від м. Кричева (Підляшшя). <...> Героєм відзначеної в 2009 році звитяжної Збарасько-Зборівської кампанії (360 років) став виходець з Теребовлі козацький полковник Нестор Морозенко (Станислав Мрозовицький, з галицько-подільського шляхетського роду, вихованець Краківського і Падуанського університетів. – *І.Дз.*), що загинув у цій битві, оспіваний у піснях. Брацлавським та прилуцьким полковником, генеральним обозним під час визвольної війни 1648–1657 років був Тиміш Носач, уродженець м. Львова. Широкому загалу відоме ім'я полковника Семена Височана, що прийшов у військо Б.Хмельницького з карпатськими повстанцями. В часи Хмельниччини був ніжинським та брацлавським полковником, що і виконував обов'язки наказного гетьмана, став героєм Конотопської битви виходець з Волині Григорій Гуляницький. Героєм оборони Відня 1683 року під час облоги його турецькою навалою став Юрій Кульчицький, ще один земляк Петра Сагайдачного. (Є відомості про участь в обороні Відня козацького полку Семена Палія. – *І.Дз.*). Вдячні віденці дозволили відкрити йому першу в центральній Європі кав'ярню, після смерті

назвали іменем героя вулицю, на будинку, де була кав'ярня, встановили меморіальну дошку і бронзову статую героя з підносом та чашкою в руках...»

Але досить. Жаль, що Б.Савків не зміг опублікувати свої нотатки: гірничий інженер добре навчає історика поваги до історичних фактів, загальновідомих, але не відомих (?) Табачнику...

Любу йому «думку» про непричетність Галичини до українського історичного життя Табачник повторить ще й у скоригованому вигляді: вона не мала «ничего общего с Украиной» не те що «до 1939-го, а фактически до 1945 года» (Утинный суп... С. 156). А може, починати українську історію з 1954-го, коли остаточно було придушене упівське підпілля, чи з 1956-го, коли почали повертатися тисячі галичан (не всі!) з Сибіру?

Це не вперше і, мабуть, не востаннє ловлять Табачника на незнанні, фальсифікаціях та різних неправдах, – а йому та його покровителям хоч би що.

...На початку 30-х років 19 століття під впливом європейського романтизму та всеслов'янського національного відродження на Західній Україні прокидається інтерес до народної творчості, з'являються поетичні твори рідною мовою, публіцистичні й наукові розвідки про неї, виходять перші українські видання – альманахи «Русалка Дністрова» (1837), «Вінок русинам на обжинки» (1846–1847) та ін.

Започатковане Руською трійцею (Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький) національно-культурне відродження Західної України – з орієнтацією на єднання всього українського народу та з утвердженням літературної мови на основі народної – під впливом революційних подій у Європі 1848 року («Весна народів») радикалізується. У Львові створено Головну Руську Раду (2 травня 1848), яка декларує приналежність русинів до всього 15-мільйонного (тоді) українського народу, боронить інтереси селян, права української мови в шкільництві й урядуванні – це те, що

неможливе було в царській Росії (от вам і початки «українського П'ємонту», який табачники вважають «міфом»). Головна Руська Рада розпочинає видання газети «Зоря галицька» (знову тобі «П'ємонт»!). Галичани беруть участь у слов'янському з'їзді у Празі (червень 1848-го), а в жовтні 1848-го відбувається у Львові Собор руських учених. Засновано Народний дім у Львові й Галицько-руську матицю.

А що діялося в цей час у підросійській Україні? Якраз за рік перед початком європейських революцій 1848 року – навесні 1847-го – царизм розгромив Кирило-Мефодіївське братство в Києві; 1849-го викрито соціалістичний гурток Буташевича-Петрашевського і суворо покарано його учасників, у тому числі Ф.Достоевського. Сягає апогею нова хвиля реакції.

Царська Росія, як відомо, допомогла навести лад і в Австрійській імперії. Складні національні відносини в ній обернулися тим, що проти угорської революції виступила і частина слов'ян, насамперед південних. За умов реакції українське політичне і культурне життя в Галичині занепадає, опишється під впливом консервативних кіл. Головна Руська Рада була розпущена в 1851 році. Засновані нею культурно-освітні установи – Народний дім та Галицько-руську матицю – опановують москвофіли. Вони ж засновують Ставропігійський інститут, «Общество ім. Качковського». В 50-ті роки з'являються видання москвофільського напрямку – газета «Новини», журнали «Лада» (1853), «Семейная библиотека» (1855–1856). Однак і українські, і москвофільські видання виходять нерегулярно – через брак і коштів, і сил. Хоча москвофільські видання, особливо від 60-х років, дістають підтримку з Росії – спершу від слов'янофільських діячів і таких осіб, як М.Погодін, а потім і з державних джерел.

Тут немає можливості докладно говорити про москвофільство (інакше: «русофільство») – досить складне і суперечливе явище, що пережило певну еволюцію (від природного інтересу до Росії, російської культури й мови, їх поширення – як засобу самооборони від мадяризації й онімечення; навчання молоді, зокрема закарпатської, починаючи з кінця XVIII століття, в Росії; через вплив панславізму і надії на допомогу Росії

у протистоянні мадяризації, онімеченню, ополяченню – до орієнтації на досягнення цілковитої політично-культурної єдності з Росією та заперечення народної мови (її у практиці москвофілів заступало «язичіє», яке вони вважали перспективним наслідуванням російської мови). На позиції москвофільства перейшов у 50-ті роки і колишній видатний діяч Руської трійці поет, етнограф, учений Яків Головацький.

Характерно, що москвофільство в Галичині особливо активізувалося в той час, коли західні й південні слов'яни вже розчарувалися у своїх надіях на царську Росію, а російські слав'янофіли так само розчарувалися у «вірності» слов'ян (читайте К.Леонтьєва – або й Ф.Достоевського).

Політизація москвофільства поглибилася в кінці ХІХ та на початку ХХ століття, але разом цей час став і часом його неповоротного занепаду.

Хоча зусиллями політичного (так воно себе називало) товариства «Русская Рада» у Львові 26 січня (7 лютого) 1900 року відбувся «Съезд мужей доверия», що заснував «Русско-народную партию». У преамбулі рішення про створення партії говорилося:

«Существование, сила и величие русского народа почивают на двух основных началах: на сознании племенного и культурного единения всего русского народа и на нерасторжимости русской народности от русской народной церкви.

Идею единства русского народа исповедуют образованные русские галичане и буковинцы сознательно, массы же простонародия стихийно в силу исторических преданий и врождённого им чувства родства <...> Стоячи на общенародной почве, русская народная партия в Австрии признаёт тоже все произведения на местных наречиях вкладом в общенародную культурную сокровищницу, но считает в то же время основанием существования и дальнейшего успешного развития русского народа в пределах Австрии его самое тесное приобщение к общерусской культуре, выражением которой есть и остаётся общерусский язык и общерусская литература» (Организация русско-народной партии. – Л., 1900. С. 1). Чільними діячами партії були В.Давидяк, В.Дудикевич,

О.Мончаловський, І.Добрянський (не плутати з видатним закарпатським діячем Адольфом Добрянським).

...Як же вийшло, що «исконно русский край», чию людність нібито репрезентували москвофіли, виявився «українським П'ємонтом» і став кісткою в горлі російським імперіалістам усіх часів і всіх мастей – аж до нинішніх «наших» рідних табачнико-галичанофобів?

Це дуже цікавий і повчальний історичний процес, який засвідчує силу творчого самовиявлення українського народу та його прагнення до єдності.

Попри видимий занепад українського національно-культурного руху в 50-ті роки, він ніколи не вигасав цілком. Є певна синхронність у хвилях піднесення і впаду цього руху в Галичині й на Великій Україні, є і взаємовплив. Руська трійця не в останню чергу надихалася появою нової української літератури народною мовою – на Галичину проникали твори «полтавців» і «харків'ян» (Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Гулака-Артемовського та ін.), як і галицьких «будителів» з великим інтересом сприймали і гаряче вітали в Україні. А далі, звичайно ж, і над Галичиною сходить зоря Тараса Шевченка. Коли після смерті Миколи «Палкіна» (*nota bene*, табачники: це не я його так називаю, це його так називала тогочасна російська інтелігенція) Росія зітхнула вільніше, і, зокрема, в Петербурзі почав виходити український журнал «Основа» (1861–1862), він за короткий час до своєї заборони і пріснопам'ятного «Валуєвського указу» встиг багато уваги приділити українському життю в Західній Україні, і там мав відголос.

Тимчасом українське життя в Австро-Угорщині набирає нових форм – відповідно до тих легальних можливостей, які давав набагато демократичніший, ніж у царській Росії, суспільний лад. Провідну роль починає відігравати студентство. Організації українських студентів у Західній Україні дістають назву «Січ». Перша Січ діє у Львові (1861–1863). У 1868 році А.Вахнянин і Ю.Целевич засновують Віденську Січ, яка проіснувала до 1943 року. Нагадаю табачникам: Анатолій Вахнянин – композитор і журналіст, згодом організатор ряду

мистецьких колективів і установ, зокрема, з 1903 р. – перший директор Вищого музичного інституту у Львові, український посол до Галицького сойму та Австрійського парламенту в 1894–1900 роках; Юліян Целевич – педагог, історик, автор багатьох наукових розвідок та підручників для українських шкіл, згодом перший голова Наукового товариства імені Шевченка. У наступні роки Січ очолювали М. Подолинський, І. Пулюй, О. Терлецький, І. Горбачевський, Я. Окуневський, М. Кордуба, В. Старосольський, З. Кузеля, О. Бачинський, Г. Залозецький – ціла плеяда блискучих особистостей, серед яких були і вчені зі світовим іменем, і депутати Австрійського парламенту, і визначні політичні та громадські діячі (як-от Остап Терлецький – чільний діяч Української радикальної партії, послідовник Михайла Драгоманова і сподвижник Івана Франка, заарештований 1877 року разом з ним і Михайлом Павликом за пропаганду соціалістичних поглядів; чи Сергій Подолинський – відомий економіст і соціолог, один із перших популяризаторів марксизму в Україні). Про кожного з них можна писати й писати. Нагадаю ще про Івана Горбачевського, видатного біохіміка, автора багатьох наукових праць, громадського діяча і організатора української науки, ректора Українського вільного університету у Відні, він був професором у 1883–1917, а в 1902–1903 роках – ректором Празького університету; у 1917–1918 роках став першим в Австрії міністром охорони здоров'я.

Протягом другої половини ХІХ століття у Віденському університеті навчалося багато українських студентів з Галичини: правників, природознавців, філологів. Учнями видатних лінгвістів Ф. Міклошича й В. Ягіча були С. Смаль-Стоцький, М. Осадца, О. Огоновський. Ботанік О. Волощак став членом Віденської та Краківської академії наук.

Високі посади в Австрійському уряді посідали Ю. Вислобоцький, І. та А. Вітошинські, Ю. Романчук, Р. Залозецький та ін. За версією ж Табачника, Галичина «поставляла конюхов и горничных гарнизонным офицерам австрийского кайзера» в той час як Малоросія – «министров и фельдмаршалов ко двору русского царя» (Утиный суп... С. 165). Хоч, загалом

кажучи, хто кого кому й куди «поставлял», – це не найвища підстава для гордості, як чомусь уважає Табачник, щоразу похваляючись прізвищами малоросів, які добре послужили Російській імперії, нерідко й проливаючи «героїчно» кров інших народів («Тебя я воспою, герой, О, Котляревский, бич Кавказа! Куда ни мчался ты грозой, Твой ход, как чёрная зараза, Губил, ничтожил племена» – це з епілогу «Кавказского пленника» Пушкіна; про цей епілог князь Вяземський написав у листі до О.Тургенєва: «славословие резни»). Про осіб, якими, на думку Табачника, український народ повинен особливо гордитися, Тарас Шевченко, який знав їх «ближче», сказав інакше: «дядьки отечества чужого». Чи можемо ми сьогодні пишатися тим, що зі старовинного козацько-старшинського роду Паскевичів на Полтавщині вийшов генерал-фельдмаршал російської армії граф Паскевич-Єриванський, світлійший князь Варшавський, – знаючи, що свої титули він діставав за криваве придушення повстань на Кавказі, польського повстання 1830–1831 років, угорського повстання 1848–1849 років? Чи гордиться тим, що зі старовинного козацько-старшинського роду Шульгіних вийшов найлютіший (як для свого – не нашого! – часу) українофоб і антисеміт Васілій Шульгін? Це хай Табачник гордиться...

А нам є ким гордиться – і тими, хто творив, а не нищив Україну, і тими українцями, що зробили величезний внесок у російську культуру й науку, і тими галичанами, що прославились у Європі, але насамперед працювали для добра свого українського народу... Ось науковці: В.Антонович, О.Барвінський, М.Грушевський, І.Франко, В.Гнатюк, І.Верхратський, С.Томашівський, В.Щурат, І.Раковський, академіки АН УРСР К.Студинський і М.Возняк, В.Левицький, В.Навроцький, М.Мочульський, І.Свенціцький, О.Терлецький, М.Кордуба, В.Сімович, С.Смаль-Стоцький, Я.Пастернак, В.Щербаківський, В.Кубійович, Н.Романович-Ткаченко, І.Крип'якевич та багато-багато інших сумлінних науковців...

Розповісти вам про їхній внесок у дослідження історії, географії, мистецтва, у соціологію, психологію, медицину, етнологію, статистику, у філологічні науки, у астрономію,

математику, фізику, хімію, геологію?.. Чи, може, самі зацікавитесь, почитаєте, зазирнете у багатотомові видання (за 1873–1939 роки – 591 том тільки серійних видань!) Наукового товариства ім. Т. Шевченка, яке виконувало функцію Академії наук, було визнане в європейському науковому світі такою мірою, що членами його вважали за честь бути і найвидатніші вчені інших країн (що не завадило російській окупаційній армії в 1914–1915 роках погромити його, а радянській владі в 1939-му – ліквідувати).

До тих славних імен, що їх названо вище, додамо ще не менш славні – вже в мистецькому світі – імена акторів, співаків: Михайло Голинський, Адам Дідур, Соломія Крушельницька, Олександр Мишуга, Модест Менцінський; композиторів: Сидір Воробкевич, Денис Січинський, Михайло Вербицький, Анатоль Вахнянин, Остап Нижанківський; композиторів і музикознавців: Станіслав Людкевич, Філарет Колесса; малярів і графіків, більшість із яких навчалася в європейських академіях: Кирило Устиянович, Теофіл Копистинський, Ярослав Пстрак, Іван Труш, Олена Кульчицька, Осип Курилас, Антін Монастирський, Модест Сосенко, Олекса Новаківський, Роман Сельський... Не говорю про плеяду тих блискучих майстрів, що опинилися в еміграції. Не говорю про тих, хто зробив неоціненний внесок в українську культуру й науку вже в радянські часи. Невже все це можна так зневажати, як зневажає Табачник? Незнання – чи щось набагато гірше?

БОРОТЬБА ЗА ГАЛИЧИНУ – БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНУ

Треба наголосити, що політичний і національно-культурний рух українців Галичини розвивався за умов хоч і сприятливіших, ніж у підросійській Україні (з погляду демократичнішого ладу Австро-Угорської імперії, більшої громадянської свободи),

але тяжких з іншого погляду. Він зазнавав тиску як з боку цісарської адміністрації, так і з боку польських шовіністів; з ним боролися москвофіли, підтримані російською агентурою; російська влада гостро виступала проти українства Галичини, слушно вбачаючи в ньому вкрай небезпечний приклад для «неіснуючого» українського народу у власній імперії.

Прочитую «Украинский вопрос» (М., 1917) у перекладі М.Тимошика: «Офіційний погляд на національний рух у Галичині збігається з поглядами сучасних російських націоналістів <...> Не менш вороже поставилися до молодого національно-демократичного руху й місцеві реакційні елементи так званого “староросійського” або “москвофільського” табору. Звичайно, багато з них, на противагу польсько-німецькому гніту, щиро виношували романтично-заманливу ідею єдиного великого російського народу. Проте в своїх утопічних мріях по національне злиття народних мас від Карпат до Камчатки прибічники цієї ідеї часто зовсім втрачали реальний ґрунт і тому з почуттям великого роздратування і навіть озлоблення ставилися до тих, хто нагадував їм про живий конкретний народ з конкретними національними рисами, і навіть до самого цього народу <...>

Національно-демократичний рух повинен був, отже, боротися з перешкодами і зовнішньо-поліційного, й ідейно-суспільного антидемократичного характеру» (Українське питання. – К., 1997. С. 79–80).

Москвофільству протистояли народовці, молодше покоління яких виходило на радикальніші позиції, зазнаючи впливу соціалістичних ідей. Рух «молодих народовців» у Галичині розвивався під великим впливом М.Драгоманова, якого навіть найлютіші галичанофоби ХХІ століття нашої ери не спроможуться оголосити «націоналістом» (а втім – їм усе під силу, і звідки їм знати про всеросійську роль цього мислителя). У полемічному листі з Женеві (26 лютого 1888 року) до О.Суворина, редактора «Нового времени», який закидав галичанам партикуляризм і ворожість до Росії, Драгоманов пропонував йому звернути увагу на «молодших народовців», таких, як Франко і Павлик, на діяльність

студентського «Академічного Брацтва» у Львові: «Вы увидите, как ценят молодые украинофилы в Галиции русскую литературу» (журнал «Україна». – 1927. № 4).

Іван Франко продовжив боротьбу Драгоманова з москвофільством і фактично здійснив його ідейний розгром. Він розкрив реакційний, антинародний характер москвофільства і довів, що тільки стоячи на ґрунті власного народу та його культури, можна йти до вселюдськості, яка інакше буде прикриттям чужого панування; він же навчав галичан цінувати справжню, живу, а не назадницько-царєфільську російську культуру. У зверненні до москвофільської галицької молоді, викриваючи облудність її старших ватажків, він писав: «І що має означати “ідея вселюдського братерства”, коли одною з головних задач ширення тої ідеї в Галичині має бути, аби тут “само собою зникло українство”, т. є. аби щез напрям, що в основу своєї програми поклав працю на ґрунті для рідного народу, для розвивання його добробуту, його духовного життя, отже й його мови? Чим цей напрям такий лихий і такий шкідливий, що д. Глушкевич і йому подібні виключають його зі свого “вселюдського братерства” і “всемірної любови”?»

Особливо наполегливо спростовував Франко москвофільсько-слов'янофільський наклеп, буцімто галичани ворожі до російської літератури.

«На прощання з вами відкрию вам один секрет. Не вірте, молоді русофіли, своїм духовним батькам, д. Мончаловському та д. Дудикевичу, поперед усього в однім пункті: що ми, галицькі Українці, тим тільки дишемо й живемо, що “ненавистю ко всему русскому”. Не вірте їм у сім пункті, бо се свідома брехня. М и в с і р у с о ф і л и, чуєте, повторюю ще раз: м и в с і р у с о ф і л и. Ми любимо великоруський народ і бажаємо йому всякого добра, любимо і виучуємо його мову і читаємо в тій мові певно не менше, а може й більше від вас. Є між нами, галицькими Українцями, й такі, що й говорити і писати тою мовою потраплять не гірше, коли й не ліпше від вас. І російських письменників, великих світочів у духовнім царстві, ми знаємо й любимо, і не лише тих, яких імена ви раз-у-раз маєте на устах, а й таких, як Пипін,

Веселовський, Карєєв, Шахматов, Фортунатов – чи відомі вам такі імена, молоді панове русофіли? І скажу вам ще один секрет. Ті і подібні їм великі представники російської науки та російської культурної праці кореспондують із нами, обмінюються своїми виданнями і чують себе ближчими до нас, як до вас, молоді галицькі русофіли. І ми чуємо себе ближчими до них, ніж до вас, чуємо себе солідарними з ними у всім, що для нас дороге, і святе, і високе, бо знаємо, що се не фрази, не “символи” якогось фікційного єдинства, а кровні, життєві здобутки вселюдської цивілізаційної праці. Ми любимо в російській духовній скарбниці ті самі коштовні золоті зерна, та пильно відріжняємо їх від полови, від жужелю, від виплодів темноти, назадництва та ненависті, сплджених довголітньою важкою історією та культурним припізненням Росії. І в тім ми чуємо себе солідарними з найкращими силами російського народу, і се міцна, тривка і світла основа нашого русофільства» (Др. Іван Франко. «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодіжи. – Львів, 1905. С. 11–12; 12–13). Це найкраща відповідь оклепникам і ненависникам галицьких українців – табачникам «усіх часів і народів».

Слідом за Драгомановим, Франком і Павликом українська соціал-демократія Галичини багато зусиль докладала до порозуміння з трудівниками інших націй, зокрема з євреями, які становили значну частину населення Галичини. Я мушу зупинитися на цьому, бо галичанофоби не хочуть бачити в Галичині нічого, крім «інтегрального націоналізму». Насправді ж політичний спектр українського руху був досить широкий, і в ньому була відчутно представлена й ліва орієнтація. Великої ваги набирала перспектива спільних дій з євреями під час виборів до Галицького сойму та Австрійського парламенту і в політичній боротьбі на цій арені. Ця тема обговорювалася в українській пресі Галичини, але немало значення надавали їй і в єврейських колах. Докладно висвітлено її, наприклад, у великій статті З. Вайнштейна «Последние выборы в Галиции и роль в них евреев», надрукованій у неперіодичному збірнику «Наша трибуна» (Книжка 1-ая. – Вильна, 1907). Автор описує махінації, в результаті яких «...округа, где сотни

тисяч крест'ян беспощадно експлуатувалися десятком польських магнатів-землевласців, посилали в якості захисників своїх інтересів тих же самих магнатів» (с. 24). (Чим не аналогія до наших виборів – на Донеччині, та й не тільки?!). Не в останню чергу так виходило тому, що значна частина єврейських виборців голосувала за кандидатів шляхти, а «что касается еврейских депутатов, то они состояли исключительно из “кагалников”, и то обстоятельство, что они входили в “коло”, не могло конечно усилить симпатии к ним, как со стороны русинских крестьян, так и вообще со стороны народных масс» (с. 25).

Вибори в Галичині відбувалися за національними куріями, але євреї не мали права на власну курію (австрійське законодавство не визнавало їх за окрему націю) і голосували (під впливом «єврейських заправил» – с. 26) переважно в польській. Русинський депутат Романчук (Юліян Романчук – визначний український політичний діяч, провідник Народної Ради, у 1899–1907 рр. голова Національно-демократичної партії. – *І.Дз.*) висунув ідею створення єврейської національної курії. Пропозицію австрійська влада не прийняла, але вона дістала прихильне ставлення в єврейських масах і трохи посунула справу українсько-єврейської політичної співпраці, принаймні у виборчих кампаніях. Це стало «симптомом грядущего разрыва с шляхтой и союза евреев с русинской демократией» (с. 30). Але справжнє зрушення сталося під впливом революційних подій 1905 року в Росії та Україні. Піднесення українського руху дістало великий резонанс у Галичині. «...Народная масса в Галиции пробудилась и встала на решительную борьбу за свои погранные права. Волна крестьянских митингов прокатилась по всей Галиции, и в этих митингах ярко сказались вся ненависть к господствующему режиму; революционная энергия, так долго сдерживаемая полицейскими рогатками, прорвала эти рогатки и предстала перед всеильной шляхтой, как грозное *memento mori*» (с. 25).

Це змінило і становище єврейства: «Євреї, доселе служивші пресою в руках шляхти для угнетення крест'ян, теперь очутились между молотом шляхетского могущества

и неожиданно выросшей, крепкой, как сталь, наковальной крестьянского движения» (там само).

Але революційне піднесення охопило і єврейство, принаймні єврейське робітництво, яке взяло участь у спільних політичних маніфестаціях разом з українським і польським трудовим людом («...на красных знамёнах обыватель прочёл на родном языке, доселе служившем лишь для купли-продажи, те же смелые требования, какие были начертаны на знамёнах всей социал-демократии» – с. 27). Починає здобувати популярність молода Єврейська соціал-демократична партія («галицийский Бунд»), яка встановлює співпрацю з Українською соціал-демократичною партією в особі молодшого покоління її керівників.

«Старая “экзекутива” с Ганкевичем во главе, никогда серьёзно не работавшая среди украинских масс, должна была уступить своё место “молодым”, которые с тов. Левинским во главе и вели избирательную кампанию. А так как “молодые” относятся вполне сочувственно к Е.С.-Д.П., то между обеими партиями установились во время избирательной кампании самые лучшие отношения.

Кандидаты У.С.-Д.П., одни из самых старых и заслуженных членов этой партии Останчук и Яросевич, объявили себя сторонниками Е.С.-Д.П., а Останчук на проводах, устроенных ему как избранному депутату при отъезде в Вену, торжественно заявил, обращаясь к рабочим – членам Е.С.-Д.П., провожающим его: “Я никогда не забуду вашей роли в последней избирательной кампании и всегда буду на вашей стороне в вашей борьбе за равноправие”» (с. 44).

Результати виборів відрізнялися від усіх попередніх. «Только благодаря необычайным репрессиям и злоупотреблениям, которые едва ли не превзошли всё то, что делалось при прежних выборах, шляхте с трудом удалось удержать половину мандатов за собой. Другая половина ценою огромных жертв, ценою даже крови, досталась оппозиционным партиям: русинам, польской народной партии (людовцам), сионистам, еврейской демократической партии и социал-демократам» (с. 35).

Спільним було для Сходу й Заходу України і революційне піднесення 1905–1907 років, спільною була й трагедія Першої світової війни, яка особливо кривавою ходою пройшла Західною Україною. Тут українцям довелося воювати одним з одними (не вперше і не в останнє, на жаль) у двох ворожих одна до одної (і однаково ворожих до України) арміях. Але було... було щось таке, що розкривало очі воякам обох армій (вони – сини одного й того самого народу), що обіймало, єднало всю розкряну натроє землю цього народу: ПІСНЯ і ШЕВЧЕНКО. Цього не зрозуміти табачникам. Але це розуміла стара мати-галичанка з оповідання Василя Стефаника «Марія». Троє синів її, студентів, загинули січовиками за Україну. Четвертого, найменшого, забрало російське військо «за те, що царя називав катом. Казали, що ведуть його на Сибір». І коли до її хати приступають козаки з цього російського війська, вона не хоче їх впускати.

«Один із козаків – молоденький ще був – приступив і дуже просив, щоби вона та ввійшла враз з ними в хату, самі ж вони не ввійдуть.

– Ми ваші люди, – казав.

– А тому, що ви наші, то рвете тіло нагайками, а другі забирають та вішають людей, мерці гойдаються лісами, аж дика звір утікає...

Молоденький козак так довго та гарно просив, що врешті увійшла з ними в хату.

Станула біля порога, а вони позасідали коло стола.

– Продайте нам що-небудь їсти, голодні ми, матусю.

– Що ж дам вам їсти? Там, на полиці, є хліб, а грошей ваших мені не треба, бо одні даєте, а другі заходите та назад відбираєте та ще й б'єте. Цар ваш такий великий та багатий, та посилає вас без хліба воювати? Станьте на лавку та досягніть з полиці бохоня.

З хлібом стягнув з полиці й образ Шевченка, який був повернений лицем до стіни.

– Хліб бери, а образ віддай мені, то моїх синів. Такі, як ви, здоймали його з-під образів, кинули до землі і казали мені

толочити по нім. Я його сховала в пазуху, а вони кроїли тіло пугами, що їй не пам'ятаю, коли пішли з хати.

Вихопила Шевченка з рук, поклала в пазуху.

– Можете мене отут і зарізати, а образа не дам.

Той молоденький козак, що так гарно просив її увійти в хату, приступив до неї, поцілував у руку і сказав:

– Матусенько, я ж за свято Шевченка сидів довго в тюрмі. Хіба ж ви не дасте нам образа, щоб ми привели його до честі й поставили під образами?

<...> Почали співати.

Забриніли вікна, пісня поміж блеск сонця на склі вийшла надвір, побігла в село.

<...> Виймала ота пісня з її душі, як з чорної скрині, все чарівне і ясне і розвертала перед нею – і надивитися вона не могла сама на себе в дивнім світанні.

Десь там на горах сидить орел, пісня розвіває його крила, і подув цих крил гоїть її серце, стирає чорну кров з нього.

Чує, як сини держуться маленькими руками за її рукави, як ростуть з кожним звуком. Чує кожне їхнє слово, коли-небудь сказане, і кожну розмову за Україну. Всі невиразні і таємні назви випрядуються з волосся зізд і, як пребогате намисто, обіймають її шию.

Блискотять ріки по всій нашій землі і падають з громом у море, а народ зривається на ноги. Наперед її сини, і вона з ними йде на ту Україну, бо вона, тая Україна, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоби були всі вкупі».

Яке це все чуже й нелюбе табачникам! Який незрозумілий їм **ВЕЛИКИЙ ПАРОЛЬ** України, що в однім слові: Шевченко! Слові, що вже більш як півтора століття об'єднує Україну. Слові, яке давало надію в найтяжчі часи. Яке притягало галичан до братів-наддніпрянців.

Чи зрозуміти табачникам думки й почуття галицького селянина (сто літ тому! – це ж наша історія), про якого розповів у своєму спогаді (написаному 1916 року) «наддніпрянський» культурний діяч і письменник Михайло Могілянський (батько поетеси Лади Могілянської, розстріляної в 30-ті роки, і її брата Дмитра, тоді ж репресованого):

«Спробуйте покласти на вогонь один мізинець: який пекучий біль перениже все тіло!.. Таким пекучим болем перенизане тіло української національності, бо руїна й вогонь майже два роки плондрують Галичину (перекинувшись почасти й на Україну Російську)... Нестерпний той біль, навіть незалежно від того, яку ролю відіграла Галичина в загальній економіці національного життя...

Пригадую собі один незабутній епізод з моєї останньої подорожі на Галичину. Було це в червні 1913 року, за рік до війни. Довелось мені бути в повітовім місті Бібрці, в день, коли відбувались останні вибори до Галицького сойму.

Послом до сойму обраний був Лонгин Цегельський, посол парламентський, з яким я й приїхав ранком в день виборів до Бібрки. Після виборів в залі кредитового союзу відбувся бучний бенкет. Коли на бенкеті почалися промови, д. Цегельський звернувся до присутних, переважно селян – з 112 виборців (вибори двуступінні) було 4–5 попів, решта селяне-хлібороби, – з пропозицією вітати гостя з великої закордонної України, яка пильно прислухається до боротьби галицьких українців за національне право і добачає в тій боротьбі своє діло... Тоді взяв слово старий поважний селянин, що сидів біля мене з другого боку. Він висловив, що до смерті не забуде того, що мав честь сидіти на бенкеті поруч з гостем з великої закордонної України, звідки залунав голос незабутнього Кобзаря, що покликав до національного відродження усі землі українські, розбудив усі серця живі... Після сього почав читати головніші, на його погляд, заповіти Кобзаря. Читав з глибоким зворушенням і почуттем, які свідчили, що те, що він читав, увійшло міцно в душу... і читав стільки, скільки мало мабуть хто з українських інтелігентів прочитає з Кобзаря...

Одповідаючи на привітання, я мусив зазначити, що творчістю героїв духу усі землі українські сполучені в одну національність. Як би не краjali державні межі тіла української національності, національна свідомість твердо стоятиме на ґрунті єдності. Коли наш Шевченко, син кріпака-селянина, свій на Галичині, то з другого боку син Галицького селянина

Іван Франко, творець епічного образу Мойсея – свій на Україні, наш Коцюбинський – свій на Галичині, Галицький Стефаник, буковинка Ольга Кобилянська – свої на Україні. Нарешті не можемо казати ми і Ви, Ви і ми, кажемо – ми, ми – Українці...

Отсей Галицький поважний селянин-хлібороб став в моїх очах символом української національної єдності, я згадую про нього з нагоди Шевченковського ювілею тому, що в цьому символі яскраво відбилася Шевченковська стихія.

Так велетенська тінь геніального поета покрила собою усю землю українські, “мертвих, живих і ненароджених” українців сполучила тим міцним, нерозривним сполученням – цементом, який з етнографічного матеріалу творить національність. Шевченковська стихія стала одним з міцніших чинників тієї національної єдності, що єсть світлом, якого тьма не об’ясть, яка видержить найтяжчі іспити...» (Могилянський М. Шевченкові роковини 1916 року. (28 лютого). – Петроград, 1916. С. 1–3).

«Шевченківський дух», зрозуміла річ, був нетерпимий для Російської імперії не лише в підросійській Україні, але і в Галичині, взагалі будь-де. Імперські ідеологи та стратеги чудово розуміли небезпеку для себе від наявності під боком «українського П’ємонту», шкідливих впливів галицьких настроїв та друків, усього духовного кровообігу між Галичиною та Великою Україною. Тому боротьба за Галичину була для Росії в Першій світовій війні не лише першорядним воєнно-стратегічним завданням (як шлях у південно-західну Європу на найбільш уразливому для Австрії напрямку), але й так само першорядним завданням політично-месіанським: простерти імперські крила над усім слов’янським світом. Гасла визволення братів-слов’ян набирають чи не найбільшої з часів балканських походів 70-х років XIX ст. актуальності. Тому так важливо було забезпечити перемогу москвофільства в самій Галичині, і воно знову активізується за діяльної підтримки урядових служб (і, звісно, «спецслужб»)...

«Помимо издания газет, выделяемые русскими министерствами средства использовались на организацию русских

просветительных обществ и общежитий для русских гимназистов» (Бахтурина А. Окраины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914–1917 гг.) – Москва, 2004. С. 120).

Буковинський депутат в Австрійському парламенті свідчив: «...Почти во всяком селе Восточной Галиции сидит платный русский агент и целый ряд уездов края охвачен небывалой русской агитацией. В маленьких деревушках учреждаются русские бursы-школы, где детей обучают русскому языку. Каждый мужик, отдающий своих детей в эти бursы, получает рубли на руки. Агитация ведется так беззастенчиво, что агитаторы не успевают даже разменять рубли на кроны и предоставляют это самим крестьянам на городских ярмарках» (цит. за: Казанский П.Е. Русский язык в Австро-Венгрии. – Одесса, 1912. С. 12–13).

Ще раніше «Начало балканских войн и дальнейшее обострение русско-австрийских отношений ещё более усилило активность российских националистов по отношению к Галиции и стало основанием для просьб Бобринского об увеличении правительственных субсидий на поддержку “русского движения” в Австро-Венгрии» (там само, с. 122). Голова Ради міністрів передав питання про «оказание денежной помощи прикарпатским славянам» на розгляд міністрові закордонних справ С.Сазонову, який і дав вказівку про виділення запрошених 200 тисяч рублів. «С этого момента деятельность “москвофилов” в Галиции стала наиболее активной» (там само).

«“Русофильская” агитация в Восточной Галиции должна была служить, по мнению правительства, в первую очередь созданию там своеобразного барьера против польско-украинской агитации в России, поскольку Восточная Галиция представлялась источником распространения опасного “национального вольномыслия” среди поляков и украинцев Империи и поддержка “русофильства” должна была служить созданию определённого равновесия сил в этом регионе» (там само, с. 123).

Наведемо цитату з книжки «істинно руського» малороса П.Ковалевського, виданої незадовго до Першої світової війни (ця книжка стала, крім іншого, і мотивацією «визволення» Галичини з метою приєднання до Росії): «В пределах Австрии, в Галиции и Угорщине, стонут наши родные братья, русские под игом польским и жидовским <...> Доколе наши братья будут стонать в Галиции и Угорщине, мы не имеем права считать себя успокоенными и в государственном отношении окончательно устроенными...» (Ковалевский П. Русский Национализм и национальное воспитание. – СПб, 1912. С. 171). Але для цього треба «открыто бороться с предателями и изменниками родины. Пора Киевской администрации открыть глаза на Грушевских и проч. провокаторов» (там само, с. 174).

Військовий міністр А.Куропаткін сподівався, що переможна війна «завершит собиране уделов Руси и объединение русского племени».

Публіцист С.Соловйов: «Самая коренная русская область Галиция, Галицкая Русь возвращается к нам и будущее нашей культуры тесно связывается с Юго-западом» (Соловьёв С. Богословские и критические очерки: собр. статей и публичных лекций. – М., 1916. С.1).

Зрозуміло було, що «...борьба за Галицию неизбежно обострит постановку украинского вопроса внутри России» (Украинская жизнь. – 1914. № 8–10. С. 47).

Суть мовної політики російської адміністрації в тимчасово окупованій Галичині добре виражена в записці члена Державної думи Д.Чихачова «По учебному делу в Восточной Галиции и Буковине»: «Имея в виду... существование глубоко враждебной России школы с преподаванием на польском, немецком и искусственно созданном украинском жаргоне и задаваясь целью создания русской государственной властью в этом крае в ближайшие годы исключительно русской школы, низшей, средней и высшей, позволю себе предложить...» – далі йшли пропозиції про закриття на невизначений час «университетов и других высших учебных

заведений», перепідготовку вчителів, винагороди тим із них, які «введут преподавание русской истории, географии, литературы в нынешнем учебном году и сумеют достигнуть хороших результатов» та ін. (Бахтурина А. Окраины Российской империи... С. 149–150).

Це узгоджувалося із заповітним бажанням москвофілів. Ю.Яворський, один із лідерів «Русского народного совета Прикарпатской Руси», опублікував у газеті «Прикарпатская Русь» 22.09.1914 року статтю, в якій говорилося: «В исконно русском крае... не должно быть другой публичной, общественной и государственной речи, кроме единственной, победной, хозяйской речи – русской» (там само, с. 151).

Як було і як є, російські імпер-інтернаціоналісти ладні були визнати будь-які нації й мови, крім однієї – звісно якої.

«В Восточной Галиции насчитывалось несколько местных говоров. Губернатор Бобринский дал разрешение издавать газеты на 4-х местных говорах (помимо польских и русских изданий), но категорически запретил издание газет на украинском, как “языке казённом, австрийском изобретении мазепинцев”, не считаясь с тем, что на украинском языке читало и говорило большинство населения Восточной Галиции» (там само, с. 153).

Питання про переслідування українського населення Галичини обговорювалося на «воєнних сесіях» IV Державної думи. Військовий міністр Сазонов говорив про «искусственное поддержание украинского движения на присылаемые из Берлина деньги» (IV Государственная Дума. Фракция народной свободы. «Военные» сессии. 26 июля 1914 г. – 3 сентября 1915 г. – Петроград, 1916. Ч. I. С. 7). Натомість кадети у своїй резолюції пропонували «восстановление малорусской печати; немедленный пересмотр дел жителей Галиции, содержащихся под стражей и сосланных и освобождение тех из них, которые подверглись преследованию невинно» (там само, с. 33). Певно, це було побажання західних союзників, бо П.Мілюков у своїй промові апелював до їхньої думки: мовляв, акт милосердя «произвёл бы на наших союзников наилучшее впечатление» (там само, с. 13).

В іншій своїй промові П. Мілюков пішов ще далі: «Игра на тёмных националистических инстинктах масс, с обычным орудием этой борьбы – антисемитизмом, борьбой против “инородцев” и иноверцев, получила небывалый простор под прикрытием нужд военного времени <...> Мы присутствовали при невежественной наивной попытке посягнуть на национальность и веру населения только что приобретённой провинции, для управления которой были посланы отбросы русского провинциального чиновничества. Мало того, что эти новые ташкентцы оттолкнули от нас родственное нам украинское население, они попытались затемнить лучезарный лик великой освободительной войны, они посягнули на одушевлявший нас и наших союзников идеал грядущей самостоятельности малых народностей» (IV Государственная Дума... Ч. II. С. 7).

Далі Мілюков висловив обурення «огульным обвинением целой народности в предательстве и измене» (малися на увазі євреї) і тим, що влада заохочує «народное негодование против “нерусских фамилий”» (там само).

Галичанофобія російської окупаційної влади та заборона української преси в Росії непокоять Мілюкова, звичайно ж, не як оборонця українських інтересів, а з погляду розумнішого проведення імперіалістичної політики. «Тогда как часть украинского населения переходит во владение наших врагов, когда за рубежом появляется новая, свободная украинская литература (на замітку Табачнику: «П'ємонт!» – *І.Дз.*), – и понятно, какие тенденции она развивает. А наша здешняя малорусская печать, выступавшая с заявлениями патриотического характера, организовывавшая местное население в духе борьбы с врагом, – эта печать уничтожена и никакого сопротивления той зарубежной литературе путём идейного общения с читателем оказать не может» (там само, с. 106).

Близькі до кадетських погляди на війну та на українсько-галицьке питання у війні зустрінемо у збірнику «Отечество. Пути и достижения национальных литератур России. Национальный вопрос...». Тут досить прозоро натякається на

злочинну роль «істинно руських» і чорносотенців, мовляв, у компрометації визвольної місії Росії:

«Очищающий огонь обновления в начале войны испепелил вражду и злобу, ослаблявшие общество, и явил миру Россию единой и светлой. Но как только общий труд сословий, партий, народов поднял дедовский щит, так туча воронья стала карканьем уверять весь свет, что не вся Великая Россия, а одна их стая спасает общее дело.

И был момент, когда реюший над нашим хаосом дух имперского самосознания мог быть спугнут этим воем хищников. Их преступления были тяжки, их безнаказанность оскорбляла целые народы. Кошунственно играя “братством” с Червонной Русью, они несли на Буковину и Галицию вместо русской национально-культурной работы насильственную руссификацию и разорение всех местных, почвенных народных культур. Новая Россия земно поклонится жертвам насилия и злобы» (Гуревич Б. Россия – творимая нация // Отечество. Пути и достижения национальных литератур России. Национальный вопрос. – Петроград, 1916. С. 10). Але й досі не вклонилися...

Видатний лінгвіст, симпатик українців і української мови І.Бодуен де Куртене виразно засудив релігійні гоніння російської окупаційної влади в Галичині: «...Мы должны изъять из обихода всякую назойливую религиозную пропаганду и уговаривание людей к переходу в другое вероисповедание.

Если всякие усердные миссионеры и совратители только нежелательны, то просто нетерпимы священнослужители, учителя и чиновники, издевающиеся над иноплеменниками и иноверцами, натравливающие одну народность на другую и поддерживающие таким образом междуплеменную рознь и вражду» (Бодуен де Куртене И. Возможно ли мирное сожительство разных народностей в России? // Отечество... С. 25).

Про що йшлося, – читачам було більш ніж зрозуміло. Як і тоді, коли автор говорив про мовні колізії: «Ненависть по отношению к какому-нибудь языку является пережитком

дикого состояния, является перенесением своеобразного религиозного фанатизма в область нововекового общежития» (там само). Послухав би Бодуен де Куртене голоси борців з «галичанскою мовою» у незалежній Україні початку ХХІ століття!

Між іншим, Бодуен де Куртене (чи не єдиний з-поміж ліберальної інтелігенції, в усякому разі єдиний з авторів збірника «Отечество...») з великою мужністю виступив і проти германофобії, нагадуючи, зокрема, про велику німецьку культуру: «В усваиваемом нами немецком языке мы видим не язык фон-Бисмарка, не язык Вильгельма II-го, не язык гакатистов и всяческих германизаторов, но язык великих философов, мыслителей, поэтов, художников» (там само, с. 25). Не проминув він нагоди заступитися і за мову ідиш, яку юдофоби або вузькомислячі оголошували потворним жаргоном: «...Многим даже из т.н. “передовой интеллигенции” покажется странным поставление т.н. “жаргона”, т.е. особого еврейского языка, рядом с другими национальными языками и требование, чтобы не-евреям, живущим бок-о-бок с евреями, дана была возможность знакомиться с этим “противным” и “отталкивающим” “жаргоном”. К сожалению, с объективно-научной точки зрения “жаргон” является точно таким же языком, как и любой другой язык. Не следует также забывать, что этот “презренный” “жаргон”, как язык семейный, как язык, с которым связаны для многих людей воспоминания детства и первых впечатлений от соприкосновения с природой и обществом, столь же дорог для этих людей, как и любой другой язык для его носителей» (там само, с. 30–31). Це майже дослівно те, що раніше писав Іван Франко, відповідаючи на закиди, що він пише «діалектом».

До речі, в цій частині статті Бодуена де Куртене маємо промовисті цензурні купюри, як і там, де говорилося про релігію та про “Молоха державності”. Авторів нагадували про межі свободи слова (не випадково він згадав тут Герцена: дворянство в Росії має привілей «быть свободным от телесного наказания до тех пор, пока не высекут»), знав він і про небезпеку для своєї репутації в певних «інтелігентних»

колах, і писав: «Кое-кому может показаться, что я слишком часто упоминаю евреев и как будто отдаю им предпочтение перед другими видоизменениями породы животных, именуемой homo sapiens. Это может дать повод заподозрить меня в “шабесгойстве” и в прислужничании евреям. Возможность подобных подозрений меня вовсе не пугает» (там само, с. 30).

На засіданнях Державної думи опозиційні депутати наводять різючі факти про розгул антисемітизму в армії, в урядових установах, у чорносотенній пресі.

Ось, скажімо, «Русский инвалид», офіційна газета, пише, що «русская армия сильна тем, что в ней нет доступа майорам Мордохаям» (IV Государственная Дума. Фракция народной свободы. «Военные» сессии. 26 июля 1914 г. – 3 сентября 1915 г. – Петроград, 1916. Ч. II. С. 116). Депутат М.Бомаш у виступі 28 серпня 1915 року звертає увагу на «заметку в “Новом Времени” – что вот, мол, после войны армия скажет, что евреи на войне были врагами армии, в “Русском Знамени” – что, вот, нельзя поручиться ни за одного еврея-солдата, даже добровольно служащего в армии, что он не предаст армии. Являются заметки, совершенно дикие бредни, что евреи-врачи прививают сифилис и что они в лазаретах занимаются членовредительством...» (там само).

Тож чи дивуватися тому, з якою легкістю через якихось 40 років Іосиф Віссаріонович Сталін переконав радянського обивателя в жорстокій підступності лікарів-убивць згодної національності і як упевнено готував остаточне вирішення відомого питання. Того, яке так і не вдалося вирішити його попередникам. До речі, один із проектів запропонувала тоді, 1915 року, чорносотенна газета «Гроза»: «Ныне представляется весьма удобный случай сразу покончить с жидовским погромом; для этого следует лишь согнать всех жидов в те города, которые обречены на занятие немцами, и исключить их из русских подданных. Когда же русские войска снова начнут занимать эти земли, то жидов надо гнать в сторону немецких войск и конфисковать всё их имущество. Если не воспользоваться нынешней прекрасной возможностью

избавиться от жидов, то трудно будет дожидаться более подходящего случая» (там сам, с. 106 – цитату навів у своєму виступі П.Мілюков).

Це – для роздумів тим, хто шукає антисемітів тільки в Україні... І для розуміння того, коли, ким і як був підготовлений спалах антиєврейських погромів під час революцій і громадянських воєн.

Після другого приходу російських військ у Галичину (1916) нова окупаційна адміністрація змушена була врахувати несприйняття населенням брутальних заборонних заходів і дозволила відкриття шкіл з українською мовою викладання. Але втрутилося Міністерство закордонних справ, яке наголосило, що це справить вплив на громадську думку в «малороссийских губерниях», оскільки політика в Галичині тісно пов'язана з «общим вопросом об украинстве и отношении к нему русского правительства» (там само, с. 166).

Газета «Новое время» (номер за 16 листопада 1916 р.) наполягала: в школах «не должно быть места ни для какой искусственной “мовы” австрийского изобретения» (там само, с. 167).

Однак школи все-таки довелося дозволити...

Не менше, ніж мовна єдність, важила для імперії і єдність віросповідна. Архієпископ Євлогій писав у січні 1915 р. міністрові внутрішніх справ Н.Маклакову: «...государственное объединение Галичины с Россией тогда только будет прочно, когда она объединится и в нашей родной православной вере. Если же... она останется в унии, то она будет таким опасным гнездом украинско-мазепинского сепаратизма, который доставит нашему Правительству много забот, мы приобретём вторую Финляндию» (Бахтурина А. Окраины Российской империи... С. 168). Яка прозірливість! Державний стратег – не згірш за нинішніх борців за «канонічну» церкву!

Клопітно було їм з митрополитом Шептицьким...

«...Начальнику Штаба Ставки Верховного главнокомандующего генералу Н.Н.Янушкевичу... было поручено ещё в августе 1914 г. найти и арестовать Шептицкого, а также

наложить секвестр на его библиотеку и все его бумаги. В связи с возложенным на него поручением, Янушкевич в присутствии представителя МИД при Ставке князя М. Кудашева сказал, что он «неукоснительно исполнит это поручение и живым или мёртвым доставит Шептицкого, а в случае надобности не постесняется приказать покончить с ним»». Князь Кудашев доповів про наміри генерала міністрові закордонних справ С. Сазонову, а той звернувся з листом до імператора, пропонуючи застосувати, з огляду на міжнародний резонанс, «законные и открытые средства», наприклад, «принуждение его к изгнанию». «Насильственное же устранение названного иерарха... может лишь придать ему ореол мученика и сильно подорвать уважение к русской государственной власти». Микола II у резолюції на лист Сазонова написав: «Вполне разделяю Ваши соображения» (там само, с. 173).

Російський уряд не дарма боявся шкідливого впливу національного руху в Західній Україні, непідвладній йому, на «Малоросію» і вважав своєю стратегічною метою «визволення» Галичини та об'єднання її в «едином русском народе» і «материнской православной церкви», підпорядкованій Священному Синоду.

«На развитие украинского национального движения в России в известной степени влияло его развитие в западноукраинских землях – Восточной Галиции, Буковине, Закарпатье. Здесь украинское национальное движение, несмотря на торможение экономического развития этих земель, превращение их в аграрно-колониальный придаток Австро-Венгрии, несмотря на политические притеснения украинцев, все же имело больше свободы для развития. Преподавание в большинстве школ шло на украинском языке, на родном языке печатались газеты, журналы, книги. Имелись украинские кооперативы, банки, издательства и т.п. Легально существовали украинские буржуазные и мелкобуржуазные партии. Но всё же в начале XX в. политический центр украинского национального движения был в России» (Рубач М. Украинское национальное движение, его характер и движущие силы (1910 – февраль 1917 г.) // Национальный вопрос

накануне и в период проведения Великой Октябрьской социалистической революции (Материалы к сессии Научного совета). – Москва, Академия наук СССР. 1964. – С. 25).

Порівняймо це з тим, що було в самій Росії.

«В целом ряде государственных и общественных учреждений, где командовали великодержавные монархисты, запрещалось принимать украинцев на службу.

Типичным здесь является предложение Полтавского губернатора в докладе министру внутренних дел: “Всякого учителя, проявляющего склонность к украинскому движению, немедленно устранять. Привлекать на должности учителей земских и церковно-приходских школ по возможности только одних великорусов. Необходимо во главе епархий иметь архиереев исключительно великорусов. Не допускать на разные должности в земских и городских управах, а равно и в других учреждениях тех лиц, которые когда-либо имели соприкосновение с украинским движением”» (там само, с. 26).

Або ще: «В борьбе против украинского национального движения царские власти стремились использовать преподавание истории (ото вже вічне! – *І.Дз.*). Полтавский губернатор Багговут предлагал, чтобы в газетах и школах систематически разъяснялось, что “Украина” означает “окраина”, что такие окраины до присоединения Малороссии были и у Польши и у России, необходимо пояснять, что никогда никакого особого “украинского народа” не было, что надо внедрять мысль “о роли современного малорусского языка, как простонародного, не имеющего литературы и будущего”» (там само).

Це останнє – магія історичної безперспективності – навіювалося всіма поколіннями русифікаторів.

Відповідаючи Васілію Шульгіну, редакторові «Киевлянина», на його іронічне запитання: чи вистачить «мазепинських сил» для створення української культури, Сергій Єфремов писав: «Вистачить – будьте певні!.. На жорнах “живої культурної енергії” багато вже “перемолов” український народ за останні 250 років свого нужденного існування,

і якщо запаси цієї енергії не вичерпались до цього часу, то це означає, що вони взагалі невичерпні» (Єфремов С. На текущие темы // Украинская жизнь. Ч. 1. 1913. С. 97–98).

З-поміж прихильників «ліберальної імперії» найпослідовніше заперечував перспективи української культури, власне й право українського народу на свою культуру, колишній соціал-демократ, а потім кадет Пьотр Струве (див., зокрема, його статтю «Общерусская культура и украинский партикуляризм» у журналі «Русская мысль», 1912. № 1). Блискучу відповідь дав йому відомий єврейський публіцист В. Жаботинський. Відбулася дуже характеристична полеміка між ними. Як актуально прозвучали б нині столітньої давності (!) статті В. Жаботинського «Про мови та інше», «Струве і українське питання», «Наука з Шевченкового ювілею» (от би їх передрукувати й видати масовим тиражем! Зацитую тільки один саркастичний пасаж із першої з них:

«Я написав, що коли російська культура тепер відіграє неприродну для неї роллю культури всеросійської, то “причина полягає, головно, в споконвічному насильстві та безправ’ї”. П.Б.Струве з цим незгідний. Російська, мовляв, культура переважає і в Києві, і в Могилеві, і в Тифлісі, і в Ташкенті “зовсім не тому, що там обов’язково тягнуть до участку розписатися в повазі до російської культури, а тому, що ця культура справді є внутрішньо владний факт самого реального життя в усіх частинах імперії, крім Царства Польського та Фінляндії”. Тут П.Б. Струве безперечно несправедливий до нашого благопідкувального російського начальства. Як же можна заперечувати його великі, невикорінні з нашої пам’яті заслуги щодо насаджування російської культури за межами Великоросії? П.Б.Струве легкосердо констатує, що тепер у Києві “не можна бути учасником культурного життя, не знаючи російської мови”, і гадає, ніби “участок” до цього непричетний, а тим часом це – велика помилка. Навпаки, в тім-то й річ, що існує участок і його багатосотрічне заповзяття. Ось як оповідає про це заповзяття відомий український історик проф. М.Грушевський <...> Але навіщо зазирати до глибокої старовини! Ось перед нами найновіші часи: від середини

минулого сторіччя помітне в Росії піднесення українського руху – і негайно розпочалася згори ревно боротьба проти “хохломанії” та “сепаратизму” <...> Те, що в Києві, те було й повсюди. Всюди на периферії держави російська культура з’являлася лише після того, як земський яриза прокладав їй дорогу, витоптавши чоботиськом усіх її конкурентів» (Жаботинський В. Вибрані статті з національного питання. Переклад, вступна стаття, примітки та коментар Ізраїля Клейнера. – Київ: Республіканська асоціація українознавців, 1991. С. 67–68).

Демократична російська громадськість (зокрема, Всеросійський учительський з’їзд у 1914 році, Всеросійський кооперативний з’їзд та ін.), багато представників інтелігенції, члени Російської Академії наук Шахматов, Дьяконов, Корш, Лаппо-Данилевський, Пресняков підтримували право українського народу на власний культурний розвиток. Навіть деякі однопартійці П.Струве обережно відмежовувалися від його поглядів. Так, П.Мілюков, виступаючи в Державній думі в січні 1914 року, заявив: «Нужно признать, что движение достигает уже размеров, при которых не может уже оставаться явлением безразличным, замалчивать его бессмысленно, как и рассчитывать уничтожить его тактикой полицейских запретов и окриков. Надо признать открыто и громко, что украинское движение есть факт не случайный и выдуманый, а глубоко жизненный».

Це не єдиний виступ у Державній думі на захист прав українського народу. Ось ще один:

«Нет большего преступления, как посягать на язык и особенности национальной культуры; но ни один народ не испытывает того горького чувства, как великая отрасль русского племени – украинский народ; за ним не признают никаких культурных ценностей, за ним отрицают то, что признают за другими народами, его бойкотируют, его раздражают, его оскорбляют» (Речь В.М.Алекс[иевский ?]. 28 авг. 1915 года // IV Государственная Дума... – Ч. II. С. 132).

ЩЕ ПРО «ГАЛИЦИЙСКИЙ ЯЗЫК»

Усяке піднесення українського руху незмінно супроводжувалося нагнітанням боротьби з українською мовою. Коли прямо заперечувати українську мову було з тактичних міркувань невіграшно, боролися з нею під виглядом боротьби з «галиційским наречием» тощо.

У січні 1918 року, коли більшовицькі війська під командуванням колишнього жандармського полковника Муравйова захопили Київ, його мешканців на вулицях могли розстрілювати за самі звуки української мови. А вже денікінці були «м'якші»: те, що вони забороняли, звалося в них не українською мовою, а «галиційской».

«...В первом же обращении новой власти, расклеенном на улицах Полтавы... среди других распоряжений заключался короткий приказ: "Все вывески на галицийском языке должны быть немедленно сняты"...

Галиційський язык? Почему же он галиційський, а не український? Значит, на Украине нет своего особого родного украинского языка...» (Короленко В. О разрубании узлов и об украинстве // Рідне слово, 1919. 23 серпня).

Переконувати білогвардійське начальство було марно – адже версії про «галиційскую мову» дотримувався сам Антон Іванович Денікін (див.: Деникин А. Очерки русской смуты. Т. 2. Т. 3. – Москва, 2005. С. 390).

Сповідували цю версію також «истинно русские» малороси (П.Данилевський: «Напрасно говорят и о непонимании малорусского языка русскими. Это не понимают малорусского языка Грушевского, – но его не понимаем и мы, малороссы». Безсмертний «месідж»!

«Непонимающие малорусского языка Грушевского» запевняли і запевняють, що вони натомість «понимают язык Шевченко». Яка це велика неправда! Якби вони розуміли мову Шевченка, Україна давно вже була б інакшою. Була б Україною. Шевченка вони не читали, а як щось пробігли очима, то не сприйняли.

Трагічний парадокс нашої історії: скільки разів українофоби, нищителі нашої культури і мови, намагалися виставити

поперед свого ударного загону броньований щит з намальованим на ньому ритуальним портретом вусатого «Кобзаря Тараса»! Згадаймо, що публічний процес над СБУ, який мав остаточно зламати хребта українській інтелігенції, урочисто розпочато 9 березня 1930 року, в Шевченків день, – і це мало означати, що влада боронить Шевченкову Україну від тих, хто хотіли за продати її німецьким, польським, французьким і всяким іншим імперіалістам. Тоді ж, порядком захисту української мови, ліквідували Інститут української наукової мови як найнебезпечніше вогнище петлюрівщини і винищили кадри мовознавців (разом з тисячами інших представників інтелігенції – письменників, науковців, учителів, кооператорів, геологів, архівістів, лікарів і т. ін., і т. ін.). Аргумент відомий: мовні диверсанти намагалися створити штучну «галицьку» мову й замінити нею «справжню» українську мову і таким чином знов-таки відділити Україну від СРСР і за продати її... будь-кому. Вже після Другої світової війни в УРСР почалася і тривала до 80-х років кампанія вичищення української мови від усього, що могло віддалити її від братньої російської – аж до того, що видавництва одержували списки слів, не рекомендованих до вживання в літературних творах.

Звідки ж така велика любов до «справжньої» української мови у влади, що лютувала протягом десятиліть? І де ви ще в Європі (і в світі) у ХХ столітті знайдете приклади такої опіки над національною мовою – опіки вогнем і мечем, бато́гом і отруєним – пряником?

На щастя для нас (і на нещастя для недругів «галичанства»), українська мова, незважаючи на століття переслідувань і прямих заборон, незважаючи на всі знуцання з неї, незважаючи на обмеженість її функціонування й нині в глибоко зрусифікованій Україні, де її статус «державної» відверто фіктивний, – жила і розвивалася: бо залишається рідною для мільйонів людей, бо потрібна їхньому інтелектові й творчій енергії... Звичайно ж, вона поступається російській, що ніколи не знала утисків і обмежень, що обслуговувала й обслуговує життя величезної держави, – поступається в масштабах

функціонування, почасти у швидкості засвоєння міжнародної лексики та, може (не з власної вини!), в обслуговуванні спеціальних технологічних сфер, у винахідливості міських аргі і, звичайно ж, у багатстві блатної «фені». Але нітрохи не поступається в можливостях вираження всіх нюансів гідної людської думки, вигинів душевного життя, висот духовних поривань, сили пристрастей. Тут резерви наших мов цілком порівнянні. Не буду посилатися на класиків, – але звернімося до нинішніх наших поетів і прозаїків, соціологів і філософів, публіцистів, багатьох учених-природознавців, навіть окремих «технарів». Українська мова давно вийшла за межі запропонованої їй сталінської формули як мови «на київсько-полтавській» основі (вже ж не часи Нечуя-Левицького!), – вона різною мірою ввібрала в себе найбагатшу лексику й стилістику Поділля й Херсонщини, Волині й Тернопільщини, Полісся й Подніпров'я, Слобожанщини й Донеччини, Буковини й Наддністрянщини, Закарпаття і... звичайно, «злощасної» Галичини (власне, ще з часів Франка). Все це й стало тим, що люди, глухі до слова, люди, лексикон яких обмежується сотнею-другою слів, люди, які тримаються осторонь української мови і користуються нею вряди-годи або взагалі не користуються, – безапеляційно називають «нівеченням» нібито дорогої їм «шевченківської» мови на «галицький» манір. Настільки ж неуцьки-безапеляційно, як про галицьке нівечення української мови, розводяться і про неможливість висловлювати нею різні складні сучасні матерії. Що тут скажеш? Порадити прочитати праці й підручники українською мовою з кібернетики, математики, біології, філософії і т. д.? Назвати сотні (підкреслюю: СОТНІ! Тільки за програмою «Гуманітарна класика» Міжнародного фонду «Відродження» – 500) перекладів українською мовою здобутків світової культурології, політології, філософії, соціології, юриспруденції, інформатики, економічної та фінансової думки тощо? (До речі, деякі знакові твори перекладені українською раніше, ніж російською. Ось свіжий приклад: щойно видавництво «Дух і Літера» видрукувало перший том підготовленого французькими філософами «Європейського

словника філософій. Лексикону неперекладностей» – це лексико-семантичний аналіз категорій, які не піддаються або важко піддаються адекватному перекладові з однієї мови на другу. Зауважмо: це перший в Європі переклад унікальної праці французьких філософів. А ви кажете...

«Тільки розвиток мови переносить національні відмінності у світлу царину духу» (Гумбольдт. В. о различии организмов человеческого языка и о влиянии этого различия на умственное развитие человеческого рода. – СПб, 1859. С. 190).

Та хіба щось може зупинити засліплених власним нецвтом і чужою політикою ненависників, галичанофобів-українофобів? Як неминуче галичанофобія переходить в українофобію, можемо бачити на багатьох прикладах. На жаль, це відбувається не лише в політичному житті, але й на побутовому рівні, зокрема у свідомості «продвинутого» обивателя, нині озброєного комп'ютером та Інтернетом, які зовсім не гарантують від дурості.

Ось у науковому збірнику «*Contemporary Ukraine on the Cultural Map of Europe*» («Сучасна Україна на культурній карті Європи»), виданому 2009 року Науковим товариством ім. Шевченка у Нью-Йорку, є стаття дослідника, присвячена інтернетним атакам нібито на «галичанський діалект», а насправді на українську мову взагалі (*Michael Moser. The Galician Variant of the Ukrainian Language and Anti-Ukrainian Discourse in Contemporary Internet Sources*). Автор наводить численні абсолютно дикунські висловлювання про українську мову, аж до такого: «Українська мова – это не язык, это крики животных (мычанье, гавканье, хрюканье, карканье) – жидопольского быдла из Галичины» (с. 330), в яких очевидно є їхня політична спрямованість – пряма пов'язність із російським шовінізмом.

Так само спроби протиставити Галичину решті України, спроби її ціннісної компрометації є завуальованою формою компрометації України взагалі, заперечення України взагалі. Не під силу перекреслити Україну напрямку – скреслюють збоку. Не можуть скасувати ціле

українство – починають з галичанства. Ось чому я кажу: ГАЛИЧАНОФОБІЯ – ОТРУЙНЕ ВІСТРЯ УКРАЇНОФОБІЇ. Воно стирчить зі складаного ножики не одного «нашого» «політичного бійця». Його не приховати. Як не приховати за пещеною маскою «аристократа» і «антифашиста» – мурло расиста.

Не хочеться кінчати розмову на цій нашій малоросійській (чи взагалі малонеросійській) покарі. Були ж у цій темі (і напевне будуть) інакші голоси!

А ТЕПЕР – ГАЛИЧАНИН ПРО ГАЛИЧАНСТВО

Ось повчальний, на мій погляд, приклад. Пошлюся на нього саме як на приклад спокійного і компетентного обговорення заплутаної проблеми, а не як на остаточний рецепт її вирішення: тут можна з чимось погоджуватися, а з чимось – ні.

Микола Шлемкевич (нар. 27 січня 1894 року в с. Пилява на Галичині – помер 14 лютого 1966 року в м. Пассейн, США) – одна з найприкметніших постатей українського життя в Галичині, а потім на еміграції: філософ, публіцист, громадсько-політичний діяч.

Закінувши польську гімназію у Львові, від жовтня 1912 р. навчався у Віденському університеті. З початком Першої світової війни повернувся додому. Під час відступу російської окупаційної армії з Галичини та депортації активних елементів українського суспільства вивезений 1915 року до Сибіру. В роки національної революції 1917–1919 – секретар редакції «Робітничої газети» у Києві, яку редагував Володимир Винниченко. За спогадами Панаса Феденка, 1918 р. Шлемкевич переклав українською мовою книжку Карла Каутського «Диктатура пролетаріату», і цей переклад був представлений на з'їзді Української соціал-демократичної робітничої партії. У Києві Шлемкевич перебував до 1920 р., а після встановлення більшовицької

влади переїхав на Звенигородщину, потім до Сновидова. Від 1923 р. продовжує студії у Віденському університеті, 1926 р. здобуває там докторат дисертацією «Das Wesen der Philosophie» («Сутність філософії»). У 1928–1929 рр. студіює в Сорбонні в Парижі.

Національна революція справила на нього велике враження (він не раз писав про неї як про *Весну*), і цей київський досвід, як побачимо, дуже позначився на його сприйнятті загальноукраїнської проблематики, а здобута у Відні й Парижі філософська освіта добрим чином озвалася в усій його науковій та літературній діяльності.

І в Галичині бувши, і в еміграції, Микола Шлемкевич тримав гідність незалежного інтелектуала і в багатьох питаннях українського політичного та культурного життя був в опозиції до панівних настроїв, пропонував оригінальні підходи. Досить звернутися до його праці «Філософія» (1926, 1934), до книжок «Загублена українська людина» (1954), «Галичанство» (1956), «Верхи життя і творчости» (1958), до його часопису «Листи до приятелів» (1953–1967).

Микола Шлемкевич – полемічний, особливо там, де опонує недемократичним поглядам, але полемічний розважливо й толерантно.

Говорячи своїм колегам чи опонентам дуже й дуже прикрі речі, Микола Шлемкевич водночас (якщо тільки не йдеться про тоталітарне мислення) виявляє велике зрозуміння до їхніх клопотів і заблук – як до неособової провини. Його настанова: «Ми повинні доторкатися болючих питань із тією ніжністю й обережністю, які тільки допускаються вимогою мужньої отвертости» (Загублена українська людина. – Нью-Йорк, 1954. С. 15). І цієї настанови він послідовно дотримувався. Особливо це видно в його праці «Галичанство» (1956), в якій ідеться про надто делікатні для нього особисто, як галичанина, речі.

Власне, міркування, висловлені в цій книжці, почасти апробовані в різних доповідях Шлемкевича та дискусіях, починаючи від 1941 року. «Суспільство приймало ці мислі різно, – каже Шлемкевич у передмові. – Одні нарікали, що

такі погляди принижують і знецінюють галичанство. Інші, навпаки, були обурені, що хтось може говорити про галичанство з любов'ю». Але ж – «Стоїмо при переконанні, що галичанство, як усе людське, не є ні досконалістю, ні повною невдатністю. Усвідомити собі його суть, відчутти й бачити його прикмети й хиби – вважаємо потрібнішою річчю, ніж під тиском різних підсвідомих комплексів сліпо й безкритично хвалити його чи так само сліпо й безкритично відкидати» (Шлемкевич М. Галичанство. С. 6).

...Від того часу минуло більш як півстоліття, а ми знову є свідками зіткнення тих двох прямо протилежних оцінок, хіба що в устах деяких «українських» політиків, що дивляться на Україну з кремлівської дзвіниці. Навіяна цією дзвіницею органічна ворожість до Галичини набирає характеру хворобливої фобії, по суті близької до расизму.

Тим цікавіше послухати, що мав сказати на цю тему тямуций галичанин з європейським філософським вишколом Микола Шлемкевич.

«Предметом наших роздумів, – конкретизує він свою тему, – буде частина нашої батьківщини, а саме – Галичина як *психологічна* категорія. Маємо приглянутися до галичанства як до окремої – що так висловимося – душевно-расової відміни серед українства, як до окремого типу, і спробуємо зрозуміти його постання, форми історичного буття і вкінці його сучасні завдання в зв'язку з завданнями всього українства» (там само, с. 7–8).

Отож М.Шлемкевич звертається до найважливіших подій української історії і вже в княжій добі бачить деякі різниці між українським Заходом і Сходом – насамперед у способах протистояння кочовим ордам: романтичні мотивації київських князів, оспівані в «Слові о полку Ігоревім», – і продумана, вперта, непохитна боротьба короля Данила. Або порівняння Сагайдачного і Хмельницького. І так протягом усієї історії: «на заході перевага раціональних, розумових первнів; на сході перевага ірраціональних, стихійних, емоційно-волевих рухів» (там само, с. 11; 15–16). Мабуть, тут є певна схематизація (сам автор застерігається: поділ між українським заходом і сходом

не абсолютний, і згадані характеристики мають «приблизне значення»). А все-таки важко заперечити таке, скажімо, важливе спостереження: у XVI–XVII століттях, поряд зі збройним тиском східних і південних сусідів, Україна зазнає економічного тиску європейського Заходу через задіяння нових торговельних шляхів (насамперед Данциг).

«Цей економічний переворот означав для України радикальну соціальну зміну». Українська пшениця, деревина, поташ потекли в Європу, отже, польські феодали взялися чимдуж загвинчувати прес кріпацтва. «Наслідки цього процесу такі: – усе відважніше, готове до ризику, більш фантазійне, готове до руху, більш емоціональне – кидає західні землі і продирається на схід, у степ, де небезпечно жити від татарських наскоків, зате вільніше жити здалека від польської панщини» (там само, с. 23).

Це, мовляв, посилювало природний добір серед українського населення, і він поглиблювався «твердою виховою в близині татарських здобичників». А водночас «все спокійніше, більш слухняне до закону, менш ризикантніше, сказати б: – реалістичніше, – сиділо далі на своїй землі, хоч у чужій неволі». А вже «18 століття припечатувало той процес і завершувало його» (там само, с. 24).

(Цю думку, за всієї її умовності, можна порівняти з відомою Шевченковою в «Прогулке с удовольствием и не без морали» – про різницю між приборканою Подолією та бунтівливим Лівобережжям: у минулому, звісно.)

Однак у XIX столітті не все таке однозначне – в ідеях будителів духа (насамперед Маркіяна Шашкевича), почасти в діяльності Руської Ради, що постала як відповідь на події 1848 року, окреслюються національні вимоги, які виходять за межі примирення з реальністю і снують нитки політичного самоздійснення.

Для опису поведінки провідних суспільних верств (і маси, що готова або не готова йти за ними) в різних історичних ситуаціях, Шлемкевич користується термінами «політичний реалізм» і «політичний ідеалізм». Перший, у його розумінні, ґрунтується на ідеях, «що вже втілилися в якийсь порядок

зовнішнього світу»; другий – на ідеях, «до яких належить будучина». Україна, на його думку, добивалась успіхів тоді, коли було розумне поєднання революційного ідеалізму і творчого реалізму. Деякі елементи першого й другого добачає – в різних пропорціях – у діяльності Петра Сагайдачного, Богдана Хмельницького, в ідеології Руської Ради 1848 року, а найповніше вони виявилися в утворенні УНР і ЗУНР. Тут, у Галичині, носієм політичного ідеалізму було Січове стрілецтво, а політичного реалізму – апаратно-урядові організації. Певний синтез реалізму й ідеалізму в акціях державотворення був свого роду вивершенням тих колізій, що характеризували галицьке суспільство кінця ХІХ – початку ХХ ст., рутинність якого зрушувала революційна діяльність Франка та його сподвижників, творчі пошуки видатних мистців та письменників, що кидали виклик філістерству.

Чимало сторінок у книзі Шлемкевич присвятив розгляді політичних, культурних і господарських структур галицького суспільства 20–30-х років та українсько-польським відносинам. Кілька моментів тут можуть бути особливо цікавими для нас сьогодні. Скажімо, характеристика лівого, комуністичного і селянського руху, причин його успіхів, а потім занепаду. Нині у нас, принаймні на популярному рівні, панує спрощено-негативна його оцінка (або незнання, як у випадку Табачника). Шлемкевич же думав інакше. Він бачив тут «своєрідний національно-соціальний рух», що «захоплював молодь, селянську, студентську». Давався ознаки сильний вплив «українського комунізму», який «жив і дихав патосом самостійності, що проривався в різних напрямках, і якого окремими виявами були у духовній площині хвильовізм, в економічній волобуєвщина, а в політичній шумськізм» (там само, с. 77).

Розгром «українського комунізму» став великим ударом для лівого руху в Галичині, а остаточно розклали його події в УРСР – репресії проти інтелігенції, голодомор. За цих умов політичну ініціативу перехоплює ОУН – «масова організація з тоталітарною ідеологією» (це було очевидним ще тоді для демократично настроєної інтелігенції Західної

України, нині ж наші патріотичні публіцисти всіляко уникають такої чіткої характеристики). Шлемкевич називає ще дві причини стрімкого зростання авторитету й сили ОУН: «пацифікаційний» терор польської влади (підтриманий більшістю польського суспільства), відповіддю на який став «революційний терор» націоналістичного підпілля; розчарування громадськості Західної України в західних демократіях, які, за винятком Чехословаччини, фактично підтримали польську окупацію; употуження нових сил – італійського фашизму та німецького націонал-соціалізму, які «були пронизані ресантиментом після поразки в війні і бажанням змін», а «такі настрої саме підходили до настроїв Західних земель, зокрема до настроїв галицької молоді» (там само, с. 79). Безперечно відважний ідеалізм цієї молоді набирає анархічного характеру. Послаблені демократичні сили стиснуті між двома крайніми: угодовським щодо Польщі УНДО (Українське національно-демократичне об'єднання) і тоталітарною ОУН. Цей період Шлемкевич називає «періодом руїни», коли Галичина тратить «свої творчі життєві форми».

Та все-таки і в цей час, за накиннутих іззовні, чужинецькою окупацією і світовими катастрофами, обставин, чинним залишалося «справжнє психологічне галичанство» – «схильність до масової дисциплінованості суспільства». Ця риса галичанства, «прикрита дивовижними іноді масками, триває. Вона виявила себе і в організованості Українського центрального комітету під час війни, що признають і американські знавці тих часів; вона виявилася і в дивізійних формаціях під час і після війни. Це ж завдяки тій готовності до масової, солідарної і дисциплінованої постави одного року виросла – в щирій інтенції її учасників – українська бойова сила. Та риса жила далі в Українській Повстанчій Армії, в якій галицька молодь, раз повіривши, далі боролася за Україну, навіть тоді, коли її провід здобував собі вже нові “держави” по таборах Німеччини. І нині виступає та риса в вірності частини галицької маси в вільному світі для того націоналістичного проводу з 30-х років. Іноді та вірність робить враження тупої обмеженості.

А все ж уміймо добачити в ній і шанувати далекий відбиток чесноти, яку подивляємо досі: в трагічні дні 1919–1920 рр., кошені тифом, без зброї і ліків, і без одежі, і помимо всіх зусиль і підмов большевиків галицькі вояки не покидали своїх старшин!» (там само, с. 100–101).

Тут знову бачимо здатність Шлемкевича сприймати постаті та явища всебічно і давати пояснення навіть тому, що не надається до виправдання. Та коли він переходить до розгляду політичної, інтелектуальної і моральної атмосфери в еміграції 50-х років, то твердо каже: «...В цьому місці вже межа розуміння, і далі важко знаходити злагіднюючі аргументи <...> Коли у вільному світі, в мирний час і серед нашого приниження, замість піддати суворій ревізії свої погляди і постави, люди і групи тримаються далі своїх претенсійних думок і неморальних практик, – тоді ще шукати якихось виправдань неможливо» (там само, с. 101–102).

Заключний розділ книжки має назву: «Епілог: Соборне зрівняння». Шлемкевич уважає, що за умов об'єднання українських земель у повоєнній УРСР відбувається процес «осхіднячення» Західної України й «огаличанення» України Східної: «Йде взаємне наближення, уподібнення уладу життя і уладу духа», – корисне для обох сторін взаємодоповнення. «Соборність стає не тільки географічним і державно-політичним поняттям, а й психологічним» (с. 105). У цьому процесі можливості галичанства Шлемкевич оцінює досить скромно, покладаючи більші надії на український Схід, його невикористаний ще культурний потенціал. «Жертви, що їх приносить Україна в боротьбі за самоздійснення, оправдані тоді, коли вони підготовлять нову, оригінальну українську культуру. Бо тільки задля назви, задля мови і обряду, платити таку ціну не варто. Та оригінальна культура може вирости з неспожитих душевних багатств українського Сходу» (с. 106). (Тут можна зауважити, що Шлемкевич оминув загальноукраїнське значення культурних вогнищ Волині, Поділля, Галичини, Буковини).

На жаль, ця частина праці М.Шлемкевича має характер дуже загального погляду. Це і зрозуміло: автор не мав

ні особистих вражень, ні достатнього матеріалу для побудови якоїсь стратегієми. Нині ми, в Україні суцї, бачимо, що справа виглядає складнішою: розвиток української культури гальмується; давно і потужно розкручений маховик русифікації підкручується далі; для національної консолідації, для створення загальнонаціонального культурного й інформаційного простору нічого не робиться, як мало що робиться і для реального використання духовних скарбів різних гілок українського народу. Натомість певні політичні сили цілеспрямовано працюють на підживлення успадкованого з войовничої радянської обивательщини протиставлення «західняків» і «східняків», що об'єктивно руйнує Україну, навіть коли суб'єктивно той чи інший войовник цього не розуміє.

Тим важливіше, щоб українська інтелігенція усвідомила загрозу цих фобій і твердо протидіяла їм. Від цього, зрештою, залежатиме: буде Україна соборною Україною – чи Малоросією, бажаним декому доточувальним клаптиком «русского мира». Щоб бути Україною, мало мати президентів, уряд, таку-сяку Верховну Раду – і гімн, прапор, герб. Треба мати суверенне національне життя на всьому державному терені. Треба БУТИ СОБОЮ – у світі, де кожен або є СОБОЮ, або ЙОГО НЕ СТАЄ.

«ЗОЛОТИЙ ФОНД» ТАБАЧНИКІАНИ

Табачник Д. Утиный суп по-украински. – 4-е издание. – Харьков: Фолио, 2009.

Табачник Д. Мир без Украины? – Харьков: Фолио, 2009.

Крючков Г., Табачник Д. Фашизм в Украине: угроза или реальность? – Харьков: Фолио, 2008.

Табачник Д. Право на бесчестие//[Газета]«2000». – 30.01.2009.

ЗМІСТ

Прокислі «щі» від Табачника	3
Табачникові «ноу-хау»	4
Любов Табачника до царської імперії та царів	15
«С учёным видом знатока».....	17
Табачник у ролі культуртрегера.....	23
Табачник лютує.....	27
Маленькі й великі «неточності»	35
Табачник погрожує і провокує	41
Україна – Батьківщина Гітлера?	44
Табачник навчає	47
«Федералізм – мечта лучших из нас»	49
Головний православний України?	50
Табачник «хохмить»	50
Фокуси: з ніг на голову.....	52
Ефект бумеранга.....	54
Галичанофобія – отруйне вістря українофобії	62
Лікнеп для міністра освіти і науки Дмитра Табачника та для табачників усіх рангів, звань і посад.....	66
Боротьба за Галичину – боротьба за Україну	78
Ще про «галицький язык».....	100
А тепер – галичанин про галичанство	104
<i>«Золотий фонд» табачниківіани</i>	111

Масово-політичне видання

Іван Михайлович Дзюба

**ПРОКИСЛІ «ЩІ» ВІД ТАБАЧНИКА
ГАЛИЧАНОФОБІЯ – ОТРУЙНЕ ВІСТРЯ УКРАЇНОФОБІЇ**

Редактор *Тетяна Федак*

Верстка *Наталії Дум'як*

Дизайн обкладинки *Наталії Валько*

Видавництво «Коло»

Свідоцтво ДК № 498 від 20.06.2001; вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич, Україна 82100
тел./факс: (03244) 2 90 60, e-mail: kolooopera@gmail.com

Підписано до друку 15.09.2010 р. Формат 84x108/32
Гарнітура PeterburgC. Друк офсетний, умов. друк. арк. 5,9. Наклад 1000 пр.

Видруковано у друкарні «Коло», вул. Індустріальна, 8, м. Дрогобич, Україна 82100
тел. (03244) 41 71 96, e-mail: kolodruk@gmail.com